

ΧΩΡΑΦΑ - ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ

Φ
ἀλκίσεύς

ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΤΙΜΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,,

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΝ ΔΕΚΑΕΤΕΡΙΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΝ ΔΕ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ - Τ
ΔΡΑΧΜΑ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ 9^Η

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΩΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

42 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 42

1937

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴ σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου
τῆς «Ἐστίας».

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
Ι. Α. ΜΩΥΣΙΑΔΟΥ & ΒΑΣ. Π. ΜΑΡΔΑ
ΦΑΒΙΕΡΟΥ 45-ΑΘΗΝΑΙ

Παλιὰς Ἑλληνικῆς

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

1. Τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος.

Στὴ χώρα ποὺ κατοικοῦμε σήμερα ἑμεῖς καὶ τὴν ὀνομάζομε Ἑλλάδα, δὲν ἐξοῦσαν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς οἱ Ἕλληνας. Στὴ χώρα αὐτὴ οἱ Ἕλληνας ἦρθαν στὰ χρόνια τὰ παλιὰ ἀπὸ τὶς βόρειες χῶρες.

Ἀκόμη οἱ Ἕλληνας δὲν ἦρθαν ἐδῶ ὅλοι μαζί, παρὰ διαιρεμένοι σὲ ομάδες καὶ ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ κάθε ομάδας ὥσπου νὰ φτάσῃ ἄλλη περνοῦσαν πολλὰ χρόνια.

Γι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνας ἦταν διαιρεμένοι σὲ τέσσερες φυλὲς καὶ κάθε μία φυλὴ εἶχε τὸ δικό της ὄνομα. Ὄνομαζόνταν Ἰωνες, Ἀχαιοὶ, Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς.

Οἱ Ἕλληνας στὰ παλιὰ χρόνια δὲν εἶχαν ἓνα κράτος. Κάθε πόλη μὲ τὴ μικρὴ περιοχὴ της ἀποτελοῦσε τότε κράτος· ἰδιαιτέρο μὲ δικούς του ἄρχοντες, δικούς του νόμους καὶ δικό του στρατό.

Καὶ ὅμως οἱ Ἕλληνας, ἂν καὶ ἦταν διαιρεμένοι σὲ πολλὰ κράτη, ἤξεραν πὼς ὅλοι μαζί ἀποτελοῦσαν ἓνα ἔθνος, τὸ Ἑλληνικό, καὶ ὀνομάζονταν ἀναμεταξύ τους Ἕλληνας, καὶ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ξεχώριζαν τὸν

ἑαυτοὺς ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς, ποὺ τοὺς ἔλεγαν βαρβάρους.

Ἐπειτα ἀπὸ χρόνια πολλὰ γιὰ νὰ ἐξηγήσουν πῶς, ἐνῶ ἦταν διαιρεμένοι σὲ πολλὰ φυλές, ἀποτελοῦσαν ἓνα ἔθνος, ἔπλασαν τὸ μῦθο τοῦ Ἑλληνα.

Σύμφωνα μὲ αὐτὸν τὸν μῦθο ὁ Ἑλληνας ἦταν ὁ κοινὸς πρόγονος ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἑλληνας αὐτὸς ἀπόχτησε τρία παιδιά, τὸ Δῶρο, τὸν Αἴολο καὶ τὸν Εὐῶθο. Ὁ Εὐῶθος πάλι ἄλλους δύο γιούς, τὸν Ἀχαιο καὶ τὸν Ἴωνα. Κι' ἔλεγαν πῶς ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα παιδιά τοῦ Ἑλληνα βγήκαν οἱ δυὸ φυλές, ἀπὸ τὸ Δῶρο οἱ Δωριεῖς κι' ἀπ' τὸν Αἴολο οἱ Αἰολεῖς. Καὶ πάλι ἀπὸ τὰ δυὸ παιδιά τοῦ Εὐῶθου, οἱ ἄλλες δύο φυλές, ἀπὸ τὸν Ἀχαιο οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἀπὸ τὸν Ἴωνα οἱ Ἴωνες.

Καὶ μὲ τὸ δίκιο τους οἱ Ἕλληνες πίστευαν πῶς ἀνήκουν σ' ἓνα ἔθνος, γιὰτὶ ὅλοι μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλώσσα, εἶχαν τὶς ἴδιες συνήθειες τῆς ζωῆς καὶ λάτρευαν τοὺς ἴδιους θεοὺς.

Αὐτὸ μάλιστα τὸ τελευταῖο, δηλαδὴ ἡ θρησκεία, τοὺς ἔδινε τὰ μέσα νὰ συνδέωνται ἀναμεταξύ τους. Τὰ μέσα αὐτὰ ἦταν οἱ Ἀμφικτιονίες, τὰ Μαντεῖα καὶ οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

2. Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων

Ἑλλήνων.

Οἱ Θεοί. Οἱ πρόγονοί μας οἱ Ἕλληνες στὰ χρόνια τὰ παλιὰ δὲν ἤξεραν πῶς ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ἀγαθὸς καὶ παντοδύναμος, ποὺ ἔκαμε τὸν κόσμο, τὰ ζῶα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ μᾶς ἀγαπᾷ σὰν πατέρα καὶ μᾶς κυβερνᾷ. Ὅταν κοίταζαν τὸν οὐρανὸ τὸν ἀπέραντο, τὴ γῆ μὲ τὰ θεόρατα βουνά, τὰ δάση τῆς καὶ τὶς πηγές τῆς, τὴ θάλασσα τὴ γαλανὴ μὲ τὰ κύματά τῆς, τὸν ἥλιο μὲ τὶς χρυσῆς ἀχτίδες του, τὸ φεγγάρι, τὸν ἀέρα, τὴ φωτιά, τὴν ἀστραπή, καταλάβαιναν πῶς ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ

ἔκαμε ἀνθρώπου χέρι. Νόμισαν λοιπὸν πὼς καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης ἦταν ἓνας θεὸς καὶ ἔδωσαν σὲ καθένα μιὰ μορφή ἀνθρωπινὴ καὶ ἓνα ἰδιαίτερο ὄνομα.

Κάθε πόλη ἑλληνικὴ εἶχε τοὺς θεοὺς τῆς. Κάθε ποτάμι, κάθε πηγὴ, κάθε βουνὸ καὶ γενικὰ κάθε στοιχεῖο τῆς φύσης τὰ θεωροῦσαν γιὰ θεοὺς. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὅμως αὐτοὺς θεοὺς ἐκείνοι πὸ ἀντιπροσώπευαν τὰ μεγάλα στοιχεῖα τῆς φύσης ἐθεωροῦνταν πὸ μεγάλοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἦταν κοινοὶ γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Οἱ μεγάλοι αὐτοὶ θεοὶ ἦταν:

Ἡ Ἡρα, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ
 Ὁ Ποσειδῶνας, θεὸς τῆς θάλασσης.

Ἡ Ἑρμῆς, θεὸς τοῦ ἀέρα.
 Ἐπειτὰ τὸν ἐθεωροῦσαν πὼς προστάτεψε τὰ γράμματα καὶ τὸ ἐμπόριο.

Ἡ Ἥρα, γυναῖκα τοῦ Δία, καὶ αὐτὴ θεὰ τοῦ οὐρανοῦ, σὰν τὸ σύζυγό τῆς.

Ἡ Ἀθηνά, θεὰ τῆς ἀστροπῆς καὶ ὕστερα τῆς σοφίας.
 Ὁ Ἀπόλλωνας, ὁμορφος, ξανθὸς νέος, θεὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς μουσικῆς.

Ἡ Ἄρτεμη, θεὰ τοῦ φεγγαριοῦ καὶ τοῦ κυνηγιοῦ.

Ἡ Ἥφαιστος, θεὸς τῆς φωτιᾶς καὶ τῶν τεχνῶν.

Ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τῆς ὁμορφιᾶς καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἡ Ἑστία, θεὰ τοῦ σπιτιοῦ.

Ἡ Δήμητρα, θεὰ τῆς γῆς καὶ ὅλων τῶν γεννημάτων πὸ γι' αὐτὸ τὰ ἔλεγαν δημητριακά.

Εἰκ. 1. Ὁ Δίας.

Ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ κρασιοῦ.

Ὁ Πλούτωνας, θεὸς τοῦ ἄδη, δηλαδή τοῦ κάτω κόσμου πού πήγαιναν ἔπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων.

Ἀπὸ ὅλους ὁμως αὐτοὺς τοὺς μεγάλους θεοὺς πιδὲ μεγάλο θεωροῦσαν τὸ Δία, τὸ θεὸ τοῦ οὐρανοῦ πού γιὰ ὄπλο του εἶχε τὸν κεραυνό.

Εἰκ. 2. Ἡ Ἥρα.

Στοὺς θεοὺς των ὁμως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἔδινον μόνο μορφή ἀνθρωπινή, παρὰ καὶ αἰσθήματα καὶ ἐπιθυμίες ἀνθρώπινες, καὶ γενικὰ τοὺς νόμιζαν πῶς ζοῦσαν, καθὼς καὶ οἱ ἀνθρώποι. Γι' αὐτὸ πίστευαν πῶς ὅλοι οἱ μεγάλοι θεοὶ εἶχαν τὰ παλάτια τους — παλάτια μεγάλα μαρμαρένια μὲ σιδερένιες πόρτες, μὲ χρυσές κολῶνες καὶ μὲ χρυσοὺς θρόνους στὴν ψηλότερη κορυφή τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ μεγάλου βουνοῦ πού χωρίζει τὴ Θεσσαλία ἀπὸ τὴ Μακεδονία. Καὶ στὰ παλάτια αὐτὰ πίστευαν πῶς οἱ θεοὶ ἔτρωγαν κι' ἔπιναν καὶ διασκέδαζαν σὰν τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ τὴ διαφορὰ πῶς τὸ φαεῖ τους καὶ τὸ κρασί τους ἦσαν διαφορετικά. Τὸ φαεῖ τους τὸ ἔλεγαν ἀμβροσία καὶ τὸ κρασί τους νέκταρ, καὶ ἦταν πολὺ πιδὲ ὁμορφα ἀπὸ τὸ φαεῖ καὶ τὸ κρασί τῶν ἀνθρώπων.

Στὸ παλάτι ὁμως τοῦ Δία πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι πῶς μαζεῦονταν ὅλοι οἱ μεγάλοι θεοί, κι' ἐκεῖ μὲ πρόεδρο τὸ Δία συζητοῦσαν καὶ λάβαιναν ἀποφάσεις γιὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου.

Οἱ Πρόγονοι. Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ τοὺς θεοὺς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες λάτρευαν καὶ τοὺς πρόγονους. Οἱ

ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν πὸς ὅταν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἡ ψυχὴ του ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ μέσα στὸ μνήμα μαζί μὲ τὸ σῶμα. Πίστευαν ἀκόμη πὸς οἱ νεκροὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὶς ὑποθέσεις τῶν ζωντα-

Εἰκ. 3. Ἡ Ἀθηνᾶ.

νῶν συγγενῶν τους καὶ ν' ἀνακατεύονται σ' αὐτές, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἐβλεπαν στὰ ὄμματα τους. Ὅλα αὐτὰ τοὺς ἔκαναν νὰ λατρεύουν τοὺς προγόνους των.

Πρῶτα-πρῶτα τοὺς ἔθαβαν κι' ἔβαζαν μέσα στὸν τάφο τους πολλὰ πράγματα ἀπὸ κεῖνα πὺ μεταχειριζόταν ὁ νεκρὸς συγγενὴς τους πρὶν πεθάνῃ. Ἐπειτα ταχτικὰ τοὺς ἔκαναν ἀπάνω στὸ μνήμα προσφορές, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω πὸς ἔκαναν καὶ στοὺς θεοὺς.

Οἱ ἥρωες. Ὅπως κάθε οἰκογένεια λάτρευε ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς προγόνους της, ἔτσι καὶ κάθε πόλη λάτρευε τοὺς ἔνδοξους νεκροὺς της, ποὺ στὴ ζωὴ τους πρόσφεραν μεγάλας ὑπηρεσίες στὴν πόλη τους. Αὐ-

Εἰς 4. Ὁ Ἄρης.

τοὺς τοὺς ὠνόμαζαν ἥρωες καὶ γι' αὐτοὺς ἐμάθαμε στὴν περυσινὴ Ἱστορία.

3. Πῶς οἱ Ἕλληνες λάτρευαν τοὺς θεοὺς των.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν πὼς γιὰ νὰ πᾶν καλά ὅλες οἱ ὑποθέσεις τους εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν προστασία τῶν θεῶν. Γι' αὐτὸ προσπαθοῦσαν νὰ τοὺς ἔχουν εὐχαριστημένους καὶ τοὺς φέρονταν, ὅπως φέρονται οἱ ἀδύ-

νατοι ἄνθρωποι στοὺς δυνατοὺς. Τοὺς ἔκαναν λοιπὸν προσφορές. Τοὺς πρόσφεραν ἀγάλματα, φροῦτα, γάλα, κρασί καὶ ἄλλα πράγματα. Ἡ μεγαλύτερη ὅμως προσφορὰ ἦταν ἡ θυσία.

Ἀπάνω σ' ἓνα ὕψωμα, πού τὸ ἔλεγαν βωμό, ἔσφαζαν ἓνα ζῷο. Ἔπειτα ἔκαιαν ἀπάνω στὸ βωμὸ τὰ σπλάχνα καὶ τὰ κόκκαλα τυλιγμένα μὲ λίπος. Ἔπειτα ἔψηναν τὸ κρέας καὶ τὸ ἔτρωγαν ὅσοι παρακολουθοῦσαν τὴ θυσία.

Στὴν ἀρχὴ λάτρευαν τοὺς θεοὺς στὸ ὑπαιθρο, στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τους ἢ σὲ περιτειχισμένα μέρη, πού τὰ ἔλεγαν τεμένη ἢ καὶ σὲ φυσικὰ σπήλαια. Ὑστερα ὅμως κατασκεύαζαν γιὰ κάθε θεὸ ἓνα ναό, καὶ μέσα σ' αὐτὸν ἔβαζαν ἓνα ἄγαλμα πού παρίστανε τὸ θεό. Καὶ τότε ὅμως τοὺς βωμοὺς τοὺς εἶχαν ἔξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς.

Εἰκ. 5. Ἡ Ἄρτεμη.

Ἀργότερα λάτρευαν τοὺς θεοὺς των οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ μὲ ἄλλους τρόπους, μὲ τὶς Ἀμφικτιονίεις, τὰ Μαντεῖα καὶ τοὺς Ἀγῶνες.

4. Ἀμφικτιονίεις.

Ἀπὸ τοὺς ναοὺς πού ἦταν στὶς Ἑλληνικὲς χῶρες μερικοὶ εἶχαν μεγαλύτερη φήμη. Σ' αὐτοὺς τοὺς ναοὺς πρόσφεραν θυσίες ὄχι μόνον οἱ ντόπιοι παρὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους πού ἔμεναν στὶς γειτονικὲς ἢ καὶ σὲ μακρυ-

νές πόλεις. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο δὲ φρόντιζαν γιὰ τοὺς ναοὺς αὐτοὺς μόνο οἱ κάτοικοι τῆς πόλης ποὺ εἶχε τὸν καθένα ναό, παρὰ καὶ ἄλλες πόλεις μὲ ἀντιπροσώπους των.

Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ μὲ τὸν καιρὸ ἀντὶ νὰ φροντίζουν μόνο γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ ναοῦ, φρόντιζαν καὶ γιὰ τὰ συμφέροντα καὶ γιὰ τὶς ὑποθέσεις τῆς πόλης ποὺ ἀντιπροσώπευαν. Καὶ ἔτσι δὲν ἦταν μόνο θρησκευτικοὶ ἀντιπρόσωποι παρὰ καὶ πολιτικοί, καὶ ὅταν δύο πόλεις εἶχαν κάποια διαφορὰ ἀναμεταξύ τους τὴ δίκασαν αὐτοί. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο γινόταν ἕνας σύνδεσμος ἀναμεταξύ στὶς πόλεις ποὺ ἔστελναν ἀντιπροσώπους στὸν κάθε τέτοιο ναό. Οἱ σύνδεσμοι αὐτοὶ λέγονταν ἀ μ φ ι κ τ ι ο ν ί ε ς.

[Εἰκ. 6. Ὁ Ἀπόλλωνας.

Τέτοιες ἀμφικτιονίες ἦταν πολλές. Μὰ ἡ σπουδαιότερη ἀπ' ὅλες ἦταν ἡ ἀμφικτιονία ποὺ εἶχε κέντρο τὸν ἑακουσμένο ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφοὺς.

Στὴν ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν ἔστελναν ἀντιπροσώπους δώδεκα λαοί, οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἴωνες, οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ Βοιωτοὶ, οἱ Φωκεῖς καὶ ἄλλοι.

Καθένας ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἔστελνε δύο ἀντιπροσώπους, ἕνα γιὰ τὶς ὑποθέσεις τὶς θρησκευτικὲς, ποὺ τὸν ἔλεγαν Ἰερομνήμονα καὶ ἕνα γιὰ τὶς πολιτικὲς, ποὺ τὸν ἔλεγαν Πυλαγόρα.

5. Μαντεῖα.

Γιὰ τοὺς θεοὺς πίστευαν οἱ Ἕλληνες πὼς πάντα πα-

ρακολουθοῦν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων καὶ πὼς κάποτε τοὺς κάνουν γνωστὰ τὰ θελήματά τους.

Ὅταν ἔβλεπαν κανένα φυσικὸ φαινόμενο ἔκτακτο, καθὼς νὰ ποῦμε μιὰ ἔκλειψη τοῦ ἥλιου ἢ τοῦ φεγγαριοῦ, ἓνα σεισμό, ἓναν κεραυνὸ καὶ ἄλλα τέτοια, τὰ θεωροῦσαν γιὰ σημάδια τῶν θεῶν. Τὰ σημάδια αὐτὰ εἶχαν μερικοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὰ ἐξηγοῦσαν. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς πίστευαν ὅτι εἶχαν ἀπὸ τοὺς θεοὺς τὴ χάρη νὰ καταλαβαίνουν καὶ νὰ τὰ ἐξηγοῦν, καὶ τοὺς ὠνόμαζαν μάντεις.

Οἱ θυσίαι τους ἔδιναν καὶ ἄλλη εὐκαιρία γιὰ νὰ βρίσκουν τίς ἐπιθυμίες τῶν θεῶν. Ἐξέταζαν τὰ ἐντόσθια τῶν ζώων ποὺ θυσίαζαν, καὶ ἀπ' αὐτὰ μάντευαν ὅσα ἦταν γραπτὸ νὰ γίνουν στὸ μέλλον.

Ἐπειτα πίστευαν πὼς σὲ μερικοὺς ναοὺς ὁ θεὸς ποὺ κατοικοῦσε μέσα φανέρωνε τὸ μέλλον σ' ἐκείνους ποὺ τὸν ἐρωτοῦσαν. Τοὺς ναοὺς αὐτοὺς τοὺς ἔλεγαν Μάντεια. Τὸ πιὸ παλιὸ ἀπ' αὐτὰ ἦταν τὸ Μαντεῖο τοῦ Δία στὴ Δωδώνη τῆς Ἠπείρου. Τὸ πιὸ ξακουσμένο ὅμως ἀπ' ὅλα ἦταν τὸ Μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφοὺς.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν βρισκόταν στὶς ρεματιῆς τοῦ Παρνασοῦ μέσα στοὺς γκρεμούς.

Στὸ βᾶθος τοῦ ναοῦ, ἀπάνω στὸ ἓνα χάσμα, ἦταν ἓνας τρίποδας, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ χάσμα ἔβγαιναν καπνοί.

Στὸν τρίποδα ἐπάνω καθόταν μιὰ ἱέρεια ποὺ τὴν ἔλεγαν Πυθία, καὶ μασοῦσε φύλλα δάφνης. Οἱ καπνοὶ ποὺ ἔβγαιναν ἀπὸ κάτω τὴ ζάλιζαν, καὶ σὰ μεθυσμένη ἢ Πυθία ἔλεγε λόγια ἀσυνάρτητα.

Εἰκ. 7. Ὁ Ἡραίστος.

Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ἔγραφαν οἱ ἱερεῖς κι' ἔκαναν τὴν ἀπάντησι πού ἔδινε ὁ θεὸς Ἀπόλλωνας στὴν ἐρώτησι τῶν ἀνθρώπων. Τὴν ἀπάντησι αὐτὴ ὠνόμαζαν χρησμό.

Πολλὲς φορὲς οἱ χρησμοὶ αὐτοὶ εἶχαν διπλῆ ἔννοια. Πολλὲς φορὲς ὅμως ἔδιναν φρόνιμες συμβουλὲς στὶς ἑλληνικὲς πόλεις. Οἱ ἱερεῖς γνώριζαν καλὰ τὶς ἑλληνικὲς πόλεις καὶ εἶχαν ἀρκετὴ πείρα κι' ἔτσι ἤξεραν νὰ δίνουν στὸν καθένα μιὰ κατάλληλη συμβουλή.

Μὲ τὸν καιρὸ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἔγινε γνωστὸ καὶ φημισμένο σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς πόλεις, σὲ κάθε δύσκολη περίστασι, πήγαιναν στοὺς Δελφούς, γιὰ νὰ ζητήσουν χρησμό. Ἔτσι τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἔγινε σπουδαῖο κέντρο ἐθνικὸ γιὰ τοὺς Ἕλληνας.

Εἰκ. 8. Ἡ Δήμητρα.

6. Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Στὶς θρησκευτικὲς τοὺς ἑορτὲς οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦσαν νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεοὺς. Κι' ἐπειδὴ πίστευαν πῶς οἱ θεοὶ ἀγαποῦν τὴ χαρὰ καὶ τὰ θεάματα, οἱ νέοι σ' αὐτὲς τραγουδοῦσαν καὶ χορεύονταν γύρω ἀπὸ τὸ βωμὸ τοῦ θεοῦ πού ἐόρταζε. Καμμιά φορὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χορὸ ἔκαναν καὶ ἀγῶνες ἀναμεταξύ τους, παράβαιναν δηλαδὴ στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα. Πίστευαν πῶς μ' αὐτὰ εὐχαριστοῦσαν τοὺς θεοὺς. Μὲ τὸν καιρὸ ἡ συνήθεια αὐτὴ ρίζωσε κι' ἔτσι σὲ ὅλες τὶς μεγάλες γιορτὲς γίνονταν γυμναστικοὶ ἀγῶνες.

Τέτοιες γιορτὲς μὲ ἀγῶνες ἦταν πολλὲς. Μὰ τέσσερις ἀπὸ αὐτὲς ἔγιναν σιγὰ - σιγὰ πανελλήνιες, γιὰτὶ στὰ πανηγύρια αὐτὰ καὶ στοὺς ἀγῶνες τοὺς μαζεύονταν Ἕλληνες ἀπ' ὅλες τὶς ἑλληνικὲς χῶρες. Γι' αὐτὸ τὶς μέρες αὐτὲς τῶν ἀγῶνων καὶ οἱ πόλεμοι ἀκόμη πού εἶχαν

ἀναμεταξύ τους σταματοῦσαν, ὅσο νὰ τελειώσω, οἱ ἀγῶνες.

Οἱ τέσσερες αὐτοὶ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦταν :

α) Τὰ Πύθια, ποὺ γίνονταν στοὺς Δελφοὺς σι-
γιορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνα κάθε 4 χρόνια. Οἱ νικητὲς στὰ
Πύθια ἔπαιρναν γιὰ βραβεῖο ἓνα στεφάνι ἀπὸ δάφνη.

β) Τὰ Νέμεια, ποὺ γιορτάζονταν κάθε δυὸ χρόνια
στὸ δάσος τῆς Νεμέας, στὴν Ἀργολίδα, στὴ γιορτῇ τοῦ
Δία. Στοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς τὸ στεφάνι ἦταν ἀπὸ σέλινο.

γ) Τὰ Ἴσθμια, στὸν Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου στὴ
γιορτῇ τοῦ Ποσειδῶνα κάθε δυὸ χρόνια. Τὸ βραβεῖο
ἦταν ἓνα κλαδὶ πεῦκο.

δ) Τὰ Ὀλύμπια, στὴν ὄρηα Ὀλυμπία, πάλι γιὰ
τὸ Δία κάθε τέσσερα χρόνια.

7. Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Τὰ Ὀλύμπια ἦταν ἡ σπουδαιότερη καὶ ἡ πα-
λαιότερη ἀπὸ τίς ἑλληνικὲς γιορτὲς. Στὴν ἀρχὴ ἦταν
πολὺ ἀπλή. Μέσα στὸ δάσος τῆς Ὀλυμπίας ἦταν ἓνας
βωμὸς καὶ γύρω του μιὰ πλατεῖα. Στὴ γιορτῇ τοῦ μεγάλου
θεοῦ μαζεῦονταν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γύρω μέρη καὶ
πρόσφεραν θυσία στὸ Δία. Ἐπειτα οἱ νέοι παρὰβγαι-
ναν ἀναμεταξύ τους στὸ δρόμο. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἐκεῖ-
νοι ποὺ πῆγαιναν στὸ πανηγύρι αὐτὸ πλήθαιναν. Ἄρχι-
σαν νὰ πηγαίνουν καὶ ἀπὸ ἄλλες πόλεις μακρυνότερες,
καὶ στὸ τέλος οἱ ἀγῶνες ἔγιναν Πανελλήνιοι.

Τότε χτίστηκαν ἐκεῖ μεγάλοι καὶ ὁμορφοὶ ναοί, στή-
θησαν ἀγάλματα, βωμοί, στοῆς, κι' ἔτσι ἡ Ὀλυμπία γέ-
μισε ἀπὸ καλλιτεχνήματα.

Ἐκεῖ χτίστηκε ὁ μέγας ναὸς ὁ ἀφιερωμένος στὸ
Δία μὲ τὸ περίφημο ἄγαλμά του. Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ ἦταν
ἀπὸ χρυσάφι κι' ἔλεφαντόδοντο, καὶ τὸ κατασκεύασε
ἓνας μέγας καλλιτέχνης, ὁ Φειδίας.

Στὴν Ὀλυμπία ἦταν ἀκόμη ὁ ναὸς τῆς Ἥρας καὶ
μέσα σ' αὐτὸν ἄλλο μέγαλο καλλιτεχνήμα, τὸ ἄγαλμα

τοῦ Ἑρμῆ, ἔργο τοῦ Π ρ α ξ ι τ ἔ λ η. Τὸ ὥραϊο αὐτὸ ἄγαλμα βρέθηκε τελευταῖα καὶ ὑπάρχει στὸ Μουσεῖο τῆς Ὀλυμπίας.

Στὸ ἴδιο Μουσεῖο βρίσκεται ἀκόμη τὸ ἄγαλμα τῆς Νίκης τοῦ καλλιτέχνη Π α ι ω ν ί ο υ, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια καὶ διαρκοῦσαν πέντε ἡμέρες. Τοὺς διεύθυναν κάτοικοι τῆς Ἡλείας ποὺ ὀνομάζονταν Ἐ λ λ α ν ο δ ί κ ε ς δηλαδὴ δικαστὲς τῶν Ἑλλήνων, γιατί αὐτοὶ ἔκριναν τ' ἀγωνίσματα κι' ἔδιναν τὰ βραβεῖα.

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῶν ἀγῶνων περνοῦσε στὶς ἐτοιμασίες.

Στὸ στάδιο ἄρχιζαν οἱ ἀγῶνες τῆ δεύτερη μέρα. Στὴν ἀρχή, καθὼς εἶπαμε, γινόταν μόνο ἅ π λ ὸ ς δ ρ ὀ μ ο ς. Οἱ ἀγωνιστὲς ἔτρεχαν σ' ἓνα διάστημα ἕως 180 μέτρα. Ἐπειτα πρόσθεσαν τὸ δι π λ ὸ δ ρ ὀ μ ο, ἔπειτα τὸ π ἄ λ α ι μ α, τὴν π υ γ μ α χ ί α, τὸ π ῆ δ η μ α, τὸ δ ί σ κ ο τὸ ἀ κ ὄ ν τ ι ο καὶ στὰ τελευταῖα τὶς ἰ π π ο δ ρ ο μ ί ε ς καὶ τὶς ἀ ρ μ α τ ο δ ρ ο μ ί ε ς. Δὲν πῆγαιναν ὅμως στὴν Ὀλυμπία μόνο ἀθλητὲς γιὰ νὰ δείξουν τὴν τέχνη καὶ τὴ δύναμή τους, πῆγαιναν ἀκόμη καὶ καλλιτέχνες, ρήτορες καὶ συγγραφεῖς κι' ἔδειχναν ἢ διάβαζαν τὰ ἔργα τους.

Ἡ τελευταία ἡμέρα τῶν ἀγῶνων ἦταν ὠρισμένη γιὰ τὰ βραβεῖα. Τὸ βραβεῖο στὴν Ὀλυμπία ἦταν ἓνα στεφάνι ἀπὸ κλαδὶ μιᾶς ἐ λ ι ᾶ ς, ποὺ πίστευαν πὼς τὴ φύτεψε ὁ Ἡρακλῆς. Τὰ στεφάνια αὐτὰ τὰ τοποθετοῦσαν σ' ἓνα τραπέζι μπροστὰ στὸ μεγάλο ναὸ τοῦ Δία. Ἐνας κήρυκας μεγαλόφωνος φώναζε τὸ ὄνομα κάθε νικητῆ καὶ τὴν πατρίδα του. Ἐκεῖνος τότε προχωροῦσε καὶ οἱ Ἑλλανοδίκες ἔβαζαν τὸ στεφάνι στὸ κεφάλι του.

Αὐτὸ ἦταν μιὰ δόξα πολὺ μεγάλη καὶ γιὰ τὸ νικητῆ, ποὺ λεγόταν Ὀ λ υ μ π ι ο ν ί κ η ς, καὶ γιὰ τὴν πατρίδα του.

Ὅταν γύριζε ὁ νικητῆς στὸν τόπο του, οἱ κάτοικοι

τοῦ ἔκαναν θριαμβευτικὴ ὑποδοχὴ. Ἄν ἡ πατρίδα του εἶχε γύρω τείχη, γκρέμιζαν ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ τείχη γιὰ νὰ περάσῃ. Ἦθελαν νὰ ποῦν μ' αὐτὸ πὼς μιὰ πόλη ποὺ εἶχε τέτοιο νικητὴ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τείχη.

Σὲ ὄλη του τὴ ζωὴ ὁ Ὀλυμπιονίκης θεωροῦνταν ἱερός, δὲν πλήρωνε κανένα φόρο. καὶ εἶχε θέση τιμητικὴ στὸ θέατρο καὶ στὶς τελετές.

Γιὰ ἐνθῦμιο τῆς νίκης του εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάμη μνημεῖο στὴν Ὀλυμπία, καὶ ἂν ἐνικοῦσε τρεῖς φορές, μποροῦσε νὰ κάμη καὶ τὸ ἀγαλμὰ του.

Γιὰ κάθε ἀγώνισμα ἡ νίκη ἔδινε μεγάλη τιμὴ στὸν ἀγωνιστὴ. Ἄπ' ὅλα ὅμως σπουδαιότερο εἶχαν τὸ δρόμο, ἐπειδὴ ὁ δρόμος ἦταν τὸ πρῶτο ἀγώνισμα τῆς παλιᾶς ἐποχῆς. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τ' ὄνομα ἐκείνου ποὺ νικοῦσε στὸ δρόμο ἔπαιρναν τ' ὄνομά τους καὶ οἱ Ὀλυμπιάδες, οἱ τετραετίες δηλαδὴ ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὴ μιὰ τελετὴ τῶν ἀγώνων ὡς τὴν ἄλλη.

Ἀπὸ τὸ ἔτος 300 π. Χ. οἱ Ὀλυμπιάδες ἦταν, σὰ νὰ εἰποῦμε σήμερα, τὸ ἡμερολόγιο ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Μὲ αὐτὲς χρονολογοῦσαν ὅλα τὰ συμβάντα. Ἡ πρώτη Ὀλυμπιάδα ἀρχίζε ἀπὸ τὸ 776 πρὸ Χριστοῦ, γιὰ τὸ τότε ἀρχισαν νὰ γράφουν τὰ ὀνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

8. Οἱ σπουδαιότερες ἐλληνικὲς πόλεις.

Κάθε ἐλληνικὴ πόλη, καθὼς εἶπαμε, ἦταν καὶ κράτος ἰδιαιτέρο. Οἱ σπουδαιότερες ἀπὸ τίς πόλεις αὐτὲς ἦταν :

Στὴν Πελοπόννησο ἡ Σπάρτη, ἡ Μεσσηνία, τὸ Ἄργος, ἡ Κόρινθος, ἡ Σικυῶνα.

Στὴ Στερεὰ ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Θήβα.

Στὴ Θεσσαλία οἱ Παγασές, οἱ Φερές, ἡ Λάρισα.

Δὲν περιορίστηκαν ὅμως οἱ Ἕλληνες σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Ἀπλώθηκαν πολὺ μακρὰ, ἔκαμαν ἀποικίες στὰ γύρω νησιά καὶ στὰ παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας, τῆς Προποντίδας, τῆς Μαύρης θάλασσας, τῆς Θράκης, τῆς Μα-

κεδονίας, τῆς Ἰλλυρίας καὶ ἀκόμη ἔφτασαν ὡς τὴ Σικελία, τὴν κάτω Ἰταλία καὶ τὰ παράλια τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Ἀπὸ τὶς ἀποικίες αὐτὲς οἱ πρὸ γνωστὲς καὶ ξακουσμένες ἦταν : ἡ Μίλητος, ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Σμύρνη στὴ

Εἰκ. 9. Ἡ Ἑλλάδα

Μικρὴ Ἀσία, τὸ Βυζάντιο στὸ Βόσπορο, ἡ Τραπεζοῦντα στὴ Μαύρη θάλασσα, ἡ Κέρκυρα, ἡ Ἐπίδαυρος (τὸ σημερινὸ Δυρράχιο) στὴν Ἰλλυρία, οἱ Συρακοῦσες στὴ Σικελία, ὁ Τάραντας στὴν Ἰταλία, καὶ ἡ Κυρῆνη στὴν Ἀφρική.

Ἀπ' ὅλες ὁμως τὶς πόλεις τῶν Ἑλλήνων δυὸ ἦταν οἱ σπουδαιότερες καὶ μεγαλύτερες, ἡ Σ π ά ρ τ η καὶ ἡ Ἀ θ ή ν α.

9. Ἡ Σπάρτη.

Οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς.

Ἐνάμεσα σὲ δυὸ ἀπότομα βουνά, τὸν Πάροννα ἀνατολικά καὶ τὸν Ταῦγετο δυτικά, ὑπάρχει μιὰ κοιλάδα

μὲ τις ἀποικίες τῆς.

ποὺ τὴ σκίζει μὲ τὸ ρέμα τοῦ ὀ ποταμοῦ Εὐρώτας.

Ἡ κοιλάδα αὐτὴ εἶναι ἡ Λακωνικὴ.

Στὸ μέσο τῆς κοιλάδας κοντὰ στὸν Εὐρώτα, τὸ 10 αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ κατέβηκε ἓνα πλῆθος ἀπὸ Δωριεῖς. Ἐκεῖ βοῆγαν μιὰ ἀρχαία πόλη, τὴν κατάρτησαν καὶ τῆς ἔδωσαν τὸ ὄνομα Σπάρτη.

Ἀπὸ τὴ Σπάρτη οἱ κατακτητὲς πῆραν μὲ τὸν καιρὸ ὅλη τὴ Λακωνικὴ καὶ ἔφτασαν ὡς τὴ θάλασσα. Σὲ κάθε Χωραφᾶ—Ἰστορικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος—Ἐκδοτικὸς οἶκος Ἰνστιτούτου Ἑλληνικῆς Ἐκπαίδευσης—Ἐκδόσεις 1937

κατάκτηση πού ἔκαναν μοίραζαν τὴ γῆ ἀναμεταξύ τους σὲ ἴσια μερίδια (κλήρους).

Ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς Λακωνικῆς ὅσοι κατοικοῦσαν στὴν πεδιάδα τῆς Σπάρτης, καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Λάκωνες ὅσοι ἀντιστάθηκαν, ἔγιναν δοῦλοι καὶ ὑποχρεώθηκαν νὰ καλλιεργοῦν τὰ χωράφια τῶν νικητῶν. Αὐτοὶ ὠνομάστηκαν εἰλωτες.

Ὅσοι πάλι ἀπὸ τοὺς κατοίκους δὲν ἀντιστάθηκαν στὸν πόλεμο παρὰ ὑποτάχτηκαν μ' εὐκολία, κράτησαν ἀπάνω στὰ βουνὰ μερικὰ κτήματα καὶ εἶχαν τὴν ἐλευθερία νὰ καταγίνωνται στὸ ἐμπόριο καὶ στὶς τέχνες. Αὐτοὶ ὠνομάστηκαν περιόικοι.

Ἔτσι οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς διαιρέθησαν σὲ τρεῖς τάξεις: τοὺς Δωριεῖς πού κατάκτησαν τὸν τόπο καὶ ὠνομάστηκαν Σπαρτιάτες, τοὺς περιόικους καὶ τοὺς εἰλωτες.

Πῶς κυβερνῶνταν οἱ Σπαρτιᾶτες.

Λένε πὼς τοὺς νόμους πού εἶχαν στὴ Σπάρτη τοὺς ἔκαμε ἓνας μέγας νομοθέτης, ὁ Λυκοῦργος. Αὐτὸ ὅμως φαίνεται σὰν παραμῦθι. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης δὲν ἔγιναν διὰ μιᾶς ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο, παρὰ σιγά-σιγά σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες πού παρουσιάζονταν κάθε φορά.

Οἱ βασιλεῖς. Στὴ Σπάρτη κυβερνοῦσαν δυὸ βασιλεῖς. Στὴν ἀρχὴ οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ εἶχαν στὰ χέρια τους ὅλες τὶς ἐξουσίες, τὴ θρησκευτικὴ, τὴ στρατιωτικὴ καὶ τὴ δικαστικὴ. Ἐπειτα ἔξακολουθοῦσαν μόνο νὰ τοὺς κάνουν μεγάλες τιμές. Σηκώνονταν ὅλοι σὰν περνοῦσαν οἱ βασιλεῖς. Τοὺς ἔδιναν τιμητικὴ θέση στὶς γιορτές, στὰ συμπόσια τοὺς ὑπηρετοῦσαν πρώτους καὶ τοὺς ἔδιναν διπλὴ μερίδα. Τὰ δέρματα νῶν ζώων πού πρόσφεραν γιὰ θυσία, τὰ ἔπαιρναν οἱ βασιλεῖς, καθὼς καὶ τὸ ἓνα τρίτο ἀπὸ τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου. Σὰν πέθαιναν τέλος τοὺς ἔκαναν τὴν κηδεῖα τους μὲ πολλὴ μεγαλοπρέπεια.

Πραγματικά όμως ἡ ἔξουσία τους ἐλαττώθηκε πολύ. Στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης ἦταν περιορισμένοι στὰ θρησκευτικὰ καὶ λίγα δικαστικὰ ἔργα. Ἔκαναν δηλαδή τὶς θυσίες καὶ δίκασαν τὶς οἰκογενειακὰς διαφορὰς. Στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου διοικοῦσαν ἀκόμη τὸ στρατό, τοὺς παρακολουθοῦσαν ὅμως δύο ἄλλοι ἄρχοντες, οἱ ἔφοροι, γιὰ νὰ τοὺς ἐπιβλέπουν.

Οἱ ἔφοροι. Αὐτοὶ ἦταν οἱ ἀληθινοὶ ἀρχηγοὶ τῆς χώρας, οἱ πέντε ἔφοροι. Στὴν ἀρχὴ οἱ ἔφοροι ἔκαναν μόνον χρῆν ἀστυνομικά, ἔπειτα ὅμως πῆραν στὰ χέρια τους ὅλη τὴν ἔξουσία καὶ ἔγιναν παντοδύναμοι. Αὐτοὶ ἐπίβλεπαν ὅλους τοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς βασιλεῖς γιὰ νὰ ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά τους. Αὐτοὶ προσκαλοῦσαν τὴν γερουσία καὶ τὴν ἐκκλησία τοῦ λαοῦ καὶ φρόντιζαν γιὰ νὰ ἐκτελοῦνται οἱ ἀποφάσεις τους.

Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων βαστοῦσε ἓνα ἔτος.

Ἡ γερουσία. Ἡ γερουσία ἦταν ἓνα συμβούλιο ἀπὸ τοὺς δυὸ βασιλεῖς καὶ ἀπὸ 28 γέροντες, πού ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἡλικία ἀπάνω ἀπὸ 60 χρονῶν.

Ἡ γερουσία ἔδινε γνώμη γιὰ τὶς ὑποθέσεις πού ἔπρεπε νὰ συζητηθοῦν στὴν ἐκκλησία, πρότεινε τοὺς νόμους καὶ δίκασε τὰ ἐγκλήματα. Ἡ γερουσία δίκασε ἀκόμη καὶ τοὺς βασιλεῖς, ἅμα τύχαινε νὰ τοὺς κατηγοροῦν οἱ ἔφοροι. Οἱ γέροντες πού τὴν ἀποτελοῦσαν διατηροῦσαν τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ὅσο ζοῦσαν.

Ἡ ἐκκλησία. Ὅλοι οἱ πολῖτες πού εἶχαν ἡλικία ἀπάνω ἀπὸ 30 χρονῶν, ἀποτελοῦσαν τὴν ἐκκλησία τοῦ λαοῦ.

Τὰ ἔργα τῆς ἐκκλησίας ἦταν : νὰ δέχεται ἢ νὰ ἀπορρίπτει τὶς προτάσεις τῆς γερουσίας, προπάντων σὰν ἦταν ζήτημα γιὰ πόλεμο ἢ γιὰ εἰρήνη, καὶ νὰ ἐκλέγη τοὺς ἔφορους καὶ τὰ μέλη τῆς γερουσίας.

Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀναλόγως τοὺς περιοίκους καὶ τοὺς εἰλωτες ἦταν πολὺ λίγοι. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ εἶναι πάντοτε ἑτοιμοὶ γιὰ πόλεμο γιὰ νὰ μὴ φοβοῦνται μήπως αὐτοὶ ἐπαναστα-

τήσουν. Γι' αὐτὸ καὶ συνήθιζαν τὰ παιδιὰ τους ἀπὸ μικρὰ καὶ τ' ἀνάτρεφان νὰ ζοῦν σὰ στρατιῶτες.

Ἄμα γεννιόταν ἓνα παιδί τὸ πῆγαιναν στοὺς γέροντες γιὰ νὰ τὸ κοιτάξουν. Ἄν οἱ γέροντες ἔβρισκαν τὸ παιδί ἀσθενικό, ἢ τοῦ ἔβρισκαν κανένα ἐλάττωμα σωματικό, τὸ ἔρριχναν σ' ἓνα βάραθρο, στὶς πλαγιὲς τοῦ Ταυγέτου. Παιδί ἀσθενικό δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ καλὸς στρατιώτης καὶ γι' αὐτὸ τὸ σκότωναν. Ἄν πάλι τὸ ἔβρισκαν γερό, τὸ ἔδιναν πίσω στὴ μητέρα του γιὰ νὰ τὸ ἀναθρέψῃ ὡς τὰ ἑπτὰ χρόνια.

Στὰ ἑπτὰ χρόνια ἀπάνω τὸ παιδί τὸ ἔπαιρνε πιά ἡ πολιτεία καὶ τὸ ἀνάτρεφε μαζὶ μὲ τ' ἄλλα συνομήλικά του.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν εἶχε ἓνα σκοπὸ, νὰ κἀνῃ δυνατὰ τὰ σώματά τους. Γι' αὐτὸ τὰ γύμναζαν στὸ τρέξιμο, στὸ πῆδημα καὶ στὴν πάλῃ. Τὰ κούρευαν σύριζα, τ' ἄφηναν μὲ γυμνὰ πόδια καὶ τὰ εἶχαν νὰ φοροῦν χειμῶνα καλοκαίρι τὸ ἴδιο ροῦχο. Ἀκόμη τὰ εἶχαν νὰ κοιμοῦνται ἀπάνω σὲ καλάμια, πού τὰ ἔκοβαν μόνα τους ἀπὸ τίς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα. Ἐπειτα γιὰ νὰ συνηθίζουν τὰ παιδιὰ νὰ γελοῦν τοὺς ἐχθροὺς στὸν πόλεμο, δὲν τοὺς ἔδιναν ἀρκετὴ τροφή κι' ἔτσι τὰ παιδιὰ ἀναγκάζονταν γιὰ νὰ χορτάσουν, νὰ βροῦν φαεῖ ὅπως μποροῦσαν.

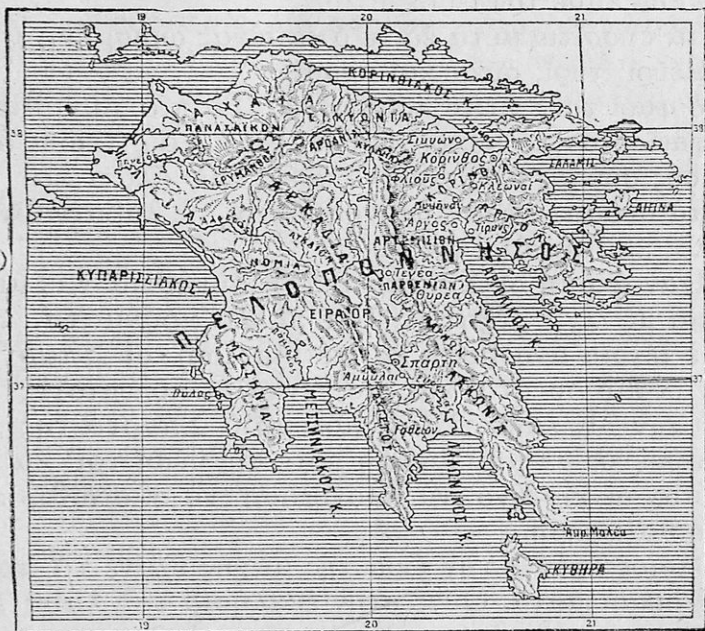
Ἡ ἀνάγκη τὰ βίαζε καμμιά φορὰ νὰ κλέψουν γιὰ νὰ χορτάσουν τὴν πείνα τους. Ἄν τὰ ἔπιαναν ὁμως πὼς ἔκλεβαν, τὰ ράβδιζαν ὥσπου νὰ τοὺς βγάλουν αἷμα, γιατί δὲν κατώρθωσαν νὰ κρυφτοῦν.

Γράμματα δὲ μάθαιναν πολλὰ. Μόνον νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν. Ἀποστήθιζαν ἀκόμη ποιήματα παλαιῶν ποιητῶν, τραγουδοῦσαν τραγούδια πατριωτικὰ καὶ χόρευαν στρατιωτικοὺς χορούς.

Καὶ τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν τ' ἀνάτρεφε ἡ πολιτεία καθὼς καὶ τ' ἀγόρια, καὶ τὰ γύμναζαν καὶ αὐτὰ στὸ δρόμο, στὸ πῆδημα, στὸ δίσκο καὶ στὸ ἀκόντιο. Ἐτσι σὰ μεγάλωναν, ἦταν γυναῖκες γερές, μὲ καλὴ ὑγεία, ἀποφασιστικὲς καὶ θαρραλέες, ἀγαποῦσαν κι' αὐτὲς τὸν πόλεμο καὶ παρακινοῦσαν σ' αὐτὸν τοὺς ἄντρες

τους και τους ἔδιναν θάρρος γιὰ νὰ βγαίνουν πάντοτε νικητές.

Ἡ ζωὴ στὴ Σπάρτη. Ἀπὸ 20 χρονῶν ὡς τὰ 60 τὸ Σπαρτιάτῃ τὸν θεωροῦσαν γιὰ στρατιώτῃ καὶ τὸν ὑποχρέωναν νὰ κάνῃ γυμνάσια, γιὰτὶ ὡς αὐτὴ τὴν

Εἰς. 10. Ἡ Πελοπόννησος.

ἡλικία μποροῦσε ἡ πατρίδα νὰ τὸν χρειαστῇ γιὰ πόλεμο. Δὲ μποροῦσε ἓνας Σπαρτιάτῃς νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Λακωνικὴ χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια ἀπὸ τὴν κυβέρνησή του. Δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ κάνῃ καμμιά ἐργασία, οὔτε νὰ ἔχῃ χρυσάφι ἢ ἀσήμι. Τὰ νομίσματά της ἦταν σιδερένια καὶ τόσο βαριά, πὺδ χρειάζονταν ἀμάξι γιὰ νὰ μεταφέρῃ κανεὶς, κι' ἓνα μικρὸ ποσὸ ἀπὸ χρήματα.

Οἱ Σπαρτιάτες ἔδειχναν μεγάλο σεβασμὸ στοὺς γέ-
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ροντες. Σάν περνούσε ήλικιωμένος, οί πιό νέοι είχαν χρέος νά σηκωθοῦν καί νά τόν χαιρετίσουν, καί όταν τούς μιλοῦσε τόν ἄκουαν μὲ μεγάλη προσοχή.

Στὴ Σπάρτη δὲν ἔτρωγαν οἱ ἄντρες στὰ σπίτια τους μαζί μὲ τίς γυναῖκες τους. Ἐτρωγαν, σάν τούς στρατιῶτες, ὅλοι μαζί στὰ λεγόμενα σ υ σ σ ί τ ι α , καθισμένοι ἀπὸ 15 σὲ κάθε τραπέζι.

Στὰ συσσίτια αὐτὰ ἔδινε ὁ καθένας ὠρισμένη μερίδα ἀπὸ ἀλεῦρι, τυρί, σῦκα καί κρασί.

Τὸ φαεῖ τους ἦταν πολὺ ἀπλό. Τὸ πιό συνηθισμένο τους φαεῖ ἦταν τὸ μαῦρο ζουμι — μ έ λ α ς ζ ω μ ὀ ς — ἓνα εἶδος σούπας ἀπὸ χοιρινὸ κρέας μὲ ἀλάτι καί ξύδι.

Στὰ συσσίτια ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά λαβαίνουν μέρος ὅλοι καί αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς.

Εἶχαν ἀκόμη οἱ Σπαρτιάτες τὴ συνήθεια νά μιλοῦν λίγο καί μὲ λίγες λέξεις νά λένε πολλὰ πράγματα.

Μὲ τέτοια ἀνατροφή καί τέτοια ζωὴ οἱ Σπαρτιάτες ἔγιναν οἱ πιό δυνατοὶ καί πιό γενναῖοι πολεμιστὲς μέσα σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Στὸν πόλεμο ὁ Σπαρτιάτης ἦταν ὑποχρεωμένος νά μὴν ἀφήσῃ ποτὲ τὴ θέση του καί ἅμα βρισκόταν σὲ κίντυνο νά προτιμήσῃ νά σκοτωθῆ παρὰ νά ὀπισθοχωρήσῃ.

Ὅποιος ἔφευγε τὴν ὥρα τῆς μάχης ἔχανε τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Οὔτε στὴν ἐκκλησία τοῦ λαοῦ μποροῦσε πιά νά πάῃ οὔτε στὰ συσσίτια. Στὶς γιορτὲς καί στὰ γυμνάσια ἔμενε στὴν τελευταία σειρά. Στὸ δρόμο παραμέριζε γιὰ νά περάσουν καί οἱ νεώτεροί του. Οἱ ἄλλοι δὲν ἤθελαν νά μιλοῦν μὲ αὐτόν, οὔτε τὸν πλησίαζε κανένας. Ἄν κάποιος τὸν ὕβριζε ἢ τὸν χτυποῦσε δὲ μποροῦσε νά πάῃ στὸ δικαστήριον. Ὅσοι πάθαιναν τὴ ντροπὴ αὐτὴ λέγονταν τ ρ έ ς α ν τ ε ς .

Οἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης.

Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. Ἀφοῦ κατάκτησαν οἱ Σπαρτιάτες ὅλη τὴ Λακωνικὴ, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8 αἰῶνα π. Χ., θέλησαν νά κυριέψουν καί μιὰ γει-

τονική χώρα πλούσια σὲ γεννήματα καὶ σὲ ἄλλα προϊόντα, τὴν εὐφορή Μεσσηνία. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουν ἔκαμαν δυὸ μακροχρόνιους πολέμους μὲ τοὺς Μεσσηνίους. Οἱ πόλεμοι αὐτοὶ λέγονται Μεσσηνιακοὶ.

Ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος βᾶστηξε δεκαοχτὼ χρόνια.

Στὸν πόλεμο αὐτὸν ἀφοῦ οἱ Σπαρτιάτες νίκησαν πολλὰς φορὰς τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς ἀνάγκασαν νὰ ἀφήσουν τὶς πεδιάδες τους καὶ νὰ κλειστοῦν σ' ἓνα φρούριο, τὴν Ἰθώμη. Μέσα στὸ φρούριο αὐτὸ οἱ Μεσσηνιοὶ μὲ τὸν ἀνδρεῖο βασιλέα τους Ἀριστόδημος ἀντιστάθηκαν χρόνια ὀλόκληρα. Μόνο σὰ σκοτώθηκε ὁ Ἀριστόδημος, τὸ φρούριο τῆς Ἰθώμης ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Σπαρτιατῶν. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους πρόφτασαν, ἔφυγαν σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅσοι ὅμως ἔμειναν, ἔγιναν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν (εἴλωτες).

Οἱ Μεσσηνιοὶ ὅμως ἦταν λαὸς περήφανος καὶ δὲ μπορούσαν νὰ συνηθίσουν στὴ δουλεία. Γι' αὐτὸ ἔπειτα ἀπὸ 80 χρόνια ἐπανεστάτησαν μὲ ἀρχηγὸ τὸ γενναῖο Ἀριστομένηκι' ἔδιωξαν τοὺς Σπαρτιάτες ἀπὸ τὸν τόπο τους. Ἐτσι ξανάρχισε ὁ πόλεμος.

Ὁ δεύτερος αὐτὸς Μεσσηνιακὸς πόλεμος κράτησε δεκαεφτά χρόνια.

Στὴν ἀρχὴ οἱ Μεσσηνιοὶ ἀντιστάθηκαν μόνοι τους στὶς ἐπιθέσεις τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐπειτα ὅμως τοὺς βοήθησαν οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἀρκάδες. Τότε οἱ Σπαρτιάτες ἤρθαν σὲ δύσκολη θέση καὶ κιντύνευαν νὰ ἰδοῦν τοὺς ἐχθροὺς μέσα στὴν πατρίδα τους.

Στὴν ἀπελπιστικὴ ἐκείνη ὥρα ἔσωσε τοὺς Σπαρτιάτες ὁ ποιητὴς Τυρταῖος. Αὐτὸς μὲ τὰ πολεμικὰ τραγούδια του ξαναδυνάμωσε τὸ θάρρος τους καὶ τοὺς ἔδωσε τέτοιον ἐνθουσιασμό, ὥστε ἔπесαν ἐπάνω στοὺς ἐνωμένους ἐχθροὺς των μὲ φοβερὴ ὀρμή, τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ κλειστοῦν σ' ἓνα φρούριο πὺ εἶχαν κάμει ἐπάνω στὸ βουνό, στὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας στὴν Εἶρα.

Ἐντεκα χρόνια ἔμειναν κλεισμένοι οἱ Μεσσηνιοὶ στὸ φρούριο αὐτὸ καὶ ἀπόκρουαν τὶς ἐπιθέσεις τῶν Σπαρτιατῶν. Στὸ τέλος ὁμως ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποταχτοῦν. Ἀπὸ ἐκείνους πού ὑπερασπίστηκαν τὸ φρούριο τῆς Εἵρας, ἄλλοι ἔφυγαν στὴν Ἀρκαδία καὶ ἄλλοι πῆγαν στὴ Σικελία, ὅπου κατοίκησαν σὲ μιὰ πόλη πού τῆς ἔδωσαν τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος τους Μεσσηνή.

Πόλεμοι μὲ τοὺς Ἀρκάδες. Μὲ τοὺς Ἀρκάδες οἱ Σπαρτιάτες ἔκαμαν πολλοὺς πολέμους, μὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς νικήσουν καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξουν. Μόνο τοὺς κατοίκους μιᾶς πόλης κοντὰ στὰ σύνορά τους, τῆς Τεγέας, ὑποχρέωσαν τὸν 6 αἰῶνα νὰ γίνουν σύμμαχοί τους. Τοὺς ἔδωσαν ὁμως τὸ προνόμιο σὲ μάχες νὰ ἔχουν τὸ ἀριστερὸ ἄκρο (κέρας) τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ.

Πόλεμοι μὲ τοὺς Ἀργεῖους. Πολλοὺς πολέμους ἔκαμαν ἀκόμη οἱ Σπαρτιάτες καὶ μὲ τοὺς Ἀργεῖους, καὶ στὸ τέλος κατώρθωσαν νὰ τοὺς πάρουν μιὰ μεγάλη χώρα, τὴ Θυρέα.

Ἡ γεμονία τῆς Σπάρτης. Ἐτσι οἱ Σπαρτιάτες, νίκησαν τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Ἀρκάδες καὶ Ἀργεῖους, καὶ ἔγιναν τὸν 6 αἰῶνα π. Χ. ὁ πιὸ δυνατὸς λαὸς σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Λακωνικὴ καὶ ἡ Μεσσηνία ἦταν δικές τους καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Πελοποννήσου ἔγιναν σύμμαχοί τους καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσαν στοὺς πολέμους των.

10. Ἡ Ἀθήνα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς.

Σὰν τρίγωνο στὴν ἄκρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας κατὰ τὰ νοτιοανατολικά μέρη, βρέχεται ἀπὸ τρεῖς θάλασσες ἡ Ἀττικὴ, ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο, τὸν Εὐβοϊκὸ καὶ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Ἡ Ἀττικὴ εἶνε μικρὴ χώρα καὶ δὲν ἔχει ἄφθονα

νερά. Τὸ κλίμα της ὁμως εἶνε μαλακὸ καὶ οἱ κάτοικοὶ της καλλιεργοῦν τῇ γῇ μὲ ἐπιμέλεια. Γι' αὐτὸ τὰ προΐοντα πού ἔβγαζε ἦταν λίγα μὰ καλά, καὶ προπάντων τὰ σῦκα, ἡ ἔληά καὶ τὸ κρασί. Καθὼς ὁμως τῇ βρέχει ἡ θάλασσα τριγύρω καὶ οἱ παραλίες της εἶνε γεμάτες ἀπὸ ὄρους καὶ οἱ πεδιάδες της ὅλες ἀνοιχτὲς στὴ θάλασσα, εἶνε ἀκόμη χώρα κατάλληλη γιὰ ναυτικούς.

Τὰ πιὸ παλιὰ χρόνια ἡ Ἀττικὴ ἦταν διαιρεμένη σὲ χωριὰ πού τὸ καθένα εἶχε δικούς του ἄρχοντες. Ἐπειτα οἱ Ἀθηναῖοι πού ἦταν οἱ περισσότεροὶ νεοφερμένοι Ἴωνες, ἀνάγκασαν τοὺς ἄλλους πού κατοικοῦσαν στὰ χωριὰ τῆς Ἀττικῆς νὰ καταργήσουν τὸ καθένα τοὺς ἄρχοντες του καὶ ν' ἀναγνωρίσουν ὅλοι τοὺς ἄρχοντες τῆς Ἀθήνας.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἀττικὴ ὅλη ἔγινε ἓνα κράτος καὶ οἱ πλούσιοι ἰδιοχτῆτες, οἱ εὐγενεῖς, ἀπὸ τὰ χωριὰ μαζεύτηκαν ὅλοι καὶ κατοίκησαν στὴν Ἀθήνα.

Ὁ Κόδρος.

Ἀφοῦ ἔγινε ἓνα κράτος ὅλη ἡ Ἀττικὴ, καθὼς λέει ἡ παράδοση, ἔγινε ἓνας πόλεμος πού παρὰ λίγο νὰ τὴν καταστρέψῃ.

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ξεκίνησαν οἱ Δωριεῖς καὶ ἔφτασαν στὴν Ἀττικὴ μὲ σχέδιο νὰ τὴν κατακτήσουν. Ὁ κίντυνος ἦταν μεγάλος, ἡ Ἀθήνα θὰ ἔχανε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἂν δὲ βρισκόταν ἓνας βασιλέας καλὸς πού ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του. Ὁ βασιλέας αὐτὸς ἦταν ὁ Κόδρος.

Ὅταν ξεκίνησαν οἱ Δωριεῖς γιὰ τὴν Ἀττικὴ, ρώτησαν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, τί τέλος θὰ ἔχη αὐτὴ ἡ ἐκστρατεία τους. Τὸ μαντεῖο τοὺς ἀπάντησε νὰ προσέχουν νὰ μὴ σκοτώσουν τὸ βασιλέα τῶν Ἀθηναίων γιατί θὰ νικηθοῦν. Ὁ χρησμὸς αὐτὸς ἀνάγκασε τοὺς Δωριεῖς νὰ δώσουν σὲ ὅλο τὸ στρατό τους διαταγὴ νὰ μὴ χτυπήσουν τὸν Ἀθηναῖο βασιλέα.

Ὁ Κόδρος ἔμαθε τὸ χρησμό. Κι' ἐπειδὴ ἔβλεπε πὼς

κιντυνεύει ή πατρίδα του, πήρε την απόφαση για να τή σώση να θυσιάση τή δική του ζωή.

Φόρεσε λοιπόν ρούχα χωριάτικα, πήρε στὸν ὤμο του ἓνα τσεκούρι καὶ βγήκε στὰ χωράφια, πλησίασε τὸ ἐχθρικό στρατόπεδο καὶ ἄρχισε νὰ φιλονικᾷ μὲ στρατιῶτες. Ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἐγνώρισαν ποῖος εἶναι, καὶ ἀφοῦ τοὺς πείραξε μὲ τὰ λόγια του τὸν σκότωσαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπειτα ζήτησαν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέα τους γιὰ νὰ τὸ θάψουν. Τότε οἱ Δωριεῖς κατάλαβαν πὼς σκότωσαν τὸν Κόδρο. Καὶ ἐπειδὴ τὸ εἶχε εἰπῆ ὁ χρησμός, ἀπελπίστηκαν πὼς θὰ νικήσουν καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ.

Πὼς καταργήθηκε ἡ βασιλεία στὴν Ἀθήνα.

Τὸν παλαιότατο καιρὸ στὴν Ἀθήνα ἦταν ἀπόλυτος ἄρχοντας ὁ βασιλέας. Ἡ θέλησή του ἦταν νόμος. Ἡ δύναμή του ὅμως αὐτὴ δὲν διατηρήθηκε πολὺν καιρό. Σιγὰ σιγὰ τὴν περιώρισαν οἱ εὐγενεῖς, δηλαδὴ οἱ πλούσιοι ἰδιοχτῆτες τῆς χώρας.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ πήραν τὴν πολεμικὴ ἐξουσία καὶ τὴν ἔδωσαν σ' ἓνα νέον ἄρχοντα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, πού τὸν ἔλεγαν Π ο λ έ μ α ρ χ ο.

Ἐπειτα ἔκαμαν ἓνα καινούργιο ἄρχοντα, καὶ αὐτὸν ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, πού λέγονταν ἄ ρ χ ο ν τ α ς. Σ' αὐτὸν ἔδωσαν τόση ἐξουσία, πού στὸ βασιλέα πιά δὲν ἔμεινε ἄλλη ἐξουσία παρὰ ἡ θρησκευτικὴ.

Τὸν πρῶτο καιρὸ οἱ τρεῖς ἄρχοντες (ὁ ἄρχοντας, ὁ πολέμαρχος καὶ ὁ βασιλέας) ἦταν ἰσόβιοι, ἔπειτα ἔγινε νόμος νὰ κρατοῦν τὴν ἀρχὴ δέκα χρόνια καὶ στὸ τέλος ἓνα χρόνο μόνο.

Τότε οἱ εὐγενεῖς ἔκαμαν καὶ ἄλλη ἀρχή, τοὺς 6 θ ε σ μ ο θ έ τ ε ς. Αὐτοὶ κατάγραφαν καὶ φύλαγαν τὰ ἔθιμα τῆς χώρας καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὰ δίκασαν οἱ δικαστές.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τώρα μεγάλη δύναμη εἶχε ἡ βουλή τῶν εὐγενῶν. Λεγόταν β ο υ λ ή τ ο ῦ Ἀ ρ ε ί ο υ Π ά γ ο υ καὶ μέλη τῆς βουλῆς ἦταν ὅσοι

είχαν γίνει πρὶν ἄρχοντες καὶ εἶχε τελειώσει ἡ ὑπηρεσία τους. Ἡ βουλή αὐτὴ ψήφισε τοὺς ἄρχοντες, ἀποφάσισε γιὰ τὶς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας, δίκαιζε τοὺς φόνους καὶ τιμωροῦσε κάθε πολίτη πὺ ἐγκληματοῦσε.

Ἔτσι τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας ἀπὸ ἀπολυταρχικὸ ἔγινε ἄριστοκρατικόν. Ἐνῶ δηλαδὴ πρὶν τὴν ἐξουσία τὴν εἶχε ἀπόλυτα στὰ χέρια τοῦ ἑνασ ἀνθρώπου, ὁ βασιλέας, τώρα τὴν πῆραν ὅλοι οἱ εὐγενεῖς, πὺ λέγονταν καὶ ἄριστοι.

Ἐ λαὸς καὶ ἡ ἀριστοκρατία.

Μὲ τὸ ἀριστοκρατικὸ πολίτευμα ὅλη τὴν ἐξουσία τὴν εἶχαν οἱ εὐγενεῖς. Ὁ ἄλλος λαὸς δὲν εἶχε δικαίωματα πολιτικὰ οὔτε κι' εὔρισκε τὸ δίκηο του, γιὰτὶ οἱ εὐγενεῖς δίκαιζαν ὅπως ἤθελαν. Ἦταν λοιπὸν δυσαρεστημένος.

Ἀπ' ὅλους ὅμως πὺ δυσαρεστημένοι ἦταν οἱ ναυτικοί, οἱ ἔμποροι, οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ τεχνίτες.

Ὅλοι αὐτοὶ μὲ τὴν πρόοδο πὺ ἔκαμαν ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ βιομηχανία, εἶχαν πλουτίσει. Δὲν ἔβλεπαν λοιπὸν τὸ λόγο, γιὰτὶ οἱ εὐγενεῖς νὰ εἶναι ἀνώτεροί τους.

Μὰ καὶ οἱ γεωργοὶ δὲν ἦταν λιγώτερο δυσαρεστημένοι. Οἱ γεωργοὶ τότε ἦταν δύο εἰδῶν : ἐκεῖνοι πὺ εἶχαν δική τους ἰδιοκτησία, οἱ ζευγίτες, κι' ἐκεῖνοι πὺ καλλιεργοῦσαν τὰ κτήματα τῶν πλουσίων, οἱ πελάτες ἢ ἔκτῆμοροι. Αὐτοὶ μάλιστα οἱ τελευταῖοι, οἱ ἐκτῆμοροι, ὑπέφεραν περισσότερο ἀπὸ ὅλους. Καλλιεργοῦσαν ἕνα χωράφι καὶ ἀπὸ τὰ γεννήματα τοῦ χωραφιοῦ ἔπρεπε νὰ δώσουν στὸν ἰδιοκτήτη τὰ πέντε καὶ νὰ κρατήσουν αὐτοὶ τὸ ἕνα ἔχτο ἀπὸ τὸ εἰσόδημα. Πῶς νὰ ζήσουν ὅμως μὲ τὸ ἕνα ἔχτο ; Πολλὲς φορὲς τὸ μερίδιο αὐτὸ δὲν ἔφτανε οὔτε γιὰ νὰ θρέψουν τὴν οἰκογένειά τους. Ἦπεινα τοὺς ἀνάγκαιζε νὰ κρατοῦν κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ εἰσόδημα, τότε ὅμως ὁ ἀφέντης εἶχε δικαίωμα νὰ πουλήσῃ γιὰ δούλους καὶ τοὺς ἐργάτες πὺ τοῦ καθυστέρησαν λίγο εἰσόδημα, καὶ τὰ παιδιὰ τους.

Οἱ ξευγῆτες πάλι ἂν εἶχαν κάποτε ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα ἔκαναν δάνειο. Μὰ ἂν δὲν μπορούσαν νὰ πληρώσουν τὸ συμφωνημένο καιρὸ τὸ χρέος τους ὁ δανει-

Εἰς. 11. Ἡ Ἀττική.

στής τοὺς ἔπερνε γιὰ δούλους. Ἔτσι ἦταν τότε ὁ νόμος. Γιὰ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ὅλος ὁ λαὸς ἦταν δυσαρεστημένος μὲ τοὺς εὐγενεῖς καὶ πολὺ συχνὰ ἐπαναστατοῦσε. Ἐνας εὐγενὴς πλούσιος, ὁ Κύλωνας, σκέφτηκε τότε (636) νὰ πάρῃ μὲ τὸ μέρος του τὸν λαόν, νὰ τὸν ξεσηκώσῃ σ' ἐπανάσταση, νὰ ρίξῃ τὴν κυβέρνησις τῆς χώρας καὶ νὰ

γίγη αὐτὸς μόνος ἄρχοντας τῆς πολιτείας, τύραννος ὅπως ἔλεγαν τότε.

Πῆρε λοιπὸν ὁ Κύλωνας τοὺς ὀπαδοὺς του ἀνέβηκαν στὴν Ἀκρόπολη καὶ κήρυξαν τὴν ἐπανάσταση. Ὁ λαὸς ὁμως ἀπὸ φόβο δὲν τὸν ἀκολούθησε καὶ ἡ ἐπανάσταση ἀπότυχε. Ὁ Κύλωνας ἔφυγε κρυφὰ καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ἔκαμαν συνθήκη μὲ τὸν ἄρχοντα Μεγακλῆ. Μὰ οἱ στρατιῶτες τῆς πολιτείας, μὲ ὅλη τὴ συνθήκη, ἔσφαξαν τοὺς περισσότερους ὀπαδοὺς τοῦ Κύλωνα.

Αὐτὸ φάνηκε τότε μιὰ μεγάλη ἀσέβεια στοὺς θεοὺς. Νὰ κάμης συνθήκη καὶ νὰ τὴν πατήσης εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐγκλήματα.

Ἐξ αἰτίας τῆς σφαγῆς ἐκείνης ἡ πόλη θεωρήθηκε μολυσμένη. Ἀπὸ τὸ μόλυσμα μάλιστα αὐτό, πού τ' ὠνόμασαν τότε «Κυλώνειον ἄγος», ἔπεσε μεγάλη ἀρρώστια καὶ θανατικὸ στὴν πόλη. Οἱ Ἀθηναῖοι τρομαγμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιδημία ἐξώρισαν τοὺς Ἀλκμεωνίδες, γιατί ἀπὸ τὴν οἰκογένεια αὐτὴ ἦταν ὁ Μεγακλῆς, ὁ ἄρχοντας τὴν ἐποχὴ πού ἔγινε τὸ ἐγκλημα. Προσκάλεσαν ἐπίσης ἀπὸ τὴν Κρήτη ἓνα σφοδρὸ καὶ ἐνάρετο ἄνθρωπο, τὸν Ἐπιμενίδη, καὶ αὐτὸς καθάρισε τὴν πόλη καὶ ἔδιωξε τὴν ἐπιδημία.

Πῶς καταργήθηκε ἡ ἀριστοκρατία.

Ἀμα πέρασε τῆς ἀρρώστιας τὸ κακό, ἄρχισαν πάλι τὰ παράπονα τοῦ λαοῦ καὶ συχνὰ πυκνὰ γίνονταν ἐπανάστασεις.

Γιὰ νὰ τελειώσῃ ἡ κατάσταση αὐτὴ ἔβαλαν οἱ εὐγενεῖς ἓναν ἀπὸ τοὺς δικούς των, τὸ Δράκοντα, νὰ συντάξῃ νόμους καὶ σύμφωνα μὲ αὐτοὺς νὰ διοικοῦνται οἱ Ἀθηναῖοι.

Ὁ Δράκοντας ἔδωσε πολιτικὰ δικαιώματα σὲ ὅλους τοὺς πλούσιους καὶ περιορίσε τὴ μεγάλη δύναμη πού εἶχε ὁ Ἄρειος Πάγος. Τὰ δικαιώματα δηλαδὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου τὰ ἔδωσε στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ σ' αὐτὴ ὥρισε νὰ ἔχουν μέρος ὅλοι οἱ πολῖτες ὅσοι μποροῦ-

σαν νὰ πηγαίνουν στις ἐκστρατεῖες μὲ δικά τους ἔξοδα. Ἐχτὸς ἀπὸ τὴ μεταβολὴ αὐτὴ ὁ Δράκοντας ἔγραψε σὲ νόμους ὅλα τὰ ἔθιμα τῆς χώρας. Ἀλλὰ τότε φάνηκε πόσο τὰ ἔθιμα αὐτὰ ἦταν αὐστηρά. Γι' αὐτὸ κατόπι ἔλεγαν πὼς οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα, δὲ γράφτηκαν μὲ μελάνι παρὰ μὲ αἷμα.

Καὶ μὲ τοὺς νόμους ὅμως τοῦ Δράκοντα, τὸ κακὸ δὲ γιατρεύτηκε. Οἱ ἐπαναστάσεις πάλι ξανάρχισαν. Τότε ἀποφάσισαν νὰ ἀναθέσουν στὸ Σόλωνα νὰ κάμῃ νέους νόμους.

Εἰκ. 12. Ὁ Σόλωνας.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Σόλωνα ἀληθινὰ ἦτο πολὺ πετυχημένη. Ὁ Σόλωνας ἦταν εὐγενής, μὰ δὲν εἶχε μεγάλη περιουσία καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἐσυμπαθοῦσαν καὶ οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαός. Ἐπειτα οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν μεγάλη πεποίθησι σ' αὐτόν, γιατί εἶχε ταξιδέψει σὲ πολλὰς χώρας καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἐθεωροῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἕναν ἀπὸ τοὺς πρὸ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδας.

Τὸ πρῶτο ποὺ ἔκαμε ὁ Σόλωνας, ἅμα πῆρε τὴν ἐξουσία στὰ χέρια του, ἦταν νὰ καταργήσῃ ὅλα τὰ χρέη καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλους ὅσοι εἶχαν γίνῃ δουλοὶ γι' αὐτά, καὶ διέταξε ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα νὰ μὴ γίνεταί πιά κανεὶς δουλὸς γιὰ χρέη.

Ἐπειτα ὥρισε καὶ τὰ βάρη καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ καθενὸς ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσίαν του. Οἱ πλούσιοι πλήρωναν ὅλους τοὺς φόρους καὶ εἶχαν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκστρατεύουν μὲ δικά τους ἔξοδα, αὐτοὶ ὅμως καὶ γίνονταν ἄρχοντες. Οἱ φτωχοὶ εἶχαν μόνον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκστρατεύουν χωρὶς βαριὰ ὄπλα, μὰ δὲν εἶχαν ἄλλα πολιτικὰ δικαιώματα παρὰ νὰ λαβαίνουν μέρος στὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ καὶ στὰ δικαστήρια.

Κυρίαρχο τῆς πολιτείας ἔκαμε ὁ Σόλωνας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ. Σ' αὐτὴν λάβαιναν μέρος ὅλοι

οἱ πολῖτες ποὺ ἦταν ἀπάνω ἀπὸ 20 χρονῶν. Ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ἀποφάσιζε γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα. Κοντὰ σ' αὐτὴν ὅμως ἔκαμε καὶ μιὰ β ο υ λ ῆ ἀπὸ 400 πολῖτες ποὺ ἔπρεπε ν' ἀποφασίσῃ πρωτύτερα πιά ζητήματα θὰ συζητοῦσαν στὴν ἐκκλησία τοῦ λαοῦ.

Τέλος ὁ Σόλωνας ἔκαμε ἓνα νέο δικαστήριο, τὴν Ἑ λ ι α ί α. Τὴν Ἑλῖαία τὴν ἀποτελοῦσαν 6 χιλιάδες πολῖτες ποὺ ἐκλέγονταν κάθε χρόνο μὲ κλῆρο. Αὐτοὶ χωρισμένοι σὲ 10 δικαστήρια δικάζαν τὶς διαφορὲς τῶν πολιτῶν. Τοὺς φόνους μόνο ἐξακολουθοῦσε νὰ δικάζῃ ὁ Ἄρειος Πάγος.

Ἐχτὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς νόμους ὁ Σόλωνας ἔκαμε καὶ ἄλλους ποὺ προστάτευαν τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς τεχνίτες. Ἀκόμη ὑποχρέωσε τοὺς γονεῖς νὰ στέλνουν τὰ παιδιά τους στὸ σχολεῖο καὶ νὰ τὰ μαθαίνουν ἓνα ἐπάγγελμα.

Ἀφοῦ ἔκαμε τοὺς νόμους του ὁ Σόλωνας, ὠρῆκε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοὺς κρατήσουν τοῦλάχιστον γιὰ 10 χρόνια. Ἐπειτα ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ μὴ τὸν πιέζουν νὰ τοὺς μεταβάλῃ.

Ἔτσι τὸ πολίτευμα στὴν Ἀθήνα ἀπὸ ἀριστοκρατικὸ ἔγινε δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ὸ. Πῆρε δηλαδὴ στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία ὁ λαός, ὁ ὁποῖος λεγόταν καὶ δῆμος.

Ἡ τυραννία.

Δὲν πέρασαν πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγε ὁ Σόλωνας, καὶ οἱ ἐπαναστάσεις ἄρχισαν πάλι στὴν Ἀθήνα.

Ἐνας εὐγενὴς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὁ Πεισίστρατος, σκέφτηκε νὰ πάρῃ στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία, νὰ γίνῃ τύραννος. Ἄρχισε λοιπὸν μὲ κολακείες καὶ καλοὺς τρόπους νὰ περιποιῆται τὸ λαό, καὶ τὸν ἔπεισε, ἐπειδὴ τάχα κινδυνεύει ἀπὸ τοὺς ἄλλους εὐγενεῖς, νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἔχῃ 50 σωματοφύλακες.

Τοὺς πενήντα τοὺς ἔκαμε γρήγορα ὁ Πεισίστρατος τετρακοσίους, καὶ μ' αὐτοὺς ἀνεβαίνει στὴν Ἀκρόπολη

καὶ γίνεται τύραννος. Δυὸ φορὲς οἱ ἀντίπαλοί του τὸν ἔδιωξαν, ἀλλὰ στὸ τέλος νίκησε καὶ ὡς τὸ θάνατό του ἔμεινε τύραννος στὴν πόλη, δηλαδή ἄρχοντας ἀπόλυτος.

Ὁ Πεισίστρατος ἦταν ἡμέτερος καὶ εὐγενικὸς ἄνθρωπος καὶ φρόντιζε πολὺ γιὰ τοὺς πτωχοὺς. Οἱ γεωργοὶ τὸν ἀγαποῦσαν γιὰ τὸν προστάτευσεν, πλήρωναν ταχτικά τὸ φόρο τῆς δεκάτης καὶ δὲν ἀνακατεύονταν στὰ πολιτικά.

Ὁ Πεισίστρατος ἀκόμη ἔκαμε καὶ πολλὰ ἔργα καλλιτεχνικά πού στόλισαν τὴν πόλη. Ἔκαμε ἓνα μεγαλοπρεπῆ ναὸ στὴν Ἀθηναῖ ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολη, καὶ τὴν Ἐννεάκρουνο, μιὰ βρύση μὲ 9 κρουνοὺς, ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ πού εἶναι μπροστὰ στὸ σημερινὸ Ζάππειο, τοῦ Ὀλύμπιου Δία, καὶ φρόντισε νὰ μαζευτοῦν καὶ νὰ γραφοῦν τὰ ὠραῖα ποιήματα τοῦ Ὀμήρου.

Ἄμα πέθανε ὁ Πεισίστρατος στὰ 527, πῆρε τὴν ἀρχὴ ὁ γιὸς του ὁ Ἴππίας. Καὶ αὐτὸς διοικοῦσε μὲ φρόνηση καὶ καλωσύνη. Πολλοὶ ὅμως Ἀθηναῖοι ἤθελαν νὰ πέση ἡ τυραννία καὶ νὰ ξαναγίνη δημοκρατία. Δύο νέοι ἀπ' αὐτοὺς, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτονας, πού εἶχαν καὶ ἀφορμὴ προσωπικὴ μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ τυράννου, ἀποφάσισαν στὰ Παναθήναια τοῦ ἔτους 514, τὴν ὠραιότερη γιορτὴ τῆς Ἀθήνας, νὰ σκοτώσουν τὸν τύραννο. Δοκίμασαν μὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Σκότωσαν μόνο τὸν ἀδερφό του τὸν Ἴππαρχο.

Ἀπὸ τότε ὁ Ἴππίας ἔγινε πολὺ σκληρὸς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχισαν νὰ ὑποφέρουν πολὺ ἐξ αἰτίας του. Στὸ τέλος οἱ Ἀλκμεωνίδες, πού ἦταν ἐξόριστοι, κατώρθωσαν μὲ τὴ βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν νὰ διώξουν τὸν τύραννο, καὶ νὰ ξαναφέρουν πάλι στὴν πόλη τὴ δημοκρατία.

Ἡ νέα δημοκρατία.

Ἀφοῦ καταργήθηκε ἡ τυραννία, τὰ κόμματα ἄρχισαν πάλι νὰ ἀγωνίζονται ἀναμεταξύ τους γιὰ τὴν ἐξουσία. Ἄλλοι ἤθελαν δημοκρατία, ἄλλοι ἀριστοκρατία.

Τὸ 508 ὁ ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν Κλεισθένης νίκησε τοὺς ἀντιπάλους του καὶ ἔκαμε τὴ δημοκρατία πρὸ ἐλεύθερη.

Ἔδωσε δικαιώματα πολιτικὰ σὲ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς ντόπιους καὶ ξένους.

Οἱ βουλευτὲς πρὸ εἶχε ἡ βουλή, ἔκαμε νόμο νὰ γίνουν 500. Καὶ μὲ ἄλλο νόμο ὥρισε νὰ διοικοῦν τὸ στρατὸ μαζὶ μὲ τὸν Πολέμαρχο καὶ ἄλλοι 10 στρατηγοὶ πρὸ ἐκλέγονται ἀπὸ τὸ λαὸν κάθε χρόνο.

Πάντοτε ὅμως τοὺς ἀνησυχοῦσε ὁ φόβος μὴν ξαναγυρίσει ἡ τυραννία. Γιὰ ν' ἀσφαλίσῃ ὁ Κλεισθένης τὴν πόλιν ἀπὸ τὸν κίντυνο αὐτὸν ἔκαμε τὸ νόμο τοῦ ὄστρακισμοῦ. Μὲ αὐτὸν τὸ νόμο, ἐκεῖνος πρὸ ἀποχτοῦσε πολὺ πλοῦτο ἢ εἶχε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, καὶ ἦταν ἐπικίντυνος γιὰ τὴν ἐλευθερία του, ἔπρεπε νὰ ἐξοριστῇ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ δέκα χρόνια.

Μὲ τὸ νόμο αὐτὸν ἐξωρίστηκαν στὴν ἀρχὴ ὅλοι οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Πεισίστρατου. Ἐπειτα ὅμως γινόταν κατάχρηση καὶ κάθε κόμμα ἐξώριζε μὲ τὸν ὄστρακισμὸ τοὺς ἀντιθέτους ἀρχηγούς. Μὲ ὅλα αὐτὰ ἡ δημοκρατία στερεώθηκε. Τώρα πιά οἱ καλύτεροι πολῖτες κυβερνοῦσαν τὴν πόλιν, καὶ ἡ Ἀθήνα ἔγινε μὲ τὸν καιρὸ ἡ πρώτη καὶ ἡ δυνατώτερη ἀπὸ τίς ἑλληνικὰς πόλεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Οἱ Ἑλληνες τῆς Μικρῆς Ἀσίας.

Στὰ πλούσια παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας ζοῦσαν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια Ἑλληνες πρὸ εἶχαν κάμει στὰ μέρη ἐκεῖνα ἀποικίες.

Οἱ ἀποικίες αὐτὲς ἦταν πολλές. Στὰ βόρεια παράλια Αἰολικὲς, στὰ νότια Δωρικὲς καὶ ἀναμεταξὺ τῶν δύο Ἰωνικὲς.

Τὰ πλούσια ἐκεῖνα μέρη βοήθησαν τοὺς Ἕλληνας

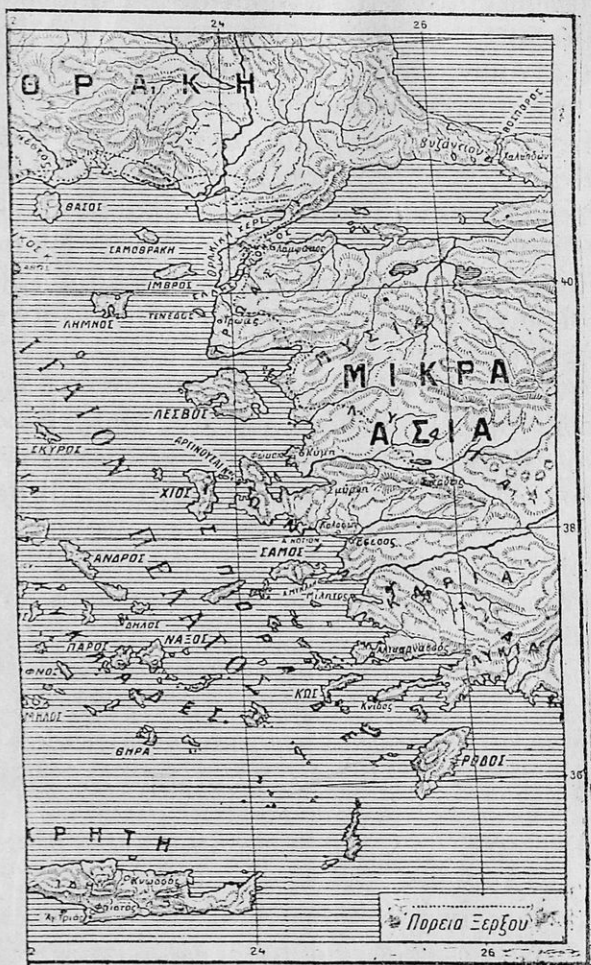

Εἰς. 13. Ἡ Ἑλλάδα στὰ χρόνια

ποὺ κατοίκησαν ἐκεῖ νὰ προοδέψουν γρήγορα στὸ ἐμπόριο καὶ στὴ θάλασσα.

Τὸ ἐλάχιστόν τους ἦταν ἓνα. Δὲν εἶχαν οἱ πόλεις ἐκεῖνες μιὰ ἔνωση πολιτικὴ ὅλες μαζί, παρὰ κάθε μιὰ χωριστὰ εἶχε δικό της κράτος. Κάθε μιὰ πόλη εἶχε τοὺς δι-

κούς της ἄρχοντες πού ἐκλέγονταν ἀπὸ τὸ λαό. Ἔτσι

τῶν Περσικῶν πολέμων.

ὅμως χωρισμένοι καθὼς ἦταν οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρῆς Ἀσίας ἀναμεταξύ τους, δὲ μπόρεσαν ν' ἀντισταθοῦν στοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας ὅταν αὐτοὶ τοὺς χτύπησαν.

Στὴν ἀρχὴ τοὺς χτύπησαν οἱ Λυδοὶ καὶ πῆραν ὅλες τὶς ἀποικίες τὶς ἐλληνικές. Οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας

φέρθηκαν με καλὸ τρόπο στὶς ἑλληνικὲς ἐκεῖνες πόλεις. Τὶς ὑποχρέωσαν μόνον νὰ πληρῶνουν φόρο στὴ Λυδία καὶ χρησιμοποιοῦσαν τὰ λιμάνια τους.

Ἐπειτα ὁμως ἀπὸ τοὺς Λυδοὺς φανερώθηκαν οἱ Πέρσες, πῶς ἐπικίντυνος ἐχθρὸς.

Οἱ Πέρσες μ' ἓνα μεγάλο βασιλέα πὺν εἶχαν, τὸν Κῦρο, καὶ μετὰ τὸ διάδοχό του τὸν Καμβύση, κατώρθωσαν νὰ νικήσουν καὶ νὰ ὑποτάξουν ὅλα τὰ μεγάλα βασίλεια πὺν ἦταν τότε στὴν Ἀνατολή, τοὺς Μήδους, τοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς Αἰγύπτιους καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Λυδοὺς. Φυσικὰ μαζὶ μετὰ τοὺς Λυδοὺς ὑποτάχθηκαν τότε στοὺς Πέρσες καὶ οἱ ἑλληνικὲς ἀποικίες.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴ αὐτὴν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀσίας ἔχασαν ἀμέσως τὴν ἐλευθερίαν τους. Οἱ δημοκρατίες τους ἔπεσαν καὶ πῆραν τὴν ἀρχὴν σὲ κάθε πόλιν τύραννοι ἀφοσιωμένοι στοὺς καταχτητὲς, δηλαδὴ στοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν.

Στὰ 621 ἔγινε στὴν Περσία βασιλέας ὁ Δαρεῖος. Εἶχε καὶ αὐτὸς τὴ φιλοδοξίαν νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος του καὶ ἔκανε ἐκστρατεία στὴ Σκυθία. Ἡ ἐκστρατεία δὲν πέτυχε. Ἐνας ὁμως ἀπὸ τοὺς στρατηγούς του, ὁ Μεγάβαζος, πῆρε τότε ὅλην τὴ Θράκην μετὰ τὶς ἑλληνικὲς ἀποικίες πὺν ἦταν στὰ παράλια τῆς, καὶ ὑποχρέωσε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀμύνταν νὰ πληρῶνῃ φόρο στοὺς Πέρσες.

2. Ἰωνικὴ ἐπανάσταση.

Εἶδαμε πὺς στὴ Μικρὴ Ἀσία εἶχαν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ τοὺς Πέρσες τύραννοι στὶς ἑλληνικὲς πόλεις. Ὁ πῶς δυνατὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τυράννους ἦταν ὁ Ἰστιάιος στὴ Μίλητον. Ὁ Δαρεῖος φοβήθηκε τὴ δύναμή του καὶ ὑποψιάστηκε μὴν ἐπαναστατήσῃ. Τὸν προσκάλεσε λοιπὸν στὰ Σοῦσα τὴν πρωτεύουσά του, καὶ τὸν κρατοῦσε στὸ παλάτι του χρόνια ὀλόκληρα σὰ φυλακισμένο.

Ὁ Ἰστιάιος πῶς δὲ μπορούσε καὶ ἂν ἤθελε νὰ κάμῃ τίποτε. Στὴ Μίλητον ὁμως εἶχε μείνει κυβερνήτης ὁ γαμ-

πρός του, Ἀρισταγόρας. Ὅταν αὐτὸς εἶδε τὴ φυλάκιση τοῦ Ἰστιαίου, ἀποφάσισε νὰ σηκώσῃ σὲ ἐπανάσταση τοὺς Ἴωνες γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν περσικὴ τυραννία. Οἱ περισσότερες ἑλληνικὲς πόλεις τὸν ἀκολούθησαν ἀμέσως, ἔδωξαν τοὺς τυράννους των καὶ ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζουσαν στρατοὺς.

Ὁ Ἀρισταγόρας ἔπειτα ἦρθε καὶ στὴν καθ'αυτὸ Ἑλλάδα καὶ ζήτησε νὰ τοὺς βοηθήσουν καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Οἱ Σπαρτιάτες ἀρνήθηκαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμως, ἐπειδὴ θεωροῦσαν τὴ Μίλητο γιὰ δική τους ἀποικία, ἔστειλαν 28 πλοῖα καὶ λίγο στρατό. Ὁμοίᾳ καὶ ἡ Ἐρέτρια σὰ σύμμαχος τῆς Μιλήτου ἔστειλε 5 πλοῖα.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἔφτασαν στὴν Ἐφεσο (στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας), ἀποβιβάστηκαν ἐκεῖ, ἐνώθησαν μὲ τοὺς ἄλλους Ἴωνικοὺς στρατοὺς καὶ ξεκίνησαν γιὰ νὰ χτυπήσουν τὴ Σάρδεῖς, τὴν πρωτεύουσα τῆς Λυδίας. Ἐφτασαν ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ τὰ περσικὰ στρατεύματα, καὶ πῆραν τὴν πόλιν. Μόνο ἡ ἀκρόπολις ἀντιστεκόταν ἀκόμη. Μὰ ξάφνου μιὰ πυρκαγιὰ μεγάλη καταστρέφει ὅλη τὴν πόλιν, γιὰ τὴν σπύριον τῆς ἦταν σκεπασμένα μὲ καλάμια.

Οἱ Ἕλληνες ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Σάρδεῖς. Ἐφτασε τότε καὶ ὁ περσικὸς στρατὸς καὶ κυνηγῶντας τοὺς ἔκαμε νὰ γυρίσουν στὴν Ἐφεσο.

Ἐκεῖ ἔγινε μάχη καὶ νίκησαν οἱ Πέρσες. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ μάχη αὐτή, οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάστηκαν νὰ γυρίσουν στὴ πατρίδα τους, καὶ οἱ Ἴωνες ἔπειτ' ἀπὸ λίγο ὑποτάχτηκαν στοὺς Πέρσες (494).

Ἡ Ἴωνικὴ ἐπανάστασις ἔβλαψε πολὺ τοὺς Ἕλληνες. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος κατάστρεψε τὴς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μικρῆς Ἀσίας. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ ξεκινήσουν οἱ Πέρσες γιὰ νὰ κατακτήσουν τὴν καθ'αυτὸ Ἑλλάδα.

3. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μαρδόνιου.

Ὅταν ἔμαθε ὁ Δαρεῖος, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν,

πὼς οἱ Ἀθηναῖοι πῆγαν καὶ πολέμησαν στὰ μέρη του ἀποφάσισε νὰ τοὺς ἐκδικηθῆ. Λένε μάλιστα πὼς εἶχε διατάξει ἓνα δοῦλο του, κάθε φορὰ πὺν κάθιζε στὸ τραπέζι του γιὰ νὰ φάη, νὰ τοῦ λήη.

— Κύριε, μὴ ξεχνᾶς τοὺς Ἀθηναίους.

Γιὰ νὰ τοὺς ἐκδικηθῆ, μὰ καὶ μὲ τὸ σκοπὸ νὰ μεγαλώση πὺν πολὺ τὸ κράτος του, ἀποφάσισε νὰ κάμη ἐκστρατεία στὴν Ἑλλάδα.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἠσύχασε ὁ Δαρεῖος ἀπὸ τοὺς Ἴωνες (493), ἔστειλε τὸ γαμπρό του Μαροδόνιο μὲ πολὺ στρατὸ καὶ στόλο στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἐκστρατεία ὅμως αὐτὴ δὲν πέτυχε.

Ὅταν ἔφτασε ὁ στόλος στὸ ἀκρωτήρι τοῦ Ἴθωνα (Ἅγιο ὄρος), μιὰ τρικυμία φοβερὴ τὸν κατάστρεψε.

Ὁ στρατὸς πάλι στὴ Θράκη ἔπαθε μεγάλη καταστροφή. Οἱ Θραῖκες, μιὰ νύχτα σκοτεινὴ τοῦ ρίχτηκαν ξαφνικὰ καὶ τὸν ἐνίκησαν. Μὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του καὶ τοῦ στόλου του νικημένος ὁ Μαροδόνιος ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσῃ στὴν Περσία.

4. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δάτη καὶ τοῦ Ἄρταφέρνη.

Ὁ Δαρεῖος δὲν ἀπελπίστηκε ἀπὸ τὴν ἀποτυχία αὐτὴ. Σὲ λίγο καιρὸ ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ πάλι καινούργιο στρατό.

Μὰ πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ἐκστρατεία, ἔστειλε κήρυκες σὲ ὅλες τὶς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ρώτησαν ἂν θέλουν νὰ ὑποταχτοῦν μὲ τὸ καλὸ στὸ βασιλεῖα τῆς Περσίας.

Τὰ σημάδια τῆς ὑποταγῆς ἦταν λίγο χῶμα καὶ νερό. Ἄν τὰ ἔδινε αὐτὰ μία πόλη στοὺς κήρυκες τοῦ βασιλεῖα ἦταν τὸ ἴδιο σὰ νὰ ὠμολογοῦσε τὴν ὑποταγὴ τῆς. Τὰ νησιὰ καὶ μερικὰς πόλεις τῆς Στερεᾶς ἔδωσαν τὸ χῶμα καὶ τὸ νερό.

Ἡ Σπάρτη ὅμως καὶ ἡ Ἀθήνα ὄχι μόνο δὲ θέλησαν νὰ ὠμολογήσουν τὴν ὑποταγὴ τους, παρὰ θεώ-

ρησαν μεγάλη προσβολή αὐτὸ πού τοὺς ζητοῦσαν οἱ βάρβαροι καὶ σκότωσαν τοὺς κήρυκες τῶν Περσῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἔρριξαν στὸ βάραθρο πού ἔρριχναν τοὺς καταδικασμένους σὲ θάνατο. Οἱ Σπαρτιάτες τοὺς ἔρριξαν σ' ἓνα βαθὺ πηγάδι.

Ἀμέσως ἔπειτα ξεκινᾷ ὁ περσικὸς στρατός. Ἐκατὸ χιλιάδες στρατιῶτες μὲ ἀρχηγούς τὸν Δάτη καὶ τὸν Ἀρταφέρνη μπῆκαν σὲ ἑξακόσια πλοῖα καὶ τραβοῦν γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ πρῶτο μέρος πού βγῆκαν ἦταν ἡ Ἐρέτρια, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶχε βοηθήσει τοὺς Ἴωνες στὴν ἐπανάστασή τους. Οἱ Πέρσες δὲν ἄργησαν πολὺ. Σὲ ἕξη μέρες τὴν ἐκυρίεψαν καὶ αἰχμαλώτισαν ὅλους τοὺς κατοίκους της. Ἐπειτα μπαίνουν στὰ καράβια τους, περνοῦν ἀπέναντι στὴν Ἀττικὴ καὶ ξεμπαρκάρουν στὸ Μαραθῶνα.

Μαζὶ μὲ τοὺς Πέρσες ἦταν καὶ ὁ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν Ἰππίας πού εἶχε φύγει πρὶν ἀπὸ 30 χρόνια μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ πέσει ἡ Ἀθήνα καὶ θὰ ξαναπάρῃ πάλι τὴν τυραννία.

Ἡ Μάχη τοῦ Μαραθῶνα.

Ὁ χρόνος ἐκεῖνος, 490 π. Χ., ἔμεινε ἱστορικὸς γιὰ τὴν μεγάλη μάχη πού ἔγινε στὸ Μαραθῶνα καὶ γιὰ τὴν ἀξία πού εἶχε ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων.

Μόλις ἔμαθαν οἱ Ἀθηναῖοι πὼς οἱ Πέρσες ἔφτασαν στὸ Μαραθῶνα, ἔστειλαν ἀμέσως στὴ Σπάρτη τὸν ταχυδρόμο Φειδιππίδη καὶ ζήτησαν βοήθεια.

Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ στείλουν βοήθεια, γιὰτὶ ἐκεῖνο τὸ μῆνα γιόρταζαν τὰ Κάρνεια μιὰ γιορτὴ μεγάλη. Καὶ εἶχαν συνήθεια θρησκευτικὴ νὰ μὴν κάνουν τὸ μῆνα ἐκεῖνον ἐκστρατεία πρὶν ἀπὸ τὸ γιόμισμα τοῦ φεγγαριοῦ. Μὰ τὸ φεγγάρι, τὴν ἡμέρα πού ἔφτασε ὁ Φειδιππίδης στὴ Σπάρτη, ἦταν μόνο 9 ἡμερῶν, καὶ ὥσπου νὰ γίνῃ ἡ πανσέληνος θ' ἄργοῦσε. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάστηκαν νὰ πολεμήσουν μόνοι τους.

Ἐξακολουθοῦσαν ἀκόμη οἱ Πέρσες νὰ βγαίνουν ἀπὸ

τὰ καράβια τους στὸ Μαραθῶνα, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ 10 χιλιάδες ὀπλίτες, ἔφτασαν ἐκεῖ. Ἄλλους βοηθοὺς δὲν εἶχαν παρὰ μόνο χίλιους στρατιῶτες ἀπὸ τῆς Πλαταιῆς, μιὰ μικρὴ πόλη τῆς Βοιωτίας.

Τὸ στρατὸ διοικοῦσαν ὁ πολέμαρχος Καλλιμάχος καὶ 10 στρατηγοί. Ἐνας ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς αὐτοὺς ἦταν ὁ Μιλτιάδης.

Ἀπὸ οἰκογένεια καλὴ καὶ μὲ πείρα στρατιωτικὴ ὁ Μιλτιάδης εἶχε καὶ ἄλλο προτέρημα. Ἦξερε καλὰ τοὺς Πέρσες, γιατί πρὶν γυρίσει εἰς τὴν Ἀθήνα, ἦταν τύραννος εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, καὶ ὅταν ὁ Μεγάβαζος κυρίεψε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν εἶχε γυρίσει εἰς τὴν Ἀθήνα. Ἦξερε λοιπὸν καλὰ καὶ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἑλαττώματά τους. Γι' αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι περιμένοντας ἐκεῖνο τὸ χρόνον πὼς θὰ φανοῦν οἱ Πέρσες, τὸν εἶχαν ἐκλέξει στρατηγόν.

Στὴν ἀρχὴ οἱ στρατηγοὶ διαφωνοῦσαν. Οἱ πέντε εἶχαν τὴν γνώμην πὼς ἔπρεπε νὰ περιμένουν νὰ φτάσουν καὶ οἱ Σπαρτιάτες. Ὁ Μιλτιάδης καὶ ἄλλοι τέσσερεις στρατηγοὶ εἶχαν τὴν γνώμην πὼς πρέπει νὰ ἐπιτεθοῦν ἀμέσως στὸν ἐχθρόν.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγες συζητήσεις ἡ γνώμη τοῦ Μιλτιάδη φάνηκε σωστότερη καὶ πῆγε μὲ τὸ μέρος του καὶ ὁ πολέμαρχος. Τότε ἀποφασίστηκε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ μάχη καὶ ἀνακήρυξαν ὅλοι ἀρχιστράτηγον τὸν Μιλτιάδην.

Ὁ στρατὸς παρατάχθηκε σὲ μιὰ γραμμὴ μεγάλη γιὰ νὰ ἀντικρούσῃ σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τὴν ἐχθρικήν παράταξιν. Ἐπειδὴ οἱ Πέρσες ἦταν πολὺ περισσότεροί, ἡ γραμμὴ τῶν Ἀθηναίων ἦταν πρὸς ἀραιὴν στὸ κέντρο. Ἀνάμεσα στοὺς δυὸ στρατοὺς ἦταν ἓνα διάστημα ἀπὸ 8 στάδια, δηλαδὴ ὡς ἐνάμισον χιλιόμετρον.

Ὅταν νόμισε ὁ Μιλτιάδης πὼς ἔφτασε ἡ κατάλληλη στιγμή, δίνει διαταγὴν νὰ ὀρμήσουν ὅλοι μαζὶ καὶ μὲ δρόμον καταπάνω τῶν Περσῶν. Ἡ ἔφοδος ἔγινε μὲ φοβερὴ ὀρμὴ καὶ γρηγοράδα. Γι' αὐτὸ οἱ Πέρσες δὲν πρόφτασαν νὰ μεταχειριστοῦν τὰ τόξα τους καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ

πολεμήσουν μὲ τ' ἀκόντια τους. Ἄλλὰ τὰ ἀκόντια τῶν Ἑλλήνων ἦταν μακρότερα καὶ οἱ Ἕλληνες πολεμιστὲς πιὸ ἐπιδέξιοι στὴ μάχη καὶ περισσότερο γενναῖοι.

Ἔδειξαν καὶ οἱ Πέρσες γενναιότητα, μὰ δὲ μόρεσαν νὰ ἀντισταθοῦν πολὺ.

Ἡ ὄρμη τῶν Ἑλλήνων ποὺ πολεμοῦσαν γιὰ νὰ σώσουν τὴν πατρίδα τους ἀπὸ τὴ σφαγὴ καὶ τὴν ἀτίμωση, ἀνάγκασε τοὺς Πέρσες νὰ ὑποχωρήσουν. Κι' ἔπειτα ἀπὸ ἀγῶνα τρομερὸ οἱ Πέρσες ἄρχισαν νὰ φεύγουν στὴν παραλία γιὰ νὰ μποῦν στὰ καράβια τους. Τοὺς κυνηγοῦν οἱ Ἀθηναῖοι κι' ἐκεῖ γίνεται νέα μάχη.

Τότε ὁ Κυναίγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητῆ Αἰσχύλου, ἄπλωσε τὰ χέρια του γιὰ νὰ κρατήσῃ ἓνα περσικὸ καράβι ποὺ ἔφευγε. Οἱ Πέρσες μὲ πελέκια τοῦ ἔκοψαν τὰ χέρια καὶ ὁ Κυναίγειρος ξαπλώθηκε νεκρὸς στὴν ἀμμουδιά. Μαζὶ μὲ τοὺς σκοτωμένους ἦταν καὶ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος ποὺ πολέμησε μὲ μεγάλη γενναιότητα.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Πέρσες πρόφτασαν ἀνέβηκαν στὰ πλοῖα. Οἱ ἄλλοι ἔπεσαν νεκροὶ ἀπὸ τὰ ὄπλα τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἀθηναῖοι νίκησαν.

Εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἐσορτάζουν τὴ νίκη τους καὶ νόμισαν πὼς εἶχαν γλιτώσει πιά ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ὅταν ἔξαφνα μαθαίνουν πὼς οἱ Πέρσες μὲ τὰ πλοῖα τους πήγαιναν κατὰ τὸ Φάληρο, γιὰ νὰ βροῦν τὴν Ἀθῆνα ἔρημη ἀπὸ στρατὸ καὶ νὰ τὴν καταλάβουν.

Ἔτρεξαν τότε γρήγορα οἱ νικητὲς τοῦ Μαραθῶνα κι' ἔφτασαν μπροστὰ στὴν πόλη καὶ παρατάχτηκαν στὸ Κυνόσαργες— ἓνα γυμναστήριο, κοντὰ στὸ σημερινὸ μοναστήρι τοῦ Πετράκη.

Εἰκ. 14. Ὁ Μιλτιάδης

Ἔμα κατάλαβαν οἱ βάρβαροι πὼς οἱ Ἀθηναῖσι εἶχαν γυρίσει ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα, ἀπελπίστηκαν καὶ ἔφυγαν νικημένοι γιὰ τὴν Ἀσία.

Ἔστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα δυὸ χιλιάδες Σπαρτιάτες, ἀφοῦ περπάτησαν σὲ τρεῖς ἡμέρες 240 χιλιόμετρα. Ἦταν ὅμως ἀργά. Ἡ νίκη εἶχε γίνει καὶ οἱ Σπαρτιάτες πῆγαν μόνο νὰ ἰδοῦν τὸ μέρος ποῦ ἔγινε ἡ μάχη, καὶ ἐπαίνεσαν τὸ κατόρθωμα τῶν Ἀθηναίων. Ἦταν χιλιάδες οἱ νεκροί. Ἀπὸ τοὺς Πέρσες εἶχαν σκοτωθῆ ἀπάνω ἀπὸ ἕξη χιλιάδες καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους λιγότεροι ἀπὸ διακόσιους.

Τοὺς νεκροὺς τοῦ Μαραθῶνα ἔθαψαν οἱ Ἀθηναῖοι σὲ τάφους ἰδιαίτερους, σ' ἓνα κοινὸ τάφο τοὺς Ἀθηναίους, σὲ ἄλλον τοὺς Πλαταιεῖς καὶ σὲ τρίτο τοὺς δούλους. Γιὰ τοὺς Πέρσες ἀνοίξαν μεγάλους λάκκους καὶ τοὺς ἔθαψαν χωριστά.

Ὁ Μιλτιάδης δοξάστηκε πολὺ μὲ αὐτὴ τὴ νίκη. Ἐνα ἄγαλμα τοῦ ἔστησαν στὴν Ἀθήνα καὶ ἄλλο στοὺς Δελφούς.

Ἔτσι σώθηκε ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς βαρβάρους καὶ δοξάστηκαν οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ νίκη ποῦ δὲν ἄφησε νὰ καταστραφῆ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

5. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Λίγο καιρὸ ἔπειτ' ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ὁ Μιλτιάδης ἔκαμε μιὰν ἐκστρατεία στὴν Πάρο. Τὴν ὥρα τῆς μάχης ὅμως πληγώθηκε καὶ ἡ πληγὴ του ἐκείνη ἔπειτ' ἀπὸ λίγο τοῦ ἔφερε τὸ θάνατο.

Ἔμειναν τότε στὴν Ἀθήνα δυὸ πολιτικοὶ ἄντρες ποῦ εἶχαν μεγάλη ἐπιρροὴ στὸ λαό, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς.

Μὲ ὅλη τὴν καταγωγὴ τους ἀπὸ οἰκογένειες ἀριστοκρατικές, εἶχαν καὶ οἱ δυὸ τους δημοκρατικὰ φρονήματα. Ἦταν ὅμως πολὺ διαφορετικοὶ στὸ χαρακτῆρα.

Ὁ Ἀριστείδης ἦταν ἤρεμος, χωρὶς ἐπιδείξεις

καὶ περηφάνειες, μετρημένος στὰ λόγια καὶ στὶς πράξεις του καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴ δικαιοσύνη. Γι' αὐτὸ τὸν ἔλεγαν πάντοτε «ὁ δίκαιος Ἀριστείδης». Ὅσοι εἶχαν ἀναμεταξύ τους διαφορὰς πήγαιναν νὰ τοὺς κρίνῃ ὁ Ἀριστείδης. Λένε πὼς σὲ μιὰ τέτοια κρίση ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο πού εἶχαν φιλονικία, γιὰ νὰ πάρῃ μὲ τὸ μέρος του τὸν Ἀριστείδη, εἶπε πὼς ὁ ἀντίπαλός του εἶχε ἀδικήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Ἀριστείδη. Ἐκεῖνος ὁμως τὸν ἐσταμάτησε καὶ τοῦ εἶπε :

— Ἐδῶ φίλε μου πρόκειται νὰ κρίνω, ἂν ἔκαμε ἄδικο σὲ σένα καὶ ὄχι ἐκεῖνο πὺν ἔκαμε σὲ μένα.

Ἄλλη φορὰ πάλι εἶχε κάμει κάποια πρόταση στὴν Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ πρόταση ἐκεῖνη ἔφερε μεγάλη συζήτηση. Τὴν ὥρα πὺν ἐτοίμαζαν τὴν ψηφοφορία ὁ Ἀριστείδης σηκώθηκε καὶ εἶπε :

— Ἀπὸ τὴ συζήτηση κατάλαβα πὼς ἡ πρότασή μου δὲν εἶναι καλὴ καὶ ἴσως φέρῃ βλάβη. Τὴν παίρνω πίσω.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν τὸ ἀντίθετο. Πολὺ ὀρμητικός, ἀγαποῦσε τὶς ἀλλαγὰς καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ σκοπὸ του μεταχειρίζοταν ὅλα τὰ μέσα χωρὶς νὰ πολυεξετάζῃ, ἂν τὰ μέσα αὐτὰ ἦταν δίκαια. Προπάντων ἦταν φιλόδοξος. Ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια ἀντὶ νὰ καταγίνεται στὴ μουσικὴ καὶ στὰ τραγούδια ὅπως ἔκαναν οἱ ἄλλοι νέοι, προτιμοῦσε νὰ μαθαίνῃ ἐκεῖνα πὺν νόμιζε πὼς τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ γίνῃ πολιτικός. Κάποτε μάλιστα τὸν κατηγόρησαν πὼς δὲν ἤξερε μουσικὴ, ἐκεῖνος τότε εἶπε :

— Δὲν ἔμαθα νὰ τραγουδῶ καὶ νὰ παίζω τὴ λύρα, ξέρω ὁμως νὰ κάμω μιὰ πόλη μεγάλη καὶ δυνατὴ.

Λένε ἀκόμη πὼς ἔπειτα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ἕνας φίλος του τὸν ἐρώτησε, γιὰ τὶ φαινόταν ἔτσι ἀνήσυχος καὶ λυπημένος. Ὁ Θεμιστοκλῆς τοῦ ἔδωσε τὴν ἀπάντηση :

Εἰκ. 15. Ὁ Ἀριστείδης

— Δὲ μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ τρόπαιο τοῦ Μιλτιάδη.

Τρόπαιο ἦταν τὸ μνημεῖο ποὺ ἔστηναν στὸ μέρος τῆς μάχης ἔπειτα ἀπὸ τὴ νίκη, κατασκευασμένο ἀπὸ τὰ ὄπλα τῶν ἐχθρῶν, τῶν νικημένων.

Ὅστε λέγοντας «τρόπαιο» ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ πῆ γιὰ τὴ νίκη τοῦ Μιλτιάδη στὸ Μαραθῶνα.

Καθὼς ἦταν ἀντίθετοι στὸ χαρακτῆρα ὁ Ἄριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔτσι εἶχαν καὶ γνώμες διαφορετικὲς γιὰ τὰ μέσα ποὺ ἔπρεπε νὰ μεταχειριστῆ ἡ πολιτεία ἂν παρουσιαζόταν πάλι ὁ ἐχθρὸς.

Πάντοτε ὑπῆρχε ἡ ιδέα πὼς οἱ Πέρσες δὲν θὰ ἠσυχάσουν παρὰ θὰ δοκιμάσουν πάλι καμιά νέα ἐκστρατεία στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἄριστείδης νόμιζε πὼς στὴν περίσταση αὐτὴ θὰ μπορούσαν οἱ Ἀθηναῖοι ὀπλίτες νὰ ὑπερασπιστοῦν πάλι τὴν πόλη τους.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ γίνῃ ἡ πόλη ναυτική, νὰ κάμουν δηλαδὴ στόλο γερό, γιὰτὶ μόνο στὴ θάλασσα θὰ μπορούσαν νὰ νικῆσουν τοὺς Πέρσες.

Ἐγίνε ἀγῶνας ἀναμεταξύ τους γιὰ τὶς γνώμες αὐτές, καὶ στὸ τέλος νίκησε ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλῆ.

Ὁ Ἄριστείδης τὸ 384 ἐξωρίστηκε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

— Εὐχόμαι νὰ μὴν ἔρθουν οἱ Ἀθηναῖοι σὲ τέτοια θέση ποὺ νὰ μὲ θυμηθοῦν.

Αὐτὰ τὰ λόγια εἶπε ὁ Ἄριστείδης κι' ἔφυγε ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη του Ἀθήνα ἐξόριστος.

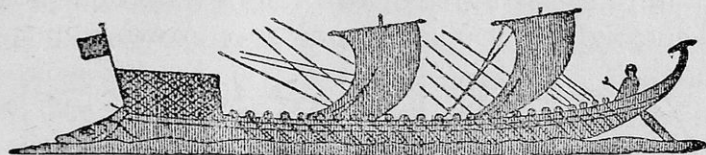

Εἰκ. 16. Ὁ Θεμιστοκλῆς

Ἄφοῦ ἔφυγε ὁ Ἄριστείδης, ἄρχισε ἀμέσως ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ ἐφαρμόζη τὸ πρόγραμμά του.

Ὡς τότε οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν λίγα πλοῖα πολεμικά.

Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἦταν μακρὰ καὶ χαμηλὰ καὶ εἶχαν σὲ κάθε πλευρὰ 25 κωπηλάτες, δηλαδή κι' ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὰς 50. Γι' αὐτὸ τὰ ἔλεγαν πεντηκόντορους, ἐπειδὴ εἶχαν 50 κωπηλάτες. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀποφάσισε

Εἰς. 17. Πεντηκόντορος.

νὰ κάμη τριήρεις. Οἱ τριήρεις ἦταν ψηλότερα πλοῖα καὶ εἶχαν ὄχι μιὰ παρὰ τρεῖς σειρὰς κουπιὰ. Γι' αὐτὸ ἔτρεχαν γρηγορώτερα καὶ μπορούσαν στὸν πόλεμον νὰ κινῶνται πρὸ ἐλεύθερα.

Βρέθηκαν τότε στὸ Λαύριο πλούσια μεταλλεῖα ποῦ ἔβγαζαν ἀσῆμι. Μὲ τὰ ἀφθονα χρήματα ποῦ μάζεψαν ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου κατασκεύασαν στὴν ἀρχὴ 100 τριήρεις καὶ ἔπειτα ἄλλες 100.

Ἔτσι ἡ Ἀθῆνα ἀπόχτησε ἓνα γερὸ στόλο.

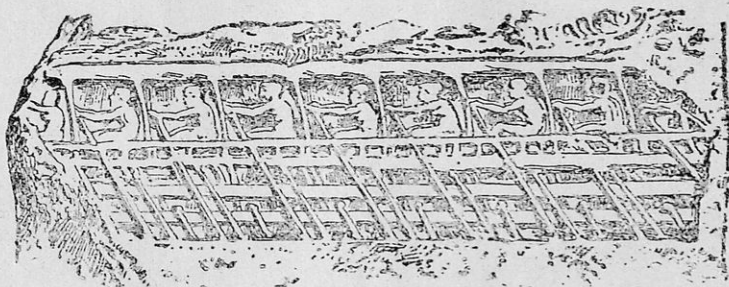
6. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ ἐτοιμασίαι τῶν Περσῶν.

Δὲν ἠσύχασε βέβαια ὁ Δαρεῖος, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἀφοῦ νικῆθηκε στὸ Μαραθῶνα. Τὸ ἐναντίο, ἄρχισε ἀμέσως μεγάλες προετοιμασίαι γιὰ νέα ἐκστρατεία στὴν Ἑλλάδα. Τῆ φορὰ αὐτὴ ἀποφάσισε νὰ στείλῃ περισσότερο στρατὸ καὶ στόλο γιὰ νὰ μὴ πάθῃ ὅσα ἔπαθε στὸ Μαραθῶνα. Ἀπάνω ὅμως στὶς ἐτοιμασίαι ὁ Δαρεῖος πέθανε καὶ πῆρε τὸ θρόνο τῆς Περσίας ὁ γυιὸς του ὁ Ξέρξης.

Σάν νεώτερος πού ἦταν ὁ Ξέρξης ἔδειξε πιὸ μεγάλη ὄρεξη ἀπὸ τὸν πατέρα του γι' αὐτὴ τὴν ἐκστρατεία. Ἐξακολούθησε τὶς ἐτοιμασίες καὶ ἀποφάσισε νὰ γίνη ὁ ἴδιος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ πηγαίνοντας μόνος του στὴν ἐκστρατεία. Τὸ σχέδιό του ἦταν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴ Θράκη, ἀπὸ ἐκεῖ νὰ κατέβῃ στὴ Μακεδονία, καὶ ἔπειτα νὰ μπῆ στὴ νότια Ἑλλάδα.

Γι' αὐτὸ ἔδωσε διαταγὴ νὰ ἐνώσουν τὶς δυὸ [στεριές, τῆς] Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, στὸ πιὸ στενὸ μέρος τοῦ

Εἰκ. 18. Τούρης.

Ἑλλησπόντου μὲ γέφυρες ἀπὸ πλοῖα. Ἔβαλαν δηλαδὴ πλοῖα, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο ἀπὸ τὴ μιὰ στεριά στὴν ἄλλη καὶ ἔτσι ἔγινε ἓνα εἶδος γέφυρα καὶ πέρασε ὁ στρατός. Τὸ πέρασμα αὐτὸ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὸν Ἑλλησπόντο ἔγινε τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 480.

Καθὼς λογαριάζουν, ὁ στρατὸς τῶν Περσῶν ἦταν περισσότερος ἀπὸ ἓνα ἑκατομμῦριο στρατιῶτες. Ὁ στόλος πού ἀκολουθοῦσε ἀπὸ τὴν παραλία εἶχε 1200 πολεμικὰ πλοῖα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ φορηγὰ.

Οἱ ἐτοιμασίες τῶν Ἑλλήνων.

Ὅταν ἔφτασαν στὴν Ἑλλάδα οἱ εἰδήσεις αὐτὲς γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη, οἱ Ἕλληνες κατάλαβαν τὸ μεγάλο κίνδυνο πού τοὺς ἀπειλοῦσε καὶ προσπάθησαν νὰ ἐνωθοῦν, γιὰ ν' ἀντισταθοῦν ὅλοι μαζὶ ἐνωμένοι στὸν ἐχθρό. Δὲν κατάρθωσαν ὁμῶς νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι.

Ἐνώθησαν μόνο ἡ Ἀθήνα, τὰ Μέγαρα, ἡ Αἴγινα, ἡ Χαλκίδα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Σίφνος καὶ ἡ Κύθνος, δύο πόλεις ἀπὸ τῆ Βοιωτία, οἱ Πλαταιῆς καὶ οἱ Θεσπιῆς, καὶ ὅλη ἡ Πελοπόννησος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Ἄργος, τὴν Ἀχαΐα καὶ ἓνα μέρος τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ Θεσσαλοὶ ἦταν σύμμαχοι μὲ τοὺς Πέρσες. Ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἦταν οὐδέτεροι.

Ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς πόλεις πὺ ἀποφάσισαν νὰ λάβουν μέρος στὸν πόλεμο πῆγαν ἀντιπρόσωποι στὴν Κόρινθο. Συνάχτηκαν ὅλοι στὸ ναὸ τοῦ Ποσειδώνα πὺ ἦταν στὸν Ἴσθμό, καὶ ἐκεῖ ἀποφάσισαν νὰ ξεχάσουν τὶς φιλονικίες πὺ εἶχαν ἀναμεταξὺ τους, νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι μαζὶ καὶ ν' ἀντισταθοῦν στοὺς βαρβάρους.

Ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ δόθηκε στοὺς Σπαρτιάτες γιὰ αὐτοὶ εἶχαν τὸ δυνατώτερο στρατό.

Στὴ θάλασσα ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ οἱ Ἀθηναῖοι πὺ εἶχαν τὸν περισσότερο στόλο. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν πλοῖα περισσότερα ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνες μαζὶ. Κατάλαβαν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι πὺς ἂν ἔπαιρναν τὴν ἀρχηγία τοῦ στόλου θὰ δυσαρεστοῦσαν τοὺς γείτονές τους τοὺς Κορίνθιους καὶ Αἰγινήτες ἀπὸ ἀντιζηλία, καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνουν παράπονα ἀναμεταξὺ τους, ὑποχώρησαν καὶ ἐδόθηκε καὶ τοῦ στόλου ἡ ἀρχηγία στοὺς Σπαρτιάτες.

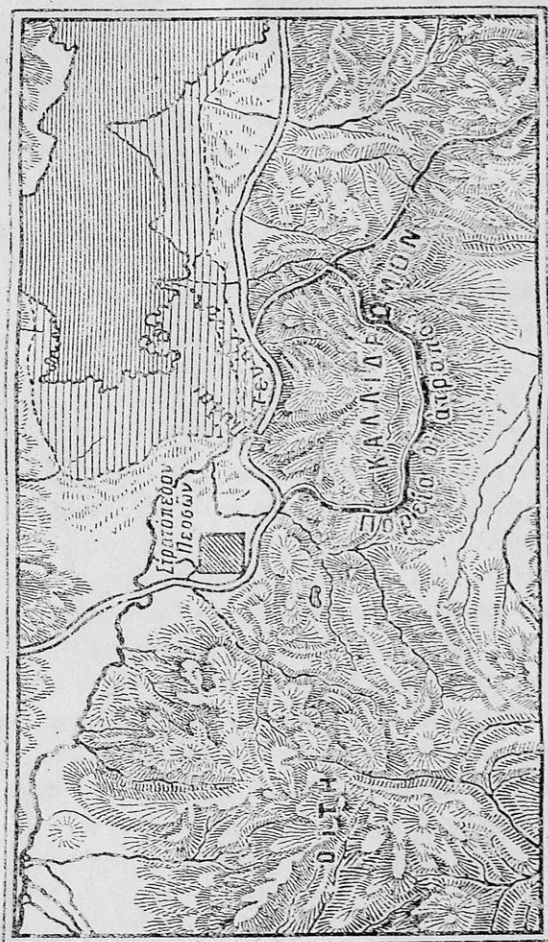
Ἀφοῦ κανόνισαν τὰ ζητήματα αὐτὰ τῆς ἀρχηγίας, ἀποφάσισαν νὰ στείλουν στρατὸ οἱ Ἕλληνες στὶς Θερμοπύλες, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Πέρσες νὰ κατέβουν.

Ἀποφάσισαν ἀκόμη νὰ πάη ὁ στόλος στὸ ἀκρωτήρι τῆς Εὐβοίας Ἀρτεμίσιο, γιὰ νὰ φυλάη ἀπὸ πίσω ἐκείνους πὺ θὰ πολεμοῦσαν στὶς Θερμοπύλες.

Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν.

Ἀναμεταξὺ στὴ βουνοσειρὰ τοῦ Καλλιδρόμου καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου εἶναι τὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν. Στὶς δύο του ἄκρες τὸ μέρος αὐτὸ στένευε τόσο, πὺ δὲ μπορούσαν νὰ περάσουν δυὸ ἀμάξια μαζὶ. Στὴ μέση πλάταινε καὶ σχηματίζε μιὰ μικρὴ πεδιάδα. Στὸ βόρειο ἄκρο του ἔκλεινε τὸ πέρασμα ἓνα τεῖχος μὲ πύλη.

Τὸ στενὸ αὐτό, πού ἔγινε περίφημο καὶ δοξάστηκε ἀπὸ τὴ μάχη πού ἔγινε ἐκεῖ τὸν Ἰούλιο τοῦ 480, ἔπρεπε νὰ

Εἰς. 19. Οἱ Θεριοτόλες.

καταλάβουν οἱ Ἕλληνες γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Πέρσες νὰ κατεβοῦν στὴν νότια Ἑλλάδα.

Σ' αὐτὸ ὅμως οἱ Πελοποννήσιοι δὲ φάνηκαν πολὺ πρόθυμοι. Μὲ μεγάλη δυσκολία ἔστειλαν 4.000 Πελοποννήσιους μὲ τὸ βασιλεῖα τῆς Σπάρτης Λεωνίδα. Ἀπὸ

τις τέσσερεις αὐτὲς χιλιάδες 300 μόνο ἦταν Σπαρτιάτες. Μαζὶ μ' αὐτοὺς ἦταν ἀκόμη 2.000 Θεσπιεῖς, Λοκροί, Φωκεῖς καὶ Θηβαῖοι.

Ἀφοῦ πέρασε ὁ Ξέρξης μὲ τὸ στρατό του τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία, ἔφτασε κοντὰ στὶς Θερμοπύλες. Εἶχε τόσο πολὺ στρατὸ πού δὲ φαντάστηκε πὼς οἱ Ἕλληνες θὰ εἶχαν τὴν τόλμη ν' ἀντισταθοῦν. Παράγγειλε λοιπὸν ἀμέσως στὸν ἀρχηγό τους Λεωνίδα, τὸ βασιλέα τῆς Σπάρτης, νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα τῶν στρατιωτῶν του καὶ νὰ παραδοθῇ.

«— Μολῶν λαβὲ» ἀπάντησε ὁ Λεωνίδας, δηλαδὴ «ἔλα νὰ τὰ πάρῃς».

Λένε ἀκόμα πὼς κάποιος ντόπιος εἶπε στοὺς Ἕλληνες πὼς εἶναι τόσο πολλοὶ οἱ Πέρσες, πού ἅμα ἀρχίση ἡ μάχη, μὲ τὰ ἀκόντια πού θὰ ρίχνουν θὰ σκιάξῃ ὁ ἥλιος.

— Καλύτερα, ἀπάντησε τότε ὁ Σπαρτιάτης Διηνέκης, θὰ πολεμοῦμε κάτω ἀπὸ ἴσκιο.

Τέσσερεις μέρες πέρασαν χωρὶς ν' ἀρχίση ὁ Ξέρξης τὴν ἐπίθεση.

Ἐπειτα ἀρχισαν οἱ μάχες. Τὸ μέρος ὅμως ἦταν τόσο στενὸ, ὥστε δὲν μπορούσαν νὰ μαζευτοῦν πολλοὶ Πέρσες καὶ νὰ τὸ χτυπήσουν. Προχωροῦσαν λίγοι λίγοι καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀφάνιζαν. Τὰ ἀκόντια τῶν Ἑλλήνων ἦταν μακρότερα καὶ ἡ τόλμη τους καὶ ἡ ἀνδρεία τους προξενοῦσαν μεγάλη καταστροφή στὸν περσικὸ στρατό.

Γρήγορα κατάλαβε ὁ Ξέρξης πὼς δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ περάσῃ τὸ στενὸ ἐκεῖνο καὶ ἦταν κίντυνος νὰ χάσῃ μάλιστα τοὺς στρατιῶτες του. Ἀρχισε τότε ν' ἀπελπίζεται καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ, ὅταν φανερώθηκε ἕνας προδότης, πού ἔμεινε σὲ ὄλους τοὺς αἰῶνες στιγματισμένος, ὁ Ἐφιάλτης. Ὁ προδότης αὐτὸς φανέρωσε στὸν Ξέρξη πὼς μπορούσε νὰ περάσῃ τὸ βουνὸ ἀπὸ ἕνα

Εἰκ. 20. Ὁ Λεωνίδας.

ἄλλο μονοπάτι καὶ νὰ βρεθῆ πίσω ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας.

Ὁ Λεωνίδας τὸ ἤξερε τὸ μονοπάτι αὐτὸ καὶ εἶχε στείλει μερικοὺς Φωκεῖς νὰ τὸ φυλάγουν, αὐτοὶ ὅμως μόλις εἶδαν νὰ ἔρχονται οἱ Πέρσες ἀπὸ μακρὰ, ἀντὶ νὰ μείνουν νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ εἰδοποιήσουν στὸ ἑλληνικὸ στρατόπεδο, παράτησαν τὶς θέσεις τους καὶ ἔφυγαν.

Ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Φωκεῖς ποὺ ἔφυγαν, ἔμαθε τότε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων τὴ θλιβερὴ εἶδηση πὼς οἱ Πέρσες βρῆκαν ἐλεύθερο τὸ μονοπάτι καὶ κατέβαιναν ἀπὸ κεῖ. Ἦξερε πὼς ὁ στρατὸς του δὲν μποροῦσε πιά νὰ σωθῆ γιατί ὁ ἐχθρὸς ἦταν ἀμέτρητες χιλιάδες καὶ οἱ Ἑλληνας πολὺ λίγοι. Γιὰ νὰ μὴ χαθῆ λοιπὸν ἄδικα ὅλος αὐτὸς ὁ στρατὸς διέταξε τοὺς συμμάχους τῶν νὰ φύγουν, γιατί θὰ χρειάζονταν ἀργότερα νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πατρίδα τους. Αὐτὸς ὅμως μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτες του, σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης, θὰ ἔμεναν ἐκεῖ καὶ θὰ πολεμοῦσαν, ὥσπου νὰ πέσουν ὅλοι νεκροί. Αὐτὸ καὶ ἔγινε. Οἱ ἄλλοι Ἑλληνας ἔφυγαν ἀπὸ τὶς Θερμοπύλες κι' ἔμεινε ὁ Λεωνίδας μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτες.

Τὸ πρωτὶ ὁ Ξέρξης ἄρχισε τὴν ἐπίθεση. Οἱ Σπαρτιάτες βγῆκαν ἀπὸ τὸ στενὸ καὶ ἄρχισε ἡ μάχη. Ἦξεραν πὼς τοὺς περίμενε ὁ θάνατος καὶ δὲν εἶχαν πιά ἄλλη μανία παρὰ νὰ σκοτώσουν ὅσο περισσότερους ἐχθροὺς μποροῦσαν. Καὶ ἄρχισε ἀληθινὰ ἓνα φρικτὸ θανατικὸ. Σκότωσαν χιλιάδες Πέρσες. Οἱ βάρβαροι, ἂν καὶ ἦσαν ἀμέτρητοι, ταράχτηκαν ἀπὸ τὴν ἀντορεία τῶν λίγων Σπαρτιατῶν. Γι' αὐτὸ πολλοὶ ἀπὸ τὸ φόβο τους ἔτρεξαν πρὸς τὴ θάλασσα καὶ πνίγηκαν. Νόμιζαν πὼς δὲν εἶναι ἀνθρώποι αὐτοὶ ποὺ τοὺς χτυποῦσαν παρὰ ἄγρια λιοντάρια.

Μέσα στὴν ὀρμὴ τῆς μάχης ὅμως πέφτει νεκρὸς ὁ Λεωνίδας. Τὰ δόρατά τους εἶχαν τσακιτοῆ, μὰ οἱ Ἑλληνας γύρω ἀπὸ τὸ νεκρὸ τους ἀρχηγὸ πολεμοῦν μὲ λύσσα μὲ τὰ σπαθιά, μὲ τὰ ξύλα, μὲ τὶς πέτρες, μὲ τὰ χέρια. Τέσσερεις φορὲς διώχνουν οἱ Ἑλληνας τοὺς Πέρσες, ἔρχονται ὅμως οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὸ καταραμένο μονοπάτι, καὶ

οἱ Ἕλληνες δὲν μποροῦν πιά νά σταθοῦν κάτω στήν ἀνοιχτή πεδιάδα καί μαζεύονται πάλι μέσα στο στενό, σ' ἓνα μικρὸ λόφο ποῦ ἦταν ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά. Ἀγωνίζονται ἐκεῖ ὧρες πολλὲς μὲ μαχαίρια καί μὲ πέτρες καί μὲ ὅ,τι ἄλλο ἔβρισκαν μπροστά τους, μὰ οἱ ἐχθροὶ εἶναι ἀτέλειωτοι, καί στο τέλος πέφτουν νεκροὶ ὡς τὸν τελευταῖο καί οἱ τριακόσιοι Σπαρτιάτες.

Μὲ μεγάλη θλίψη μὰ καί μὲ μεγάλη περηφάνεια ἀκούστηκε σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἡ δοξασμένη μάχη τῶν Θερμοπυλῶν. Ὁ Λεωνίδας καί οἱ τριακόσιοί του ἀντρωμένοι τιμήθηκαν σὰν ἥρωες. Ἀργότερα στήν εἴσοδο τοῦ στενοῦ ἐκείνου στήθηκε γιὰ νὰ θυμίζῃ τὴ δόξα τῶν πολεμιστῶν ἓνα μνημεῖο ποῦ εἶχε τὴν ἐπιγραφὴ αὐτή :

» Ἄς πῆ στὴ Σπάρτη τὴ γλυκεῖα ὁ κάθε διαβάτης
» πῶς εἴμαστε θαμμένοι ἐδῶ πιστοὶ στο θέλημά της.

Ναυμαχίαι στο Ἄρτεμίσιο.

Τὸν καιρὸ ποῦ γινόταν ἡ μάχη στὶς Θερμοπύλες, ἀπέναντι στὴ θάλασσα, στο ἀκρωτήρι Ἄρτεμίσιο, ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἔκανε ναυμαχίες μὲ τὸν περσικό.

Τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα ἦταν 271. Ἀπὸ αὐτὰ 147 ἦταν ἀθηναϊκὰ μὲ ἀρχηγὸ τὸ Θεμιστοκλή. Γενικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ἐλληνικῶν πλοίων ἦταν ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης. Δυὸ μέρες βάσταξαν κι' ἐδῶ οἱ ναυμαχίες. Πολλὰ πλοῖα περσικὰ εἶχαν καταστραφῆ. Οἱ Ἕλληνες θαλασσινοὶ νικοῦσαν.

Ὅταν ἔμαθαν ὁμως πῶς ὁ περσικὸς στρατὸς πέρασε τὶς Θερμοπύλες καί προχωρεῖ πρὸς τὰ κάτω, ἀναγκάστηκαν καί αὐτοὶ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ Ἄρτεμίσιο καί νὰ πᾶνε ἐκεῖ ποῦ θὰ ἦταν πιὸ χρήσιμοι.

Ὁ Ξέρξης στὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τὶς Θερμοπύλες οἱ Πέρσες δὲν ἐβρῆκαν πιά ἐμπόδιο. Προχώρησαν στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ἐρήμωσαν τὴ Φωκίδα, ἔκαψαν τὶς Θεσπιὲς καί τὶς Πλαταιὲς κι' ἔφτασαν στὴν Ἀττικὴ.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἔμαθαν πὼς ὁ Ξέρξης θὰ κάμῃ ἐκστρατεία στὴν Ἑλλάδα ἔστειλαν στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ ζήτησαν χρησμό. Τὸ μαντεῖο τοὺς ἀπάντησε πὼς μεγάλη καταστροφή τοὺς περιμένει καὶ πὼς μόνο μὲ τὰ ξύλινα τεῖχη θὰ μπορούσαν νὰ σωθοῦν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔδωσε ἀμέσως τότε τὴν ἐξήγησι πὼς ὁ Θεὸς μὲ τὰ ξύλινα τεῖχη ἐννοοῦσε τὰ πλοῖα.

Τώρα πού ἔμαθαν οἱ Ἀθηναῖοι πὼς ὁ Ξέρξης πέρασε τὶς Θερμοπύλες καὶ κατεβαίνει πρὸς τὴν Ἀττικὴν, ἄκουσαν τὴ συμβουλή τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ ἀποφάσισαν ν' ἀδειάσουν τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ καταφύγουν ὅλοι στὰ πλοῖα. Τοὺς γέρους, τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τοὺς πέρασαν στὴ Σαλαμίνα, στὴν Αἴγινα καὶ στὴν Τροιζήνα. Ὅλοι οἱ ἄντρες, ὅσοι μπορούσαν τὰ πολεμήσουν, μπῆκαν στὰ πλοῖα. Ἔτσι ὅταν ἔφτασε ὁ περσικὸς στρατὸς στὴν Ἀθήνα βρῆκε ἔρημη τὴν πόλη. Μόνο στὴν Ἀκρόπολη εἶχαν μείνει μερικοὶ Ἀθηναῖοι. Αὐτοὶ ἐξηγοῦσαν τὸ χρησμὸ τοῦ μαντείου πὼς τάχα ἐννοοῦσε πραγματικὰ ξύλινα τεῖχη. Ἐκαμαν λοιπὸν ἀπὸ ξύλο ἓνα τεῖχος γύρω στὴν Ἀκρόπολη καὶ μπῆκαν μέσα μὲ τὴν ἰδέα πὼς ἔτσι θὰ σωθοῦν.

Οἱ Πέρσες ὅμως ἀμέσως κυρίεψαν τὴν Ἀκρόπολη καὶ σκότωσαν ὅλους ὅσους βρῆκαν ἐκεῖ μέσα. Ἐπειτα ἔγδυσαν τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς ἔκαψαν ὅλους.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.

Ἀπὸ τὸ Ἀρτεμίσιο ὁ ἑλληνικὸς στόλος πῆγε ἔπειτα ἀπὸ μεγάλη ἐπιμονὴ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄραξε στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας. Τὸ στενὸ αὐτὸ εἶναι ἀνάμεσα στὴ Σαλαμίνα καὶ στὴν παραλία τῆς Ἀττικῆς, κοντὰ στὸ σημερινὸ ναύσταθμο.

Ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων εἶχε τώρα 378 πλοῖα. Τὰ 180 ἀπὸ τὰ πλοῖα αὐτὰ ἦταν τῶν Ἀθηναίων.

Ὅταν ὅμως εἶδαν ἀπὸ τὰ καράβια οἱ Ἕλληνες ναυαρχοὶ τὶς φλόγες πού ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν πυρπολημένη Ἀθήνα, φοβήθηκαν καὶ σκέφτηκαν νὰ τραβηχτοῦν ἀπὸ τὸ

στενὸ καὶ νὰ πᾶνε μὲ τὸ στόλο τους στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἀντιστάθηκε σ' αὐτὴ τὴ γνώμη. Ἐὰν ἔφευγαν ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα, εἶχε τὸ φόβο πὼς ἢ θὰ διαλυόταν ὁ στόλος ἢ θ' ἀναγκαζόταν νὰ χτυπηθῆ μὲ τοὺς Πέρσες στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα, ὅπου οἱ Ἕλληνες μπορούσαν νὰ νικηθοῦν, γιὰτὶ ὁ Περσικὸς στόλος ἦταν περισσότερος.

Οἱ ἄλλοι ὅμως ναύαρχοι ἐπιμένουν νὰ φύγουν στὸν Ἴσθμὸ. Σὲ μιὰ φιλονικία μάλιστα γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα ὁ Σπαρτιάτης ναύαρχος Εὐρυβιάδης, σήκωσε τὸ ραβδί του γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ Θεμιστοκλή. Μὰ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔδειξε τόση φιλοπατρία καὶ ἐπιμονή, πού εἶπε στὸν Εὐρυβιάδη :

« — Χτύπα με, μὰ ἄκουσέ με ».

Μὲ ὅλη τὴν ἐπιμονή του ὅμως δὲν κατώρθωσε ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους. Ἀναγκάστηκε λοιπὸν νὰ τοὺς φοβερίσῃ πὼς ἂν φύγουν ἐκεῖνοι γιὰ τὸν Ἴσθμὸ, θὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ θὰ φύγῃ γιὰ τὴν Ἰταλία, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἀφήσουν γιὰ πάντα οἱ Ἀθηναῖοι τὴν πατρίδα τους καὶ νὰ ζήσουν ἐκεῖ. Μὰ οὔτε μὲ αὐτὴ τὴν ἀπειλὴ δὲν ἄλλαξε τὴ γνώμη τους.

Τότε σκέφτηκε νὰ καταφύγῃ σ' ἓνα τέχνασμα. Ἄμα νύχτωσε ἔστειλε κρυφὰ τὸν παιδαγωγὸ τῶν παιδιῶν του τὸ Σίικιννο στὸν Ξέροξῃ καὶ τοῦ μῆνυσε σὰ φίλος τάχα πὼς οἱ Ἕλληνες λογαριάζουν νὰ φύγουν κρυφὰ τὴν νύκτα γιὰ νὰ σωθοῦν, καὶ πὼς ἂν θέλῃ νὰ τοὺς καταστρέψῃ, νὰ τοὺς χτυπήσῃ ἔτσι πού εἶναι μαζεμένοι ὅλοι μαζί.

Ὁ Ξέροξῃς γελάστηκε καὶ πίστεψε στὸ μῆνυμα. Ἐδωσε διαταγὴ ἀμέσως νὰ πάῃ ὁ στόλος του ἀπὸ τὸ Φάληρο νὰ περικυκλώσῃ τὰ ἑλληνικὰ καράβια στὸ στενὸ.

Τὸ πρῶτ' οἱ Ἕλληνες εἶδαν τὸν περσικὸ στόλο παραταγμένο μπροστά τους. Τότε πιά δὲ μπορούσαν νὰ κάμουν σκέψη γιὰ νὰ φύγουν καὶ παρατάχτηκαν καὶ αὐτοὶ γιὰ ναυμαχία. Σ' ἓνα λόφου τοῦ Αἰγάλεω ἀπέναντι στὸ

στενό, ὁ Πέρσης βασιλέας καθόταν σὲ θρόνο μὲ πόδια ἀσημένια γιὰ νὰ παρακολουθῆ τὴ μάχη. Μόλις ξημέρωσε ἄρχισε ἡ ναυμαχία. Τὴν ἀρχὴ ἔκαμε μιὰ τριήρης ἀθηναϊκὴ ποὺ χτύπησε μιὰ ἀπὸ τὴ Φοινίκη. Ἐπειτα ἡ ναυμαχία ἔγινε γενικὴ.

Τὰ περσικὰ πλοῖα ἦταν πολλὰ καὶ ὁ τόπος πολὺ στενὸς γι' αὐτά. Δὲ μπορούσαν νὰ κινηθοῦν ἐλεύθερα, οὔτε νὰ προχωρήσουν στὴ γραμμὴ τῆς μάχης ὅλα μαζί. Πολεμοῦσαν λίγα καὶ τὰ ἄλλα ἔμεναν ἀργά, γιὰτὶ δὲν εἶχαν τόπο νὰ περάσουν ἐμπρός.

Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Πέρσες οἱ Φοίνικες ἄρχισαν νὰ ταρασσώνται. Οἱ Ἀθηναῖοι ποὺ ἦταν ἀπέναντί τους, τοὺς χτυποῦσαν μὲ ὀρμὴ καὶ δὲν ἄργησαν τὰ φοινικικὰ πλοῖα ἔπειτα ἀπὸ ζημιές μεγάλες νὰ ὑποχωρήσουν. Μόλις ὑποχώρησαν αὐτά, ὅλος ὁ περσικὸς στόλος κλονίστηκε. Τὰ ἑλληνικὰ καράβια ὤρμουσαν μ' ἐνθουσιασμὸ ἀπάνω στὰ βαρβαρικὰ καὶ τὰ χτυποῦσαν ἀλύπητα.

Ὁλος ὁ περσικὸς στόλος τότε ἄρχισε νὰ φεύγῃ μὲ τρόμο καὶ μὲ ταραχὴ. Μέσα στὴ βία τους χτυπιόνταν ἀναμεταξύ τους τὰ περσικὰ καράβια καὶ βούλιαζαν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Οἱ Ἕλληνες τὰ κυνηγοῦσαν καὶ τὰ ἀποτελείωναν. Ὅσα περσικὰ πλοῖα πρόφτασαν, ἔφυγαν γιὰ τὸ Φάληρο.

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν κερδίσει μιὰ μεγάλη νίκη.

Τὴν ἄλλη νύχτα ὁ περσικὸς στόλος ποὺ εἶχε ἀπομείνει ἔφυγε ἀπὸ τὸ Φάληρο. Οἱ Ἕλληνες τὸν κυνήγησαν ἕως τὴν Ἄντρο. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ προχωρήσουν ἀκόμῃ ὡς τὸν Ἑλλήσποντο καὶ νὰ σπάσουν τὶς γέφυρες ποὺ εἶχε κάμει ὁ Ξέρξης γιὰ νὰ περάσῃ τὸ στρατό του. Μὰ οἱ ἄλλοι ναύαρχοι ἀρνήθηκαν. Δὲν ἤθελαν νὰ πᾶνε τόσο μακριά, ἀφοῦ ὁ περσικὸς στρατὸς ἦταν ἀκόμῃ μέσα στὴν Ἑλλάδα. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ξανάστειλε τὸ Σίκινο στὸν Ξέρξη καὶ τοῦ παράγγειλε νὰ φύγῃ ὅσο μπορούσε γρηγορώτερα, γιὰτὶ οἱ Ἕλληνες σχεδιάζουν νὰ κόψουν τὶς γέφυρες τοῦ Ἑλλήσποντου.

Καὶ χωρὶς αὐτὸ ὁμως ὁ Ξέρξης πιά ἔπειτα ἀπὸ τὴ

συμφορὰ πού ἔπαθε δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ μείνη περισσότερο στήν Ἑλλάδα.

Ἐσσηκώνει λοιπὸν τὸ στρατό του καὶ ἀρχίζει νὰ γυρίζη πίσω. Σὰν ἔφτασαν στὴ Θεσσαλία, ἄφησε ἐκεῖ τὸ Μαρδόνιο μὲ 300 χιλιάδες στρατιῶτες καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ὁ Ξέρξης προχώρησε στὴ Μακεδονία. Στὸ δρόμο ὅμως οἱ ἀρρώστιες καὶ ἡ πείνα θέρισαν πλῆθος ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες του. Ἐπὶ τέλος ἔφτασε σὲ κακὴ κατάσταση στὸν Ἑλλησποντο. Οἱ γέφυρες ὅμως ἦταν καταστρεμμένες ἀπὸ τρικυμία καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πέρασε τὸν Ἑλλησποντο μὲ μιὰ βαρκούλα.

Μὲ τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας δεύτερη φορὰ οἱ Ἀθηναῖοι ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Θεμιστοκλῆς δοξάστηκε πολὺ ἀπὸ ὄλους τοὺς Ἕλληνες, γιατί ὄλοι ἀναγνώρισαν πὼς αὐτὸς ἦταν ἡ αἰτία τῆς μεγάλης νίκης τους.

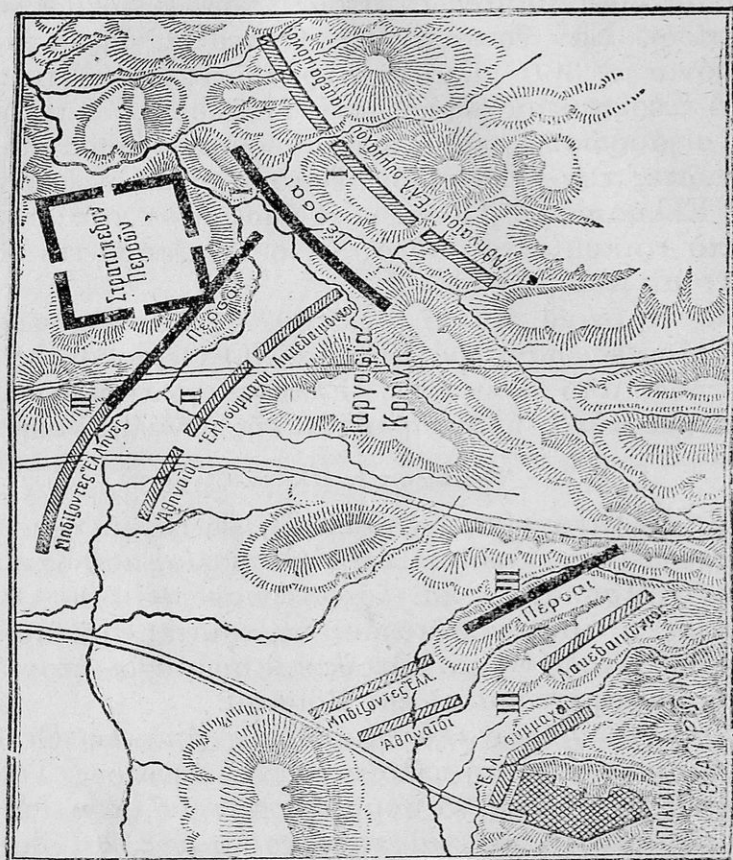
Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ Ἕλληνες νίκησαν, ὁ Ξέρξης ἔφυγε, μὰ ὁ κίντυνος δὲν εἶχε περάσει ἀκόμη. Στὴν Θεσσαλία, καθὼς εἶπαμε, ἔμεινε ὁ Μαρδόνιος καὶ ξεχειμώνιασε μὲ 300 χιλιάδες στρατιῶτες, τοὺς καλύτερους πολεμιστὲς τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Ἐνωμένοι μὲ αὐτοὺς καὶ σύμμαχοι ἦταν 50 χιλιάδες ἀκόμη Θεσσαλοὶ καὶ Βοιωτοί.

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὁ Μαρδόνιος ἀπὸ τὴ Θεσσαλία προσπάθησε νὰ κάμη φίλους τοὺς Ἀθηναίους. Τοὺς μῆνυσε πὼς ἂν ἤθελαν νὰ συμμαχήσουν μαζί του, θὰ ξανάχτιζε τὴν πόλη τους καὶ τοὺς ναοὺς της καὶ θὰ ἔδινε στοὺς Ἀθηναίους τὴν ἡγεμονία ὄλων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως δὲ δέχτηκαν τίς προτάσεις τοῦ βαρβάρου καὶ ὁ Μαρδόνιος, ἅμα ἔφτασε ἡ ἀνοιξη τοῦ 479, ξεκίνησε μὲ τὸ στρατό του γιὰ τὴν Ἀττικὴ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάστηκαν ν' ἀδειάσουν πάλι τὴν πόλη τους καὶ νὰ φύγουν.

Ὅταν ἔφτασε στὴν Ἀθήνα ὁ Μαρδόνιος, προσπάθησε ἀκόμη νὰ πάρη τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸ μέρος του καὶ τοὺς ἔστειλε νέες προτάσεις. Μὰ ἐκεῖνοι

περισσότερο ξαγριώθηκαν. Ένα βουλευτή τους μάλιστα, τὸ Λυκίδη, πού τούς εἶπε νὰ δεχτοῦν τὶς προτά-

Εἰκ. 21. Ἡ μάχη τῶν Πλάταιων.

σεις τοῦ Μαρδονίου, τὸν ἐσχότωσαν μὲ τὶς πέτρες καὶ αὐτὸν καὶ τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιά του.

Ἄφοῦ ἔμαθε τὴν ἄρνησή τους ὁ Μαρδόνιος ἔβαλε φωτιά στὴν Ἀθήνα γιὰ δεύτερη φορὰ, καὶ ἔπειτα πῆγε τὸ στρατό του καὶ πῆγε στὴ Βοιωτία, γιὰτὶ ἐκεῖ θὰ μπορούσε εὐκολώτερα νὰ κινιέται τὸ ἵππικό του. Κοντὰ στὸν Ἄσωπο ποταμό, στὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν, ἔκαμε

τὸ στρατόπεδόν του μὲ ξύλινα ὄχυράματα τριγύρω.

Ἄμα τὸ ἔμαθαν οἱ Ἕλληνες ἔτρεξαν γρήγορα καὶ αὐτοὶ στὴ Βοιωτία καὶ παρατάχτηκαν στὶς πλαγιὰς τοῦ Κιθαιρώνα, ἀντικρὺ στους Πέρσες.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε 38 χιλιάδες ὀπλίτες καὶ 70 χιλιάδες ψιλοὺς (στρατιῶτες ἑλαφρὰ ὀπλισμένους) καὶ ἀρχιστράτηγο τὸ Σπαρτιάτη Πausανία, ποὺ ἦταν ἐπίτροπος τοῦ ἀνήλικου παιδιοῦ ποὺ ἄφησε ὁ Λεωνίδας.

Ὁ Μαροδόσιος τοὺς πρόσβαλε μὲ τὸ ἵππικόν του μὲ ἢ ἐπίθεση αὐτὴ δὲν πέτυχε. Οἱ Ἕλληνες μάλιστα ἀπ' αὐτὸ πῆραν θάρρος καὶ κατέβηκαν στὴν πεδιάδα κοντὰ στὴ βρῦση Γαργαφία.

Γιὰ δέκα ἡμέρες ἔπειτα ἔμειναν ἀργοὶ καὶ οἱ δύο στρατοὶ γιατί ἔκαναν θυσιὰς στους θεοὺς, καὶ οἱ θυσιὰς τοὺς ἐμπόδιζαν καὶ τοὺς δυὸ ν' ἀρχίσουν πρῶτοι τὴν ἐπίθεση.

Στὸ ἀναμεταξὺ ὅμως αὐτὸ ὁ περσικὸς στρατὸς σκέπασε μὲ χῶματα τὴ Γαργαφία καὶ ἔκοψε τὸ νερὸ ποὺ ἔπαιρναν οἱ Ἕλληνες. Αὐτὸ ἀνάγκασε τοὺς Ἕλληνες ν' ἀλλάξουν θέση. Ἐφυγαν ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ νὰ πᾶν κοντὰ στὶς Πλαταιάς. Ἡ μετακίνηση ὅμως αὐτὴ ἔφερε μεγάλη ἀταξία στὸ στρατὸ καὶ τὸν ἐχώρισε σὲ τρία μέρη.

Ἄμα ξημέρωσε, εἶδε ὁ Μαροδόσιος πὼς εἶχαν φύγει οἱ Ἕλληνες καὶ νόμισε πὼς φοβήθηκαν. Περσῶ λοιπὸν τὸν ποταμὸ καὶ ὄρμᾶ ἐναντίον στους Σπαρτιάτες ποὺ εἶχαν μείνει πρὸς πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Γίνεται φοβερὴ μάχη. Ὁ Πausανίας ζητᾶ βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Μὰ καὶ αὐτοὶ εἶχαν ἀρχίσει τὴ μάχη μὲ τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς ποὺ τοὺς ἔφτασαν στὸ μεταξὺ, καὶ δὲ μπορούσαν νὰ στείλουν βοήθειάν στὸν Πausανία. Οἱ Σπαρτιάτες ἀναγκάστηκαν νὰ πολεμήσουν μόνοι μὲ τοὺς Πέρσες. Ἡ μάχη ἐξακολουθοῦσε πεισματικὰ γιατί καὶ οἱ βάρβαροι πολεμοῦσαν γενναῖα. Στὸ τέλος ὅμως πέφτει νεκρὸς ὁ Μαροδόσιος.

Οἱ Πέρσες ἄμα εἶδαν πὼς σκοτώθηκε ὁ ἀρχηγός τους, τὰ ἔχασαν καὶ ἀρχισαν νὰ φεύγουν πρὸς τὸ ὄχυρον

μένο στρατόπεδό τους. Οί Σπαρτιάτες τούς ἀκολουθοῦν στή φυγή τους καί τούς σκοτώνουν ἀλύπητα.

Τὴν ἴδια ὥρα οἱ Ἀθηναῖοι μὲ στρατηγὸν τὸν Ἀριστείδην νικοῦσαν τούς Βοιωτοὺς καί τούς Θεσσαλοὺς πού εἶχαν ἀπέναντί τους. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ νίκη τους τρέχουν καί οἱ Ἀθηναῖοι στὸ περσικὸ στρατόπεδο πού τὸ πολιορκοῦσαν οἱ Σπαρτιάτες. Ἐνώνονται καί ὅλοι μαζί κάνουν μιὰ ἔφοδο καί κυριεύουν τὸ στρατόπεδο. Οἱ Πέρσες τὴ φορὰ αὐτὴ ἦταν καταστραμμένοι τελειωτικά.

Ἀπὸ τὶς 300 χιλιάδες μόνο 3.000 σώθηκαν καί ἓνα σῶμα ἀπὸ 40.000 πού ἦταν μακρὰ καί δὲν πολέμησαν. Αὐτοὶ μὲ πολλὰς δυσκολίες ἔφυγαν. Ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ λίγοι χάθηκαν στή μάχη τῶν Πλαταιῶν: 91 Σπαρτιάτες, 16 Τεγεάτες καί 52 Ἀθηναῖοι. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πού ἦταν στὸ κέντρο δὲν πρόφτασαν νὰ πολεμήσουν.

Στὸ μέρος πού ἔγινε ἡ μάχη καί στὸ περσικὸ στρατόπεδο βρῆκαν ἔπειτα οἱ Ἕλληνες ἀμέτρητα λάφυρα. Τὰ τρία δέκατα ἀπὸ αὐτὰ τ' ἀφιέρωσαν στοὺς θεοὺς. Στὸ Δία τῆς Ὀλυμπίας καί στὸν Ποσειδῶνα τοῦ Ἰσθμοῦ ἔκαμαν δυὸ τεράστια ἀγάλματα ἀπὸ χαλκὸ καί στὸν Ἀπόλλωνα τῶν Δελφῶν ἓνα τρίποδα χρυσὸ μὲ βάση γάλκινη. Ἀπάνω σὲ αὐτὴ τὴ βάση χάραξαν τὰ ὀνόματα τῶν 38 ἑλληνικῶν πόλεων πού ἔστειλαν τούς στρατιῶτες τους σ' αὐτὴ τὴ μάχη. Ἡ βάση αὐτὴ πού τὴ σχηματίζουν τρία τυλιγμένα φίδια, εἶνε ἀκόμη στὴν Πόλη, ὅπου τὴν εἶχε μεταφέρει ὁ μεγάλος Κωνσταντῖνος.

Μὲ τὴ νίκη τῶν Πλαταιῶν τελειώνει ἡ δευτέρη ἐπιδρομὴ πού ἔκαμαν οἱ βάρβαροι τῆς Ἀσίας στὴν Ἑλλάδα.

7. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης.

Τὸν ἴδιο καιρὸ πού νικοῦσαν οἱ Ἕλληνες στὶς Πλαταιές, ὁ στόλος ὁ ἑλληνικὸς νικοῦσε καί αὐτὸς τούς Πέρσες στὴ Μυκάλη, ἀκρωτήριο τῆς Ἀσίας ἀντικρυ τῆς Σά-

μου. Ἀρχηγοί του ἦταν ὁ Σπαρτιάτης Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ἀθηναῖος Ξάνθιππος.

Στὴ Μυκάλῃ εἶχαν μαζευτῆ 300 περσικὲς τριήρεις καὶ 6 χιλιάδες περσικὸς στρατός. Τὰ πλοῖα τὰ εἶχαν τραβήξει στὴ στεριά καὶ ἡ μάχη ἐγινε ἔξω στὴν παραλία.

Οἱ Ἕλληνες βγήκαν ἀπὸ τὰ καράβια τους, πολέμησαν μὲ τέχνη καὶ ἀντρεία, νίκησαν γρήγορα τοὺς Πέρσες καὶ ἔκαψαν τὰ καράβια τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

1. Τειχίζονται ἡ Ἀθήνα καὶ ὁ Πειραιάς.

Ὅταν γύρισαν στὴν πόλη τους οἱ Ἀθηναῖοι, ἔπειτα ἀπὸ τὴν μάχη τῶν Πλαταιῶν, βρῆκαν μόνο ἐρείπια. Ἡ Ἀθήνα μὲ τοὺς μεγάλους ναοὺς, τὴν ἀγορά, τὰ γυμναστήριά της ἦταν ἀγνώριστη ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ τὴν καταστροφή.

Ὁ Θεμιστοκλῆς πρότεινε τότε, πρὶν ξαναχτίσουν τὰ σπίτια τους, ν' ἀσφαλίσουν τὴν πόλη μ' ἓνα τεῖχος, γιὰ νὰ μὴ κιντυνεύη πιά ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἄκουσαν καὶ μάζεψαν, ὅτι ὑλικὸ μποροῦσαν, κολῶνες σπασμένες, μάρμαρα ἀπὸ τὰ μνημεῖα, καὶ αὐτὲς ἀκόμη τὶς πλάκες ποὺ εἶχαν στοὺς τάφους τῶν ἀγαπημένων τους, καὶ ἔκαναν γύρω στὴν πόλη τὸ τεῖχος.

Τὸν ἴδιο καιρὸ περιτείχισαν καὶ τὸν Πειραιᾶ. Τὸ τεῖχος αὐτό, τὸ εἶχαν ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 482 καὶ τὸ τέλειωσαν τώρα. Ἀργότερα, στὴν ἐποχὴ τοῦ Κίμωνα, ἔνωσαν τὴν Ἀθήνα μὲ τὸ Φάληρο καὶ μὲ τὸν Πειραιᾶ, μὲ δυὸ μεγάλα τεῖχη ποὺ τὰ ἔλεγαν «μακρὰ τεῖχη».

Ὅταν ἀργότερα κυβέρνησε ὁ Περικλῆς τὴν πόλη, ἀνάμεσα στὰ δυὸ μεγάλα τεῖχη ἔκαμαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τρίτο. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, ἂν τύχαινε νὰ πολιορκηθῆ ἡ Ἀθήνα ἀπὸ ἐχθρούς, εἶχαν καὶ τὴ συγκοι-

νωνία με τὴ θάλασσα εὐκολὴ καὶ χῶρο μεγάλο γιὰ νὰ μποροῦν νὰ μένουν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς.

2. Πausanías καὶ Θεμιστοκλής.

Προδοσία καὶ θάνατος τοῦ Πausanías. Οἱ νῆκες τῶν Ἑλλήνων σὺς Πλαταιῆς καὶ στὴ Μυκάλῃ ἔδωσαν θάρρος καὶ στοὺς Ἑλληνες ποὺ κατοικοῦσαν στὴν Ἀσία. Σηκώθηκαν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ κι' ἐνώθηκαν με τοὺς ἐδῶ Ἑλληνες.

Ἐνα χρόνο ἔπειτα ἀπὸ τὴ νίκη τῆς Μυκάλῃς ὁ Πausanías με τὸν ἑλληνικὸ στόλο πῆγε στὸ Βυζάντιο (ἐκεῖ ποὺ εἶναι σήμερα ἡ Κωνσταντινούπολη).

Στὸ Βυζάντιο ἦταν ἀκόμη Πέρσες. Ὁ Πausanías τοὺς νίκησε καὶ πῆρε τὴν πόλι. Μαζὶ με τοὺς βαρβάρους ποὺ ἔπιασε αἰχμαλώτους ἐκεῖ, ἦταν καὶ πολλοὶ Πέρσες εὐγενεῖς καὶ συγγενεῖς τοῦ βασιλέα τῶν Περσῶν.

Ὁ Πausanías συνηθισμένος ἀπὸ τὴ λιτότητα τῆς Σπάρτης, σὰν εἶδε τὰ πλούτη καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια τῶν Ἀσιανῶν αὐτῶν ἀρχόντων θαμπώθηκε. Κι' ἐπειδὴ ἔπειτα ἀπὸ τὴ νίκη τῶν Πλαταιῶν εἶχε μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἔκαμε μιὰ σκέψη ποὺ δὲν ταίριαζε σὲ Ἑλληνα. Σκέφθηκε νὰ ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ τοὺς Πέρσες, γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς ἄρχοντας καὶ τύραννος σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Ἐστειλε λοιπὸν μήνυμα στὸν Ξέρξη καὶ τοῦ πρότεινε νὰ τοῦ ὑποτάξῃ αὐτὸς ὅλη τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ τὴν ἐνώσῃ με τὸ βασίλειό του, καὶ γιὰ ἀμοιβὴ νὰ πάρῃ γυναῖκα του τὴν κόρη τοῦ Ξέρξη καὶ νὰ διορισθῇ ἀπὸ τὸν Πέρση βασιλέα τύραννος τῆς Ἑλλάδας.

Περιμένοντας ὁμως τὴν ἀπάντηση τοῦ Ξέρξη ὁ Πausanías ἄρχισε νὰ ντύνεται καὶ νὰ ζῆ σὰν τοὺς Πέρσες μεγιστάνες, νὰ ἔχῃ σωματοφύλακες Πέρσες καὶ Αἰγύπτιους καὶ νὰ μεταχειρίζεται τοὺς Ἑλληνες με ἄγριο τρόπο καὶ με πολλὴ περηφάνεια.

Ὅλα αὐτὰ δυσaráστησαν τοὺς συμμάχους με τοὺς

Σπαρτιάτες. Μόλις λοιπόν τὰ ἔμαθαν αὐτὰ οἱ ἔφοροι στὴ Σπάρτη, ἔστειλαν διαταγὴν στὸν Πausανία νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του. Ἄλλὰ καὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ οἱ Ἕλλη- νες τῶν νησιῶν καὶ τῆς Ἀσίας ἀνακήρυξαν ἀρχηγὸ ὄλου τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου τὸ στρατηγὸ τῶν Ἀθηναίων Ἀρι- στείδη. Οἱ Σπαρτιάτες τότε καὶ οἱ ἄλλοι Πελοπον- νήσιοι πῆραν τὰ πλοῖα τους καὶ γύρισαν στὴν πατρίδα τους.

Καὶ ἀφοῦ γύρισε ὁμως στὴ Σπάρτη ὁ Πausανίας ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχη κρυφὲς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Πέρσες. Καὶ δὲν ἔφτανε αὐτό. Προσπάθησε νὰ σηκώσῃ σὲ ἐπανάσταση τοὺς Εἰλωτες, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸ πο-λίτευμα τῆς Σπάρτης νὰ πάρῃ τὴν ἀρχὴν στὰ χέρια του καὶ νὰ γίνῃ τύραννος.

Τὰ σχέδια του ὁμως φανερώθηκαν καὶ οἱ ἔφοροι τὸν κατηγόρησαν γιὰ προδοσίαν. Γιὰ νὰ σωθῆ πῆγε καὶ κρύ- φτηκε μέσα σ' ἓνα ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐκεῖ δὲ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸν πειράξῃ γιὰ τὸ μέρος ἦταν ἱερό. Οἱ Σπαρτιάτες ὁμως ἔβγαλαν τὴ στέγη τοῦ ναοῦ καὶ ἔχι- σαν τὴν πόρτα του, γιὰ νὰ τὸν ἀφήσουν φυλακισμένο μέσα νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα. Τὴν πρώτη πέτρα, πού ἔχτισαν τὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ, τὴν ἔβαλε ἡ μητέρα του Θεα- νώ. Γιὰ νὰ δειχτῆ πὼς ἓνα προδότῃ τῆς πατρίδας του τὸν τιμωρεῖ καὶ ἡ ἴδια ἡ μάνα του. Κι' ἔτσι κλεισμένος μέσα στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς πλήρωσε ὁ Πausανίας τὴν προδοσίαν του μὲ τὴ ζωὴ του.

Ἡ ἐξορία καὶ ὁ θάνατος τοῦ Θεμι- στοκλῆ. Μαζὶ μὲ τὸν Πausανία οἱ Σπαρτιάτες κατη- γόρησαν ὡς συνένοχό του καὶ τὸ Θεμιστοκλῆ. Οἱ Ἀθη- ναῖοι μπροστὰ σὲ τέτοια κατηγορία ἀναγκάστηκαν νὰ τὸν προσκαλέσουν ν' ἀπολογηθῆ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς φοβήθηκε μὴν παρασυρθῆ ὁ λαὸς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του καὶ τὸν καταδικάσῃ, καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ βρῆ σωτηρίαν πῆγε στὴν Περσία, πού ἦταν τότε βασιλέας ὁ Ἀρταξέρξης καὶ τοῦ ζήτησε φιλοξενίαν. Ὁ Ἀρταξέρξης τὸν δέχτηκε μὲ μεγάλη προ-

θυμία και τοῦ προσέφερε τρεῖς πόλεις γιά νά ζῆ ἀπό τὰ εἰσοδήματά τους.

Ἄπό τὸ νοῦ τοῦ Ἄρταξέροξη πέρασε τότε πὼς μποροῦσε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεμιστοκλῆ νά ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ μπορεῖ ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπὸ ἀνάγκη νά τὸ ὑποσχέθηκε. Δὲ φάνηκε ὅμως ἀπὸ τὰ ἔργα του πὼς τὸ εἶχε ἀληθινὰ στὸ νοῦ του. Τὸ ἔτος 460 πέθανε χωρὶς νά κάμῃ τίποτε κακὸ γιά τὴν πατρίδα του. Λένε μάλιστα πὼς σκοτώθηκε μόνος του γιά νά μὴν ἀναγκαστῆ νά κάμῃ ἐκεῖνο πὸ ὑποσχέθηκε στὸν Ἄρταξέροξη.

Ἀργότερα οἱ συγγενεῖς του ἔφεραν τὰ κόκκαλά του καὶ τὰ ἔθαψαν στὴν Ἀττικὴ.

3. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Σπαρτιάτες καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Βυζάντιο ἐξ αἰτίας καθὼς εἶπαμε, τοῦ Πausanias.

Ὁ πόλεμος ὅμως δὲν εἶχε τελειώσει. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρῆς Ἀσίας καὶ οἱ νησιῶτες τὸν ἐξακολουθοῦσαν μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἀθηναῖο Ἀριστείδη.

Ὅσοι ἔμειναν τότε ἐνωμένοι στὸν πόλεμο, ἀποφάσισαν (478) νά κάμουν ἀναμεταξύ τους συμμαχία καὶ διάλεξαν τὸν Ἀριστείδη, σὰ δίκαιος πὸ ἦταν, νά ὀρίσῃ αὐτὸς καὶ νά κανονίσῃ μὲ ποῖο τρόπο θὰ γινόταν αὐτὴ ἡ συμμαχία.

Ὁ Ἀριστείδης δὲ δυσκολεύτηκε σ' αὐτὸ τὸ ἔργο. Ὄρισε πόσα χρήματα, πόσους στρατιῶτες καὶ πόσα πλοῖα ἔπρεπε νά δίνη κάθε πόλη, καὶ τὰ κανόνισε τόσο δίκαια πὸ δὲν παραπονέθηκε κανένας.

Ὁ φόρος πὸ θὰ πλήρωναν κάθε χρόνος οἱ σύμμαχοι ἦταν στὴν ἀρχὴ 460 τάλαντα. Καὶ τὸ ταμεῖο τῆς συμμαχίας ἦταν στὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα στὴ Δῆλο, ἓνα μικρὸ νησί στὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Ὅταν ἠσύχασε ὅμως ὁ κόσμος ὁ ἑλληνικὸς ἀπὸ τοὺς Πέρσες καὶ πέρασε ὁ κίντυνος, οἱ περισσότερες πόλεις ἀπὸ τοὺς συμμάχους δὲν εἶχαν πιά ὄρεξιν νά κάνουν με-

γάλες ἐκστρατεῖες καὶ ν' ἀκολουθοῦν τοὺς Ἀθηναίους στοὺς πολέμους. Δέχτηκαν τότε μὲ μεγάλη προθυμία ἀντὶ ἀνθρώπους καὶ καράβια νὰ δίνουν στὴ συμμαχία μόνο χρήματα.

Ἔτσι ὅλες οἱ πόλεις τῶν συμμάχων πλήρωναν χρήματα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ νησιά, τὴ Λέσβο, τὴ Χίο καὶ τὴ Σάμο. Ἐπαψαν δηλαδὴ νὰ εἶναι σύμμαχοι καὶ γίνηκαν ὑπήκοοι. Ἀργότερα μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι πῆραν τὸ ταμεῖο τῆς συμμαχίας ἀπὸ τὴ Δῆλο καὶ τὸ μετέφεραν στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ φύλαξαν ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολη μέσα στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς.

4. Πόλεμοι τοῦ Κίμωνα ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἡ νίκη τοῦ Κίμωνα στὸν Εὐρυμέδοντα. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Ἀριστείδη ἐγίνε ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῶν συμμάχων ὁ Κίμωνας, ὁ γιὸς τοῦ Μιλτιάδη.

Τὸ ἔτος 465 ὁ Κίμωνας μὲ 200 τριήρεις πῆγε στὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας γιὰ νὰ ἐλευτερώσῃ ἀπὸ τοὺς Πέρσες τὶς ἑλληνικὲς πόλεις ποὺ ἦταν ἐκεῖ.

Ὁ περσικὸς στόλος περιμένε στὴν ἔξοδο τοῦ Εὐρυμέδοντα. Ἐκεῖ γίνεται μεγάλη ναυμαχία καὶ καταστρέφεται ὁ στόλος τῶν Περσῶν. Ἐπειτα ὁ Κίμωνας βγάζει τὸ στρατό του στὴ στεριά καὶ κάνει μεγάλη μάχη μὲ τὸν περσικὸ στρατό, ποὺ ἦταν ἐκεῖ, καὶ νικᾷ καὶ αὐτόν. Μὲ αὐτὴ τὴ νίκη στερεώθηκε πιά ἡ ἐξουσία τῶν Ἀθηναίων στὴ θάλασσα καὶ ἐλευτερώθηκαν ἀπὸ τοὺς Πέρσες οἱ Ἕλληνες ποὺ κατοικοῦσαν τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας.

Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος καὶ ἐξορία τοῦ Κίμωνα. Ἡ νίκη αὐτὴ ἔδωσε καὶ στὸν Κίμωνα μεγάλη δύναμη. Ὅταν γύρισε στὴν Ἀθήνα, ὅλοι τοῦ ἔδειχναν τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἐχτίμησή τους.

Μὰ οἱ δόξεις τῶν ἀνθρώπων δὲν κρατοῦν πάντοτε

πολὺν καιρό. Ἦρθε ἡμέρα πού ὁ δοξασμένος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἔφευγε ἐξόριστος ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Καὶ ἡ ἀτυχία αὐτὴ τὸν βρῆκε ἀπὸ ἄλλον πόλεμο.

Τὸ 464 ἔγινε στὴ Λακωνικὴ σεισμὸς μεγάλος. Καμμιά εἰκοσαριά χιλιάδες ἄνθρωποι χάθηκαν κι' ἐκτὸς ἀπὸ λίγα, ὅλα τὰ σπίτια τῆς Σπάρτης γκρεμίστηκαν. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἅμα εἶδαν τὴν καταστροφή πού ἔφερε στὴ Σπάρτη ὁ σεισμὸς, σήκωσαν κεφάλι καὶ ζήτησαν νὰ ἀπο-

Εἰκ. 22. Ὁ Κίμωνας.

χτήσουν τὴν ἐλευθερία τους. Μαζεύονται λοιπὸν στὸ βουνὸ τῆς Ἰθώμης καὶ χτίζουν ἐκεῖ ἓνα φρούριο. Ἔτσι ἄρχισε ὁ τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Οἱ Σπαρτιάτες μὲ ὅλη τὴ συμφορὰ πού εἶχαν πάθει, μαζεύτηκαν καὶ πολιόρκησαν τοὺς ἐπαναστάτες. Μὰ περνοῦσε ὁ καιρὸς καὶ δὲν μπορούσαν νὰ πάρουν τὸ φρούριο. Τότε ἀναγκάστηκαν νὰ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν πολλὴ ὄρεξη νὰ βοηθήσουν τοὺς Σπαρτιάτες. Ὁ Κίμωνας ὅμως μὲ τὴν ἐπιμονή του τοὺς κατάφερε νὰ στείλουν στρατὸ στὴ Σπάρτη καὶ νὰ διορίσουν ἀρχηγὸ τοῦ στρατοῦ αὐτὸν τὸν ἴδιο.

Μὲ ὅλη ὅμως τὴν βοήθεια τῶν Ἀθηναίων ἡ Ἰθώμη κρατοῦσε καλὰ καὶ οἱ δυὸ σύμμαχοι δὲ μπορούσαν νὰ τὴν κυριέψουν. Οἱ Σπαρτιάτες τότε ὑποψιάστηκαν, πὼς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔκαναν καλὰ τὸ μέρος τους, γιατί εἶχαν κρυφὴ συνεννόηση μὲ τοὺς Μεσσηνίους. Εἶπαν λοιπὸν στοὺς Ἀθηναίους πὼς δὲν τοὺς χρειάζονται πιά καὶ θὰ ἔκαναν καλὰ νὰ φύγουν.

Όταν γύρισε στην Ἀθήνα ὁ στρατὸς ἐκεῖνος, οἱ Ἀθηναῖοι θύμωσαν μὲ τοὺς Σπαρτιάτες γιὰ τὴν προσβολὴ πού τοὺς ἔκαμαν, καὶ κατηγοροῦσαν τὸν Κίμωνα πὼς αὐτὸς ἔγινε αἰτία μὲ τὴν ἐπιμονή του νὰ κάμουν μιὰ ἐκστρατεία χωρὶς σκοπὸ καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα, καὶ γι' αὐτὸ τὸν καταδίκασαν σὲ ἔξορία.

Ὁ θάνατος τοῦ Κίμωνα. Μά, οἱ λαοὶ συχνὰ ἀλλάζουν γνώμη. Ἔπειτ' ἀπὸ λίγο, τὸ ἔτος 452, οἱ Ἀθηναῖοι μετάνοιωσαν πὺ εἶχαν ἔξορίσει ἓνα καλὸν ἀρχηγὸ καὶ τὸν κάλεσαν νὰ γυρίσῃ πίσω.

Ὁ Κίμωνας γύρισε. Τὸ πρῶτο ἔργο τοῦ ἦταν νὰ κάμῃ εἰρήνη μὲ τὴ Σπάρτη γιὰ πέντε χρόνια (451). Ἔπειτα θέλησε νὰ κάμῃ ἐκστρατεία γιὰ νὰ πάρῃ τὴν Κύπρο.

Μὲ 200 καράβια γεμᾶτα στρατὸ ξεκίνησε ὁ Κίμωνας γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ νησί. Ἐκεῖ ὅμως τὸν καιρὸ πὺ πολιορκοῦσε μιὰ πόλη, τὸ Κίτιο, πέθανε. Ὁ Κίμωνας καὶ νεκρὸς ἀκόμη νίκησε τοὺς Πέρσες. Λίγες μέρες ἔπειτα ἀπὸ τὸ θάνατό του οἱ Ἀθηναῖοι νίκησαν τοὺς Πέρσες σὲ μιὰ μέρα καὶ στὴ στεριά καὶ στὴ θάλασσα. Δὲ θέλησαν ὅμως νὰ μείνουν περισσότερον καιρὸ στὴν Κύπρο καὶ γύρισαν στὴν Ἀθήνα.

Ἄμα πέθανε ὁ Κίμωνας ἔπαψαν πιά οἱ πόλεμοι ἐναντίον τῶν Περσῶν. Λὲν πὼς τότε ἔγινε εἰρήνη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Περσῶν καὶ τὴν εἰρήνη αὐτὴ τὴν ὀνομάζουν Κιμώνειο. Μὰ δὲν εἶναι ἀληθινό. Εἰρήνη ἐπίσημη δὲν ὑπογράφηκε. Ὁ πόλεμος ὅμως τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Περσῶν ἀπὸ τότε ἔπαψε. Καὶ ὡς τὰ 410 οἱ Πέρσες δὲν ἔκαμαν καμμιά ἐνόχληση στὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Ἀσίας, καὶ δὲν τόλμησαν νὰ στείλουν τὸ στόλο τους στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες.

5. Ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Περικλῆς.

Τὶς κακὲς ἡμέρες πὺ ὑπόφεραν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, τότε πὺ ἔφευγαν ἀπὸ τὴν

πόλη τους και την ἔβλεπαν ἔπειτα νὰ καίεται και σὰν ξαναγύριζαν ἔβρισκαν μόνο τὰ ἔρειπιά της, τὶς δύσκολες ἐκεῖνες ἡμέρες ἢ βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔκαμε καλὰ τὸ μέρος της κι ἔδωσε πολλή παρηγοριά και ἀνακούφιση στὸ λαὸ πὺ δυστυχοῦσε.

Ἀπὸ δικὰ τους χρήματα οἱ Ἀρεοπαγίτες ἔδωσαν σὲ κάθε πολίτη ἀπὸ 8 δραχμὲς γιὰ τὰ ἔξοδα πὺ τοῦ χρειάζονταν γιὰ νὰ φύγη ἀπὸ τὴν πόλη. Καὶ σ' ὅλη τὴν κακὴ περίστασι φάνηκαν βοηθητικοὶ και χρήσιμοι.

Ὁ λαὸς γι' αὐτὸ ἀγάπησε τοὺς Ἀρεοπαγίτες και χωρὶς νόμο, ἀφῆσε τὴ βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου νὰ τὸν κυβερνᾷ 17 ὀλόκληρα χρόνια, ὡς τὰ 462.

Ἀπὸ τὸ χρόνο ὁμως ἐκεῖνο ἄρχισε νὰ περιορίζεται ἡ ἔξουσία τῆς βουλῆς αὐτῆς και νὰ στερεώνεται πιά ἡ ἀληθινὴ δημοκρατία. Τὴν πραγματικὴ κυβέρνησι τὴν εἶχαν τώρα οἱ 10 στρατηγοί. Αὐτοὶ ἔκαναν προτάσεις στὴν Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ και ἅμα ἡ Ἐκ-

Εἰκ. 23. Ὁ Περικλῆς.

κλησία τὶς δεχόταν, αὐτοὶ τὶς ἐχτελοῦσαν. Ὅσοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς ἦταν και ῥήτορες καλοὶ και μποροῦσαν μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου τους νὰ πείθουν τὸ λαὸ, αὐτοὶ γίνονταν παντοδύναμοι και πραγματικοὶ ἄρχοντες τῆς πολιτείας.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς αὐτοὺς πὺ κατώρθωσε νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τῆς πολιτείας, ἦταν ὁ Περικλῆς.

Ἀπὸ οἰκογένεια παλιὰ και πλούσια, τὴ μεγάλη οἰκογένεια τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, ὁ Περικλῆς ἦταν γιὸς τοῦ Ξανθίππου, πὺ νίκησε τοὺς Πέρσες στὴ Μυκάλῃ. Στὴν πολιτικὴ μπῆκε πολὺ νέος, και σ' αὐτὴ τὰ πολλὰ του προτερήματα τὸν βοήθησαν νὰ προοδέψῃ γρήγορα, και

ν' ἀποχτήση τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Ἦταν δίκαιος, δυνατὸς στὸ μυαλό, ἀποφασιστικὸς καὶ φρόνιμος. Τὸ μεγαλύτερο ὅμως προτέρημά του ἦταν ἡ ρητορικὴ. Ὅταν μιλοῦσε ὁ Περικλῆς, ἔλεγαν πὼς ἄστραφτε, ἐβρόντα καὶ ἀτατάραζε ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ ὅμως δὲ μιλοῦσε συχνὰ στὴν Ἐκκλησίᾳ. Ἐφηνε τοὺς φίλους του νὰ ρητορεύουν, καὶ αὐτὸς μιλοῦσε μόνον στὰ μεγάλα ζητήματα καὶ τὰ σπουδαῖα. Καὶ μιλοῦσε ἀπλά, μὲ φωνὴ ἤσυχην, χωρὶς θόρυβο πολὺ καὶ χωρὶς χειρονομίες. Τὴν ὥρα ποὺ μιλοῦσε ἦταν τόσο ἤρεμος καὶ μεγαλοπρεπῆς ποὺ τὸν ἔλεγαν Ὀλύμπιο. Ἐμοιαζε δηλαδὴ σὰ θεὸς τοῦ Ὀλύμπου.

Χωρὶς νὰ κολακεύῃ τὸ λαὸ καὶ νὰ τοῦ κἀνῃ τὰ ἄδικα ἢ βλαβερὰ θελήματά του, ψηφιζόταν στρατηγὸς καὶ κυβέρνησε τὴν Ἀθῆνα 25 ὀλόκληρα χρόνια.

6. Ἡ Ἀθῆνα στὸν καιρὸ τοῦ Περικλῆ.

Ποτὲ δὲν ἔφτασε ἡ Ἀθῆνα σὲ μεγαλύτερη δύναμιν, δόξα καὶ εὐτυχία, ὅσο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ποὺ τὴν κυβερνοῦσε ὁ Περικλῆς.

Πραγματικὸς κυβερνήτης τῆς πολιτείας ἦταν ὁ λαός. Ὁ λαὸς στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ἀποφάσιζε ἐκεῖνο ποὺ εὕρισκε σωστό. Μὰ τὸ λαὸ, καθὼς εἴπαμε, τὸν ὠδηγοῦσε ὁ Περικλῆς καὶ ἔτσι κάθε του ἀπόφαση ἦταν σωστὴ καὶ φρόνιμη.

Τριακόσιες ἑλληνικὲς πόλεις μὲ πληθυσμὸ περισσότερο ἀπὸ δυὸ ἑκατομμύρια ἀναγνώριζαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἐγίνε δηλαδὴ ἡ Ἀθῆνα ἓνα μεγάλο κράτος ποὺ κυβερνοῦσε τὸ μισὸ ἑλληνικὸ κόσμον.

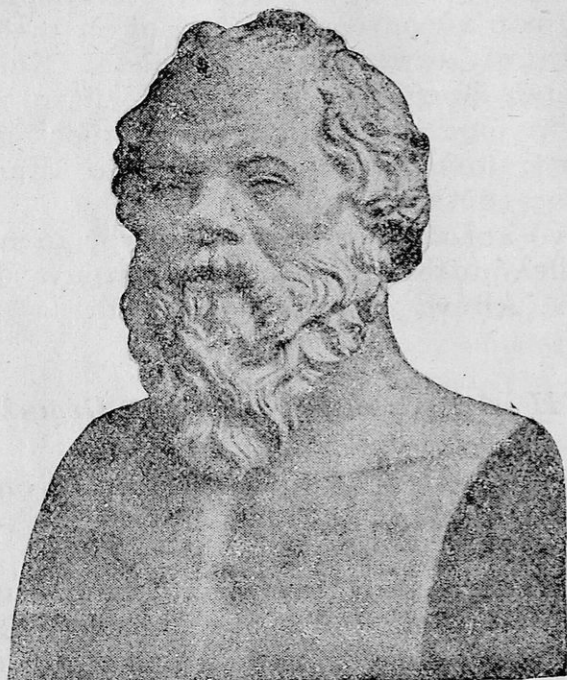
Μὲ τὸ μεγάλο καὶ δυνατό τους στόλον εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι δική τους τὴ θάλασσα.

Μὲ τὰ τείχη ποὺ προστάτευαν τὴν Ἀθῆνα καὶ τὸν Πειραιᾶ, καθὼς καὶ μὲ τὰ μακρὰ τείχη ποὺ ἔνωσαν τὶς δυὸ πόλεις, εἶχαν ἀσφάλεια ἀπὸ κάθε ἐχθρική ἐπιδρομή.

Ὀλης τῆς Ἑλλάδος τὸ ἐμπόριο ἦταν συγκεντρωμένο
στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Τὸ δημόσιο ταμεῖο εἶχε ἄφθονα χρήματα ἀπὸ τοὺς
φόρους ποὺ πλήρωναν οἱ σύμμαχοι.

Ἡ Ἀθήνα ἦταν τότε ἀκόμη τὸ κέντρο τὸ πνευματι-

Εἰκ. 24. Ὁ Σωκράτης.

κὸ ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖ ἦταν οἱ μεγαλύτεροι ποιη-
τές, σὰν τὸν Αἰσχύλο, τὸ Σοφοκλή, τὸν Εὐριπίδη, οἱ με-
γαλύτεροι ρήτορες σὰν τὸν Περικλή καὶ τὸ Λυσία, οἱ με-
γαλύτεροι φιλόσοφοι, ὅπως ὁ Σωκράτης, οἱ μεγαλύτε-
ροι ἱστορικοί, ὅπως ὁ Θουκυδίδης. Τότε φάνηκαν ἀκόμη
καὶ οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες, ἀρχιτέκτονες, μαρμαρογλύ-
φοι καὶ ζωγράφοι, ποὺ στόλισαν τὴν Ἀθήνα μὲ θαυμά-
σια καλλιτεχνήματα.

7. Τὰ μνημεῖα τῆς Ἀθήνας.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κίμωνα εἶχαν ἀρχίσει νὰ στολίζουν τὴν Ἀθήνα μὲ μεγάλα ἔργα καλλιτεχνικά.

Ὁ Κίμωνας ἀπὸ τὰ λάφυρα ποὺ εἶχε πάρει ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, φύτεψε πλατάνια στὴν Ἀγορὰ καὶ τὴ στόλισε μὲ στοές. Ἐχτίσε τὸ νότιο καὶ τὸ ἀνατολικὸ τεῖχος στὴν Ἀκρόπολη, γιατί τὸ βορεινὸ τὸ εἶχε χτίσει πρωτύτερα ὁ Θεμιστοκλῆς. Ἐκαμε ἀκόμη στὴν εἴσοδο τῆς Ἀκρόπολης τὸν πύργο τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφτερης Νίκης. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Κίμωνα ἔκαμε καὶ ὁ Φειδίας τὸ περὶφημο καὶ μεγάλο χάλκινο ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηναῆς καὶ τὸ ἔστησε ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολη.

Ὁ Περικλῆς ἐξακολούθησε νὰ στολίζῃ τὴν Ἀθήνα μὲ καλλιτεχνήματα. Τὰ ἔξοδα ἔβγαιναν ἀπὸ τοὺς φόρους τῶν συμμάχων καὶ τὴν ἐπίβλεψη γιὰ τὰ ἔργα εἶχε ἓνας μεγάλος καλλιτέχνης, ὁ Φειδίας.

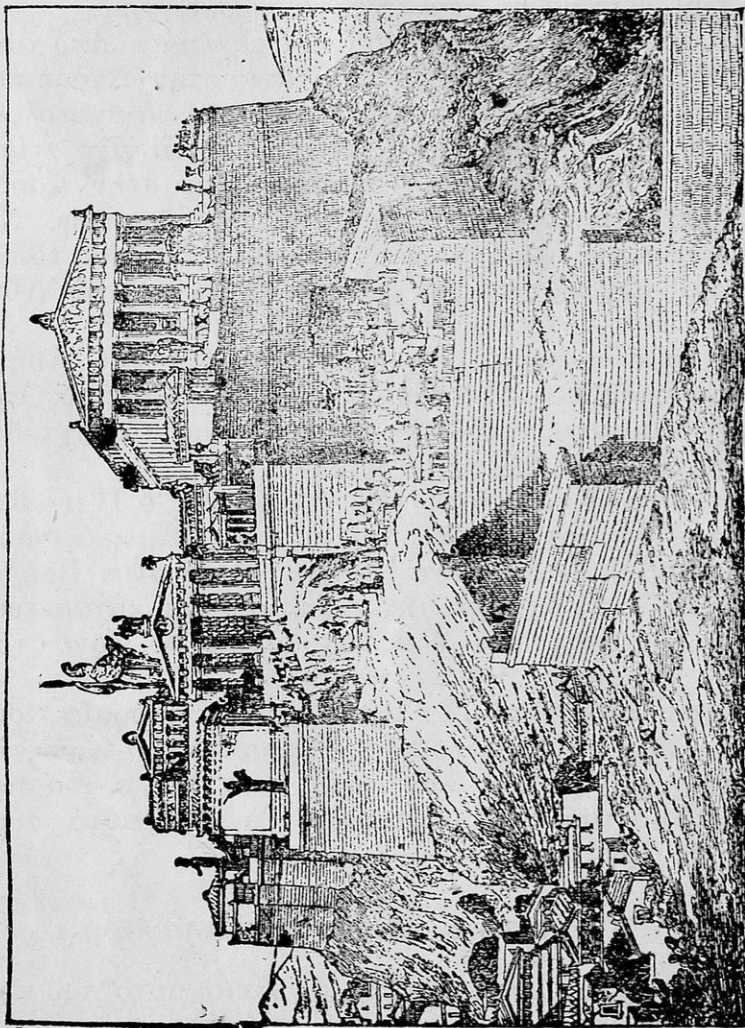
Τότε ἔγιναν ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολη ὁ Παρθενώνας, ὁ ὠραιότερος καὶ τελειότερος ἑλληνικὸς ναός, ἀφιερωμένος στὴν παρθένα Ἀθηνά. Μέσα στὸν Παρθενώνα στήθηκε τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ποὺ εἶχε κατασκευαστῆ ἀπὸ χρυσάφι καὶ ἐλαφαντόδοντο, τὸ ἔργο τοῦ Φειδία.

Ἐγιναν ἀκόμη τὰ Προπύλαια, ἡ ὠραία εἴσοδος ποὺ φαίνεται ἀκόμη στὴν Ἀκρόπολη, ὁ ναὸς τῆς Ἀφτερης Νίκης καὶ τὸ Ἐρεχθεῖο, τὸ πιὸ κομψὸ κτίριο τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Τὸ ἔργο αὐτὸ συμπληρώθηκε ἀργότερα.

8. Τὸ μεγάλο σχέδιο τοῦ Περικλῆ.

Βλέποντας ὁ Περικλῆς τὸ μεγαλεῖο αὐτὸ ποὺ εἶχε φτάσει ἡ Ἀθήνα, ἔκαμε ἓνα σχέδιο ἀκόμη μεγαλύτερο. Νὰ συνενώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνες σὲ ἓνα μόνο κράτος, νὰ κάμῃ μιὰ ὁμοσπονδία ποὺ νὰ μαζέψῃ κάτω ἀπὸ τὰ φτερά της ὅλες τὶς πόλεις τὶς ἑλληνικές.

Ἔκαμε λοιπὸν πρόταση στὴν Ἐκκλησία τοῦ δήμου
νὰ γίνῃ ψήφισμα μὲ τὸ ὁποῖο νὰ προσκαλοῦν οἱ Ἄθη-

Εἰκ. 25. Ἡ Ἀκρόπολις στὴν ἀρχαιότητα.

ναῖοι ὅλες τὶς ἐλληνικὲς πόλεις νὰ στείλῃ κάθε μιὰ ἀντι-
προσώπους τῆς στὴν Ἀθήνα. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ θὰ

ἔκαναν σύσκεψη ὄλοι μαζί, πῶς νὰ ξαναχτίσουν τοὺς ναοὺς ποὺ ἐρήμωσαν ἄλλοτε οἱ Πέρσες, πῶς νὰ ἐχτελέσουν τὰ τάματα ποὺ εἶχαν κάμει στοὺς θεοὺς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ πῶς θὰ ταξιδεύουν ὄλοι ἄφοβα στὴ θάλασσα καὶ θὰ ἔχουν παντοτεινὴ εἰρήνη.

Ἀφοῦ ἔγινε τὸ ψήφισμα, ἔφυγαν 20 πρέσβεις ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ φέρουν τὸ μήνυμα αὐτὸ στὶς ἐλληνικὰς πόλεις. Καὶ ὅμως, τὴν πρόταση αὐτὴ ποὺ θὰ ἔκανε ἀπὸ τότε ἓνα μεγάλο καὶ δυνατὸ ἐλληνικὸ κράτος, δὲν τὴν δέχτηκε κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ἡ Σπάρτη καὶ οἱ σύμμαχοί της εἶχαν συμφέροντα ποὺ ἦταν ἀντίθετα μὲ τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηναίων. Καὶ αὐτοὶ οἱ σύμμαχοί τους εἶχαν παράπονα μὲ τοὺς Ἀθηναίους, γιατί ἔβρισκαν πῶς τοὺς μεταχειρίζονται δεσποτικά.

Ἔτσι ἡ μεγάλη ἰδέα ποὺ ὠνειρεύτηκε ὁ Περικλῆς, ματαιώθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. Οἱ ἀφορμὲς τοῦ πολέμου.

Ἡ εὐτυχία τῆς εἰρήνης ποὺ ἀπλώθηκε τότε σὲ ὅλες τὶς χῶρες τὶς ἐλληνικὰς δὲ μπορούσε νὰ κρατήσῃ γιὰ πολὺν καιρὸ. Ἀφοῦ οἱ βάρβαροι δὲν ἐνωχλοῦσαν πιά τὴν Ἑλλάδα, ἦταν γραφτὸ οἱ Ἕλληνες νὰ φαγωθοῦν ἀναμεταξύ τους.

Σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα δυὸ πόλεις ἦταν πιὸ μεγάλες καὶ πιὸ δυνατές, ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Σπάρτη. Αὐτὲς εἶχαν ἀναμεταξύ τους μοιρασμένους ἄλλους γιὰ ὑπηκόους καὶ ἄλλους γιὰ συμμάχους, ὅλες τὶς ἄλλες. Στὸ ναυτικὸ ἦταν ἀνώτεροι οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ στόλος τους κυριαρχοῦσε σὲ ὅλες τὶς θάλασσες. Πάλι στὴ στεριά ἦταν ἀνώτεροι οἱ Σπαρτιάτες, γιατί εἶχαν καλύτερο στρατό. Τὰ νησιὰ καὶ οἱ πόλεις ποὺ ἦταν στὰ παράλια εἶχαν ἐνωθῆ μὲ τοὺς

Ἀθηναίους. Τὰ μέρη τὰ μεσόγεια καὶ οἱ χῶρες ποῦ ἦταν μακρότερα ἀπὸ τὴ θάλασσα εἶχαν ἐνωθῆ μὲ τοὺς Σπαρτιάτες. Ἔτσι ὁ κόσμος ὅλος ὁ ἑλληνικὸς ἦταν διαιρεμένος σὲ δύο μέρη.

Ἡ δύναμη ὅμως τῶν Ἀθηναίων, ποῦ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα μεγάλωνε, ἔκανε τοὺς Σπαρτιάτες νὰ φοβοῦνται καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό τους. Ἐπειτα πολλὲς φορὲς τὰ συμφέροντα ἔφερναν τοὺς Ἀθηναίους σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν. Καὶ σὰ δυνατώτεροι οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ κάθε ζήτημα ποῦ παρουσιαζόταν, τὸ κανόνιζαν αὐτοί.

Ὅλα αὐτὰ ἔδειχναν πὼς δὲ μπορούσε νὰ κρατήσῃ ἡ εἰρήνη ἀναμεταξύ τους γιὰ πολὺν καιρό. Δὲ χρειαζόταν παρὰ μιὰ ἀφορμὴ γιὰ ν' ἀνάψῃ ὁ πόλεμος, ἓνας πόλεμος ἐμφύλιος, ἀφοῦ καὶ οἱ δυὸ ἀντίπαλοι θὰ ἦταν Ἕλληνες.

Ἡ ἀφορμὴ αὐτὴ δὲν ἄργησε νὰ βρεθῆ. Οἱ Κορίνθιοι εἶχαν μεγάλο μίσος στοὺς Ἀθηναίους, γιὰτὶ αὐτοὶ μὲ τὸ ναυτικὸ τους ἔφερναν βλάβη στὰ δικά τους συμφέροντα. Ἐπειτα οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν βοηθήσει τοὺς Κερκυραίους τελευταῖα ποῦ εἶχαν πόλεμο μὲ τὴν Κόρινθο. Ζητοῦν λοιπὸν οἱ Κορίνθιοι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, σὰ σύμμαχοι ποῦ ἦταν, νὰ κηρύξουν καὶ αὐτοὶ τὸν πόλεμο στοὺς Ἀθηναίους.

Ἄλλο ποῦ δὲν ἤθελαν οἱ Σπαρτιάτες. Γιὰ νὰ μὴ φανοῦν ὅμως πὼς μόνοι τους ἀποφάσισαν τὸν πόλεμο, προσκάλεσαν σὲ σύνοδο ὅλους τοὺς συμμάχους των γιὰ νὰ πάρουν καὶ τὴ δική τους γνώμη. Ἔτσι τὸ Νοέμβριο τοῦ 435 κήρυξαν τὸν πόλεμο στοὺς Ἀθηναίους. Πέρασε ὅμως ὁ χειμώνας καὶ ὁ πόλεμος δὲν ἄρχισε, γιὰτὶ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἔκαναν τὶς ἐτοιμασίαις τους.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔμεινε στὴν ἱστορία μὲ τὸ ὄνομα Π ε λ ο π ο ν ν η σ ι α κ ὸ ς, κράτησε 27 χρόνια καὶ κατὰστρεψε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος.

2. Ἡ πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου (434 - 421).

Στὴν ἀρχή, τὰ δύο πρῶτα χρόνια, δὲν ἦταν ὁ πόλεμος καὶ πολὺ ἄγριος. Ἔφταναν ὡς τὴν Ἀττικὴ οἱ Πελοποννήσιοι, ἄρπαζαν ὅ,τι μποροῦσαν ἀπὸ τὰ χωριά καὶ τὰ κτήματα καὶ γύριζαν πάλι στὶς πατρίδες τους.

Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, σύμφωνα μὲ τὴ συμβουλή τοῦ Περικλῆ, εἶχαν κλειστῆ μέσα στὰ τεῖχη τους πού δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ πατηθοῦν. Ἔστελναν ὅμως καὶ αὐτοὶ τὸ στόλο τους στὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τὰ λεηλοτοῦσαν.

Τὸ δεύτερο χρόνο τοῦ πολέμου ἓνα ἐμπορικὸ καράβι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἔφερε στὴν Ἀθήνα μιὰ ἀρρώστια φοβερή, τὸν περίφημο λοιμό. Μεγάλες καταστροφές ἔκαμε αὐτὴ ἢ ἐπιδημία ἐξ αἰτίας πού εἶχε μαζευτῆ μέσα στὰ τεῖχη τόσο πολὺς κόσμος. Καὶ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες τὶς συμφορὲς πού ὑπόφεραν τότε οἱ Ἀθηναῖοι, ἦταν πού ἔχασαν ἀπὸ τὴν ἀρρώστια αὐτή, τὸν τρίτο χρόνο τοῦ πολέμου, καὶ τὸ μεγάλο ἀρχηγό τους, τὸν Περικλή.

Ὁ θάνατος τοῦ Περικλῆ ὅταν δυστύχημα μεγάλο, γιατί ἐκεῖνοι πού τὸν διαδέχτηκαν δὲν εἶχαν τὴν ἀξία του.

Ἀφοῦ πέθανε ὁ Περικλής, δυὸ ἄνδρες προσπάθησαν νὰ παρασύρουν μαζί τους τὸ λαό. Ὁ Κλέωνας, δημαγωγὸς καὶ φιλοπόλεμος, καὶ ὁ Νικίας, καλὸς στρατηγὸς καὶ φίλος τῆς εἰρήνης.

Ὁ λαὸς ἄλλοτε πήγαινε μὲ τὸ μέρος τοῦ Κλέωνα καὶ ἄλλοτε μὲ τοῦ Νικία.

Ὁ πόλεμος ἐξακολούθησε ὀχτὼ χρόνια ἀκόμη. Μόνο ἀφοῦ σὲ μιὰ μάχη σκοτώθηκε ὁ Κλέωνας, ἔγινε εἰρήνη (421) γιὰ 50 χρόνια μὲ τὴ συμφωνία νὰ δώσουν πίσω καὶ οἱ δυὸ ἀντίπαλοι τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὶς πόλεις πού εἶχαν πάρει.

Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ὠνομάστηκε εἰρήνη τοῦ Νικία (Νικίειος), ἐπειδὴ αὐτὸς προσπάθησε νὰ γίνῃ.

3. Ἡ δεύτερη περίοδος τοῦ πολέμου (421 - 413).

Ἀλκιβιάδης. Ἐνας νέος πολιτικός ἔδωσε ἀφορμὴν νὰ ξαναρχίσῃ γρήγορα ὁ πόλεμος καὶ νὰ πάθουν οἱ Ἀθηναῖοι νέα καταστροφή. Ὁ πολιτικός αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦταν νέος ὁμορφος, κομψός, πλούσιος καὶ συγγενὴς τοῦ Περικλῆ. Ἦταν ἄνθρωπος ποὺ τοῦ ἄρεσε νὰ κάνῃ μεγάλες ἐπιδείξεις, γιὰ νὰ μιλά γι' αὐτὸν ὁ κόσμος. Λένε πὼς εἶχε κάποτε ἓνα ὁμορμό σκυλί καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ στὶς συναναστροφές μιλοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὸ σκύλο τοῦ Ἀλκιβιάδη. Πέρασε ὁμως καιρὸς καὶ ἔπαψαν πιά νὰ κάνουν λόγο γι' αὐτό. Τότε ὁ Ἀλκιβιάδης ἔκοψε τὴν οὐρὰ τοῦ σκύλου του γιὰ νὰ ξαναρχίσουν πάλι.

Μὲ τὴ μανία αὐτὴ ποὺ εἶχε στὴν ἐπίδειξη, καταλαβαίνει ὁ καθένας, πόσο φιλόδοξος ἦταν ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Καθὼς δὲ ἦταν καὶ μορφωμένος καὶ σπούδασε φιλοσοφία κοντὰ στὸ μεγάλο φιλόσοφο Σωκράτη καὶ ἀκόμη ρητορική, ἔγινε ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ρήτορες τῆς ἐποχῆς του.

Μὲ τέτοια προσόντα γρήγορα ἔγινε γνωστός, καὶ σὰν πέθανε ὁ Κλέωνας πῆρε αὐτὸς τὸ κόμμα του καὶ ἔγινε ἀρχηγός του.

Μὲ τὴ φιλοδοξία του ὁ Ἀλκιβιάδης δὲ μποροῦσε νὰ ὑποφέρει τὴν εἰρήνη καὶ μὲ τὴ ρητορική του κατῴρθωσε νὰ πείσῃ καὶ τὸ λαὸ γιὰ νέον πόλεμον.

Ὁ πόλεμος θὰ ἔδινε στὸν Ἀλκιβιάδη τὴν εὐκαιρία νὰ δοξαστῇ καὶ μόλις βρῆκε τὴν κατάλληλη στιγμή ἔσπρωξε τοὺς Ἀθηναίους στὴν καταστρεπτικὴ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας.

Στὴ Σικελία. Δυὸ ἑλληνικὲς ἀποικίαι στὴ Σικελία, οἱ Ἐγεσταῖοι καὶ οἱ Σελινούντιοι εἶχαν ἀναμεταξύ τους πόλεμον.

Οἱ Σελινούντιοι εἶχαν βοηθοὺς τοὺς Συρακουσίους,

γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἐγεσταῖοι ζήτησαν καὶ αὐτοὶ βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Ἀλκιβιάδης βροῆκε κατάλληλη τὴν εὐκαιρία γιὰ τὰ σχέδιά του. Ἐπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κάμουν ἐκστρατεία στὴ Σικελία, γιὰ νὰ βοηθήσουν τάχα τοὺς Ἐγεσταίους, πραγματικὰ ὅμως γιὰ νὰ καταχτήσουν τὴ Σικελία.

Ὁ Νικίας ἀντιστάθηκε στὴν πρόταση αὐτή, γιατί τὴν ἔβρισκε φοβερὰ ἐπικίνδυνη.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως μὲ τὴ ρητορική του ἔπεισε τὸν κόσμο καὶ ἀποφασίστηκε ἡ ἐκστρατεία (415). Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου διώρισε τρεῖς στρατηγούς, τὸ Νικία, τὸ Λάμαχο καὶ τὸν Ἀλκιβιάδη.

Τόσο ἐνθουσιάστηκαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν ρητορική τοῦ Ἀλκιβιάδη, ὥστε σὲ ἑξὶ βδομάδες ἔκαμαν ὅλες τὶς ἐτοιμασίες καὶ στὴ μέση τοῦ καλοκαιριοῦ ξεκίνησε ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ.

Ὅταν ἔφτασαν στὴ Σικελία, δὲ βροῆκαν τὶς ἑλληνικὲς πόλεις πρόθυμες νὰ τοὺς βοηθήσουν, ὅπως περίμεναν. Ἐκαμαν δὲ καὶ ἓνα λάθος πού τοὺς στοίχισε πολύ.

Ἐνῶ ὅλη τὴν ἐκστρατεία τὴ διωργάνωσε ὁ Ἀλκιβιάδης, καὶ ὁ στρατὸς τὸν ἀκολουθοῦσε μὲ ἐνθουσιασμό, μόλις ἔφτασε στὴ Σικελία, τὸν καλοῦν πίσω στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ δικαστῆ.

Τὸν κατηγορήσαν πὼς μιὰ νύχτα πρὶν φύγη, διασκέδαζε μὲ τοὺς φίλους του κι' ἔσπασε τὰ κεφάλια τῶν Ἑρμῶν—κάτι μάρμαρα τετράγωνα πού εἶχαν στοὺς δρόμους μὲ τὸ κεφάλι τοῦ Ἑρμῆ. Ἡ κατηγορία ἦταν πὼς ἔκαμε ἀσέβεια στὴ θρησκεία, καὶ γι' αὐτὸ τὸν κάλεσαν νὰ γυρίση πίσω ἀπὸ τὴ Σικελία γιὰ νὰ δικαστῆ.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως ἀντὶ νὰ γυρίση στὴν Ἀθήνα, πῆγε στὴ Σπάρτη κι' ἔδωσε συμβουλή στοὺς Σπαρτιάτες νὰ στείλουν βοήθεια στοὺς Συρακουσίους, στοὺς ἐχθροὺς δηλαδὴ τῶν Ἀθηναίων.

Αὐτὸ ἔκαμε ν' ἀποτύχη ἡ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας. Ὁ Νικίας πολιορκήσε τὶς Συρακοῦσες, μὰ δὲν κατώρ-

θάσσε νὰ τὶς πάρῃ, κι' ἔτσι καταστράφηκε ὄλος ὁ στόλος καὶ ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων (413).

4. Ἡ τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου (413—404).

Οἱ σύμμαχοι χωρίζονται. Τὰ λάθη τῆς ἐκστρατείας τῆς Σικελίας τὰ πλήρωσαν ἀκριβὰ οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ πόλεμος μὲ τοὺς Σπαρτιάτες εἶχε ξαναρχίσει ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 413.

Κλεισμένοι μέσα στὰ τεῖχη τους οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπαν νὰ ἐρημώνονται τὰ κτήματά τους σὲ ὅλη τὴν Ἀττική, γιατί οἱ Σπαρτιάτες ἔκαμαν ἓνα φρούριο στὴ Δεκέλεια (κοντὰ στὴν Κηφισιά), ἔβαλαν μέσα φρουρὰ καὶ κατάστρεψαν ἀδιάκοπα τὴν Ἀττική. Τὸ φρούριο αὐτὸ ἔγινε μὲ τὴ συμβουλή τοῦ Ἀλκιβιάδου, πού, καθὼς εἴπαμε, εἶχε καταφύγει στὴ Σπάρτη.

Τῆ μεγαλύτερη ὁμως συμφορὰ ἔφερε στὴν Ἀθήνα ἡ εἶδηση γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Σικελίας.

Σὰ μαθεύτηκε ἡ καταστροφὴ αὐτὴ, οἱ σύμμαχοι ποὺ δὲ χώνευαν τοὺς Ἀθηναίους, γιὰ τὸ δεσποτικὸ τους τρόπο, ἄρχισαν νὰ φεύγουν ἀπὸ τὴ συμμαχία καὶ νὰ ἐνώνονται μὲ τοὺς Σπαρτιάτες. Πρῶτες ἀποστάτησαν οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας κι' ἔγιναν σύμμαχοι τῆς Σπάρτης. Τότε καὶ οἱ Πέρσες ἄρχισαν νὰ κινιῶνται. Ὁ Ἀλκιβιάδης κατώρθωσε νὰ φέρῃ σὲ συνεννόηση τοὺς Σπαρτιάτες μὲ τοὺς Πέρσες κι' ἔκαμαν ἀναμεταξύ τους συμφωνία: Οἱ Σπαρτιάτες ν' ἀφήσουν στὸ βασιλεῖα τῶν Περσῶν τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ τὰ νησιά, καὶ οἱ Πέρσες πάλι νὰ δίνουν χρήματα στοὺς Σπαρτιάτες, γιὰ νὰ συντηροῦν στόλο.

Ὅταν τὰ ἔμαθαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐτοίμασαν στόλο μὲ τὰ τελευταῖα χρήματα ποὺ ἔμεναν ἀκόμη στὴν πατρίδα τους, καὶ τὸν ἔστειλαν στὴ Σάμο ποὺ ἔμενε ἀκόμη πιστὴ σ' αὐτούς. Ἐτσι ξανάρχισε ὁ πόλεμος Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Ἡ καταστροφὴ τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς. Γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ ὁ πόλεμος ἦταν ἀμφίβολος.

Τὸ 405 ὁμως ὁ στόλος τῶν Σπαρτιατῶν με νάυαρχο τὸ Λύσανδρο κυρίεψε τὴ Λάμψακο, στὸν Ἑλλήσποντο. Μόλις τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ 180 πλοῖα, πῆγε ἀμέσως στὸν Ἑλλήσποντο καὶ ἀγκυροβόλησε ἀντικρυ στὴ Λάμψακο, στὸ μέρος ποὺ λεγόταν τότε Αἰγὸς ποταμοί.

Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ ἔβγαιναν καθημερινῶς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προκαλοῦσαν τὸ Λύσανδρο σὲ ναυμαχία. Ἐκεῖνος ὁμως τὴν ἀπόφευγε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι γύριζαν στὸ μέρος ποὺ εἶχαν ἀράξει τὰ καράβια τους κι' ἔβγαιναν στὴ στεριά νὰ βροῦν τροφίμα. Ὁ Λύσανδρος τὰ ἔβλεπε αὐτὰ καὶ σκέφθηκε πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ χάσῃ τὴν εὐκαιρία.

Γῆν πέμπτη ἡμέρα, τὴν ὥρα ποὺ τὰ πληρώματα ἦταν σκορπισμένα ἔξω στὴ στεριά, κάνει ἐπίθεση στὸ στόλο τῶν Ἀθηναίων, βρίσκει τὰ πλοῖα χωρὶς ἄντρες καὶ τὰ κυριεύει ὅλα. Ὅχιτὼ μόνο πρόφτασαν νὰ φύγουν με ἀρχηγὸ τὸν Κόνωνα καὶ σώθηκαν στὴν Κύπρο, ἀκόμη δὲ ἓνα, ἡ Πάραλος ποὺ ἔφερε στὴν Ἀθήνα τὴν εἶδηση τῆς καταστροφῆς. Τρεῖς χιλιάδες Ἀθηναῖοι αἰχμαλωτίστηκαν καὶ σφάχτηκαν ὅλοι (405).

Ἡ Ἀθήνα παραδίνεται. Ἀπὸ τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ὁ Λύσανδρος με 200 πλοῖα φτάνει στὸν Πειραιᾶ.

Ἀπὸ τὴ Δεκέλεια τὴν ἴδια μέρα φτάνει ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Ἀθήνας ὁ βασιλέας τῶν Σπαρτιατῶν Ἅγις. Ἐπίσης καὶ ὁ ἄλλος βασιλέας Πausανίας με ἄλλο στρατὸ ἔρχεται ἀπὸ τὴ Σπάρτη, καὶ οἱ δυὸ μαζὶ ἀρχίζουν τὴν πολιορκία.

Ἀπὸ στεριά καὶ ἀπὸ θάλασσα πολιορκημένοι οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μπόρεσαν νὰ ἀντισταθοῦν πολὺν καιρό. Γρήγορα ἢ πεῖνα τοὺς ἀνάγκασε νὰ ζητήσουν εἰρήνη.

Οἱ Σπαρτιάτες πρότειναν τέσσερεις ὅρους: 1) νὰ γκρεμίσουν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μακρὰ τους τεῖχη καὶ τὰ

τείχη τοῦ Πειραιῶς, 2) νὰ παραδώσουν στοὺς Σπαρτιάτες ὅλα τους τὰ πλοῖα, ἐχτὸς δώδεκα, 3) νὰ δεχτοῦν πίσω ὅσους εἶχαν ἐξορίσει, καὶ 4) ν' ἀναγνωρίζουν τοὺς Σπαρτιάτες γιὰ ἀρχηγούς καὶ στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάστηκαν ἀπὸ τὴν πείνα νὰ τοὺς δεχτοῦν ὅλους (404).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

1. Οἱ τριάντα τύραννοι.

Μὲ τὴν νίκη τῶν Σπαρτιατῶν στὴν Ἀθήνα ἔχασαν τὴν ἀρχὴ οἱ δημοκρατικοὶ καὶ τὴν πῆραν οἱ ἀριστοκρατικοί. Σὲ τριάντα ἀπ' αὐτοὺς ἀνάθεσαν νὰ συντάξουν νέο πολίτευμα καὶ ὅσο νὰ τὸ συντάξουν νὰ κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι τὴν πόλη.

Οἱ τριάντα ὅμως αὐτοὶ κυβερνήτες, ἀφοῦ πῆραν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, δὲν εἶχαν ὄρεξη νὰ τὴν ἀφήσουν καὶ ἄρχισαν νὰ διοικοῦν δεσποτικά, ὅπως ἤθελαν αὐτοί.

Στὴν ἀρχὴ φυλάκισαν καὶ θανάτωσαν ὅσους νόμιζαν πὼς εἶναι ἀκόμη φίλοι τῆς Δημοκρατίας. Ἐπειτα ζήτησαν ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ τοὺς ἔστειλαν γι' ἀσφάλειά τους 700 στρατιῶτες, καὶ τότε οἱ τριάντα ἄφοβα πιά ἄρχισαν νὰ πιάνουν ὅλους τοὺς πλούσιους πολίτες, νὰ τοὺς φυλακίζουν καὶ νὰ τοὺς παίρνουν τὶς περιουσίες τους. Ἐγινε δηλαδὴ σωστὴ τρομοκρατία. Πολλοὶ Ἀθηναῖοι τότε ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν κρυφὰ καὶ πῆγαν στὴ Θήβα, στὰ Μέγαρα καὶ στὴν Κόρινθο.

Ἀπ' αὐτὰ οἱ τριάντα αὐτοὶ κυβερνήτες ἔγιναν τόσο μισητοὶ ὥστε τοὺς ὠνόμαζαν τυράννους. Ἡ τυραννία ὅμως αὐτὴ δὲν κρατήθηκε πολὺ.

Μαζὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους πού δραπέτεψαν στὴ Θήβα ἦταν καὶ ὁ Θρασύβουλος, ἄνθρωπος γενναῖος καὶ φιλόπατρις καὶ πού εἶχε γίνει πολλὰς φορὰς στρατηγὸς τῶν

Ἀθηναίων. Ὁ Θρασύβουλος αὐτὸς λοιπὸν μὲ 70 ἄνδρες ἔπιασε τὸ φρούριον τῆς Φυλῆς ποῦ ἦταν ἀπάνω στὴν Πάρνηθα, καὶ ἔκαμε τὸ φρούριον αὐτὸ καταφύγιον ὄλων ὄσους καταδίωξαν οἱ τύραννοι.

Οἱ τύραννοι πρόσβαλαν τὸ φρούριον αὐτό, μὰ δὲ μπόρεσαν νὰ τὸ πάρουν. Σὲ λίγον καιρὸ οἱ ὀπαδοὶ ποῦ εἶχε ὁ Θρασύβουλος αὐξήθηκαν σὲ χίλιους, καὶ τότε κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ φρούριον, πᾶνε στὸν Πειραιᾶ καὶ ὀχυρῶνουν τὴ Μουνυχία. Ἐκεῖ τοὺς χτύπησαν πάλι οἱ τύραννοι μὰ νικῆθηκαν.

Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ ἔφερε τὴν ἐπανάσταση μέσα στὴν πόλη. Σηκώθηκαν οἱ ἴδιοι οἱ φίλοι τους, οἱ ὀλιγαρχικοὶ, καὶ ρίχνουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοὺς τριάντα τυράννους καὶ ἀναθέτουν τὴν κυβέρνησιν σὲ δέκα ἄνδρες, ἓνα ἀπὸ κάθε φυλὴ τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ δέκα αὐτοὶ ζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Ἔρχεται τότε στὴν Ἀθῆνα ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Πausanias καὶ συμφιλιώνει τοὺς ὀλιγαρχικοὺς μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Θρασυβούλου, ποῦ ἔξακολουθοῦσαν νὰ μένουν στὸν Πειραιᾶ. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ κηρύχθηκε γενικὴ ἀμνηστία καὶ ξαναγύρισε πάλι στὴν Ἀθῆνα τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα (403).

1. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κύρου.

Ὅταν τὸ 404 πέθανε στὴν Περσία ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος, ἀνέβηκε στὸ θρόνον ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς γιούς του, ὁ Ἀρταξέρξης.

Ὁ ἄλλος ἀδελφὸς τοῦ Ἀρταξέρξη, ὁ Κῦρος, ἦταν σατράπης στὴ Λυδία. Ὁ Κῦρος αὐτὸς σκέφτηκε νὰ πάρῃ τὸ θρόνον τῆς Περσίας ἀπὸ τὸν ἀδερφό του καὶ ἐτοίμασε ἓνα στρατὸ μέγαλον, ἀπὸ 13 χιλιάδες Ἕλληνες μισθοφόρους καὶ 100 χιλιάδες βαρβάρους. Μὲ τὸ στρατὸ αὐτὸν ξεκινᾶ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 401 γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸν ἀδερφό του Ἀρταξέρξη.

Οἱ δυὸ στρατοί, τοῦ Κύρου καὶ τοῦ Ἀρταξέρξη, συ-

ναντήθηκαν στα Κούναξα, μιὰ πεδιάδα κοντὰ στὴ μεγάλη πόλη Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ στὰ Κούναξα, ἔγινε σπουδαία μάχη. Οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς βαρβάρους ποὺ εἶχαν ἀπέναντί τους, μὰ ἀπάνω στὴ μάχη σκοτώνεται ὁ Κῦρος. Ἔτσι ἡ ἐκστρατεία δὲν ἔχει πιά κανένα σκοπό.

Οἱ Ἕλληνες ποὺ εἶχαν βοηθήσει τὸν Κῦρο βρέθηκαν τότε σὲ θέση πολὺ δύσκολη. Ἦταν στὰ βάθη μιᾶς ἀπέραντης ἐχθρικῆς χώρας χωρὶς ἀρχηγούς, γιατί ἔπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κύρου τοὺς εἶχαν σκοτώσει μὲ δόλο οἱ Πέρσες. Στὴν κακὴ αὐτὴ περίσταση ἔσωσε τοὺς Ἕλληνες ἕνας Ἀθηναῖος, ὁ Ξενοφώντας, ποὺ εἶχε ἀκολουθήσει καὶ αὐτὸς τὴν ἐκστρατεία καὶ τὴν ἔγραψε ἔπειτα σὲ βιβλίο. Τοὺς ἔδωσε θάρρος καὶ τοὺς συμβούλεψε νὰ ἐκλέξουν ἄλλους ἀρχηγούς. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀρχηγούς ποὺ ἀνακήρυξεν ὁ στρατὸς ἦταν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Μὲ τὸν Ξενοφόντα λοιπὸν ἀρχηγὸ κατώρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ περάσουν ἀπάτητα βουνά, μεγάλους ποταμούς καὶ ἀφιλόξενους τόπους, ἄγνωστους σ' αὐτούς, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ τοὺς χτυποῦσαν καὶ τοὺς καταδίωκαν, καὶ νὰ γυρίσουν στὴν Ἑλλάδα ἐννιὰ χιλιάδες ἀπ' αὐτούς.

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἔμεινε γνωστὸ στὴν ἱστορία μὲ τ' ὄνομα Κ ἄ θ ο ς τ ῶ ν Μ υ ρ ῖ ω ν, δηλαδή ἐπιστροφή τῶν 10 χιλιάδων, καὶ ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωση στοὺς Ἕλληνες, γιατί τοὺς ἔδειξε πόσο ἐξασθενημένο ἦταν τὸ περσικὸ κράτος καὶ πὼς τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, ἂν τύχαινε νὰ ἔχη ἀρχηγούς καλοὺς μπορούσε νὰ τὸ κυριέψη.

3. Ὁ Ἀγησίλαος στὴν Ἀσία.

Τὸ ἔτος 397 ἔγινε βασιλέας στὴ Σπάρτη ἕνας ἄνθρωπος 44 χρονῶν, κοντός, ἀδύνατος καὶ κουτσός. Ὁ βασιλέας αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀγησίλαος. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὅμως τὰ σωματικὰ ἐλαττώματα ὁ Ἀγησίλαος εἶχε μυαλὸ πολὺ καὶ ψυχὴ γενναία, καὶ γι' αὐτὸ κατώρθωσε νὰ γίνῃ

ένας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἄντρες τῆς Ἑλλάδας. Ἦταν στρατηγὸς ἔξοχος, μ' εὐγενικὲς φιλοδοξίες, ἄνθρωπος φιλότιμος, δὲν ἀγαποῦσε τὰ χρήματα καὶ τὸ πῖο σπουδαῖο, εἶχε μέσα του αἰσθήματα πανελλήνια, ἤθελε, μὲ ἄλλα λόγια, νὰ εἶναι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐνωμένοι σὰν ἀδέρφια, γιὰ νὰ μποροῦν ν' ἀντισταθοῦν στοὺς ἐχθροὺς των καὶ νὰ ζοῦν ἐλεύθεροι.

Τὰ προτερήματα αὐτὰ βροῆκε εὐκαιρία νὰ τὰ φανερώσῃ στὴν ἐκστρατεία πού ἔκανε στὴν Ἀσία.

Τὸ 396 ἤρθε ξαφνικὰ στὴ Σπάρτη ἡ ἀγγελία πὼς οἱ Πέρσες ἐτοιμάζουν μεγάλο στόλο γιὰ νὰ τὸν στείλουν στὴν Ἑλλάδα νὰ χτυπήσουν τοὺς Σπαρτιάτες.

Ἡ Σπάρτη χωρὶς χρονοτριβὲς ἀποφάσισε νὰ στείλῃ ἀμέσως στὴν Ἀσία τὸν Ἀγησίλαο μὲ ὅσο στρατὸ πρόφταινε νὰ μαζέψῃ. Ὁ στρατὸς ἦταν λίγος, μόλις 8 χιλιάδες, καὶ ὅμως ὁ Ἀγησίλαος σκέφτηκε μὲ τὸ στρατὸ αὐτὸ νὰ κυριέψῃ τὸ περσικὸ κράτος, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν κάθοδο τῶν μυρίων κατάλαβε τὴν ἀδυναμία πού εἶχε τὸ κράτος αὐτό.

Γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπὸ του ὁ Ἀγησίλαος σκέφτηκε νὰ παραστήσῃ τὴν ἐκστρατεία αὐτή, σὰν ἓνα ἀγῶνα κοινὸ ὄλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὥρισε τόπο γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν ὅσοι ἤθελαν νὰ πᾶνε μαζί του στὴν ἐκστρατεία, τὴν Αὐλίδα, τὸ μέρος δηλαδὴ ἐκεῖνο πού εἶχαν συγκεντρωθῆ καὶ ἄλλοτε οἱ Ἕλληνες, ὅταν ξεκίνησαν γιὰ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο.

Μὲ ὄλο ὅμως τὸν ἐνθουσιασμὸ πού εἶχε ὁ ἀρχηγός, ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη δὲν ἔδωσε μεγάλα ἀποτελέσματα. Πρῶτα ὁ στρατὸς του ἦταν πολὺ μικρός. Ἔπειτα οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ὄχι μόνο δὲ θέλησαν νὰ βοηθήσουν, παρὰ κι' ἔγιναν αἰτία νὰ ναυαγήσῃ ἡ ἐκστρατεία.

Τὰ δύο πρῶτα χρόνια ὁ Ἀγησίλαος μὲ τὸ μικρὸ στρατὸ του πῆγε στὴν Ἀσία καὶ νίκησε τοὺς Πέρσες σατράπες τῆς Μικρῆς Ἀσίας καὶ λεηλάτησε τὶς χῶρες τους. Ἀλλὰ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 394, ἀφοῦ ἐτοιμάστηκε νὰ προχω-

ρήση για τὸ μεγάλο του σχέδιο, ἔλαβε διαταγή ἀπὸ τὴ Σπάρτη νὰ γυρίσῃ στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Πέρσες, ἀφοῦ εἶδαν πὼς ἦταν δύσκολο νὰ νικήσουν τὸν Ἀγησίλαο, ἔπεισαν μὲ χρήματα τοὺς Θηβαίους, τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς Ἀργεῖους νὰ ἐνωθοῦν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο τῆς Σπάρτης. Ἔτσι οἱ Πέρσες κατώρθωσαν νὰ ἀνάψουν ἐσωτερικὸ πόλεμο στὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ Σπαρτιάτες ἀναγκάστηκαν νὰ καλέσουν πίσω τὸ στρατηγὸ τους.

Ὁ Ἀγησίλαος εἶδε μὲ μεγάλη θλίψι του νὰ χάνεται τὸ ὄνειρό του, ἀναγκάστηκε ὁμως νὰ ὑπακούσῃ στὴ διαταγή τῆς πατρίδας του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΑΙΩΝ

1. Οἱ Σπαρτιάτες στὴ Θήβα.

Ὅπως στὶς περισσότερες ἑλληνικὲς πόλεις, ἔτσι καὶ στὴ Θήβα ἦταν τότε δύο κόμματα, οἱ ἀριστοκρατικοὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸ Λεοντιάδῃ καὶ οἱ δημοκρατικοὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἴσμηνία.

Τὸ 383 πέρασε ἀπὸ τὴ Θήβα ὁ σπαρτιατικὸς στρατὸς μὲ ἀρχηγὸ τὸ Φοιβίδα. Ὁ ἀριστοκρατικὸς Λεοντιάδῃς πρότεινε στὸ στρατηγὸ αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολη τῆς Θήβας, τὴν Καδμεία. Στὸ Φοιβίδα ἄρесе ἡ πρόταση αὐτὴ καὶ χωρὶς χρονοτριβὲς πῆρε τὴν Καδμεία καὶ ἐφυλάκισε τὸν ἀρχηγὸ τῶν δημοκρατικῶν Ἴσμηνία.

Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀγανάκτησαν πολὺ, ὅταν ἔμαθαν τὴν παράνομη πράξη τοῦ Φοιβίδα. Οἱ Σπαρτιάτες ὁμως, ἀφοῦ γιὰ τὰ μάτια καταδίκασαν τὸ Φοιβίδα σὲ πρόστιμο, κράτησαν τὴν Καδμεία καὶ θανάτωσαν τὸν Ἴσμηνία.

2. Ἡ Θήβα ἐλευθερώνεται. Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας.

Ἄμα μπῆκαν οἱ Σπαρτιάτες στὴν Καδμεία, 400 Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους καὶ πῆγαν στὴν Ἀθήνα.

Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος πλούσιος, εὐγενὴς καὶ ἀνδρεῖος.

Ἡ πρώτη σκέψη τοῦ Πελοπίδα στὴν ἐξορία ἦταν πῶς νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, ὅπως εἶχε κάμει καὶ ὁ Θρασύβουλος στὴν Ἀθήνα.

Συνεννοήθηκε λοιπὸν μὲ μερικοὺς φίλους του δημοκρατικούς, ποὺ εἶχαν μείνει στὴ Θήβα, καὶ μιὰ νύχτα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 379 μαζὶ μὲ ἄλλους Θηβαίους ἐξορίστους φτάνει στὴν πατρίδα του. Ἐκεῖ θανατώνουν ἀμέσως τοὺς ἄρχοντες καὶ καλοῦν τὸ λαὸ στὴν ἐλευθερία.

Ὅσο νὰ ξημερώσῃ ἔφτασαν καὶ ἄλλοι ἐξορίστοι καὶ πολλοὶ Ἀθηναῖοι καὶ ὅλοι μαζὶ πολιορκοῦν τοὺς Σπαρτιάτες, ποὺ ἦταν κλεισμένοι στὴν Καδμεία.

Σὲ λίγες μέρες ἡ φρουρὰ ἐκείνη τῶν Σπαρτιατῶν καὶ οἱ ἀριστοκρατικοὶ τῆς Θήβας ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν νικημένοι.

Ἔως τώρα οἱ Θηβαῖοι δὲν εἶχαν διακριθῆ, ἂν καὶ ἦταν λαὸς γενναῖος καὶ πολεμικός, γιὰτὶ δὲν εἶχαν ἀρχηγοὺς καλοὺς. Τὴν ἐποχὴ ὅμως ἐκείνη, ἐχτὸς τοῦ Πελοπίδα, φάνηκε στὴ Θήβα καὶ ἄλλος στρατηγός. ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Φτωχὸς μὰ ἀπὸ καλὴ οἰκογένεια ὁ Ἐπαμεινώνδας εἶχε μόρφωση πολλὴ καὶ ἤξερε καλὰ τὴν τέχνη τοῦ πολέμου.

Ὅταν ἔκαμε τὸ κίνημα ὁ Πελοπίδας, ὁ Ἐπαμεινώνδας βρέθηκε μαζὶ του καὶ τὸν ἐβοήθησε. Ἐπειτα οἱ δυὸ μαζὶ ἔκαμαν τὸ σχέδιο νὰ καταχτήσῃ ἡ Θήβα ὅλη τὴ Βοιωτία καὶ μὲ τὸν καιρὸ νὰ γίνῃ τὸ δυνατώτερο κράτος τῆς Ἑλλάδας. Γι' αὐτὸ ἀμέσως ἄρχισαν νὰ ἐτοιμά-

ζουν στρατό ικανό να πολεμήσει και να κινήσει τους Σπαρτιάτες.

Τότε ο Πελοπίδας ώργάνωσε για πρώτη φορά τον περίφημο ιερό λόχο από 300 νέους, που ανήκαν στις καλύτερες οικογένειες της Θήβας.

Οι ιερολοχίτες είχαν υποχρέωση να πιάνουν τη δυσκολότερη θέση στη μάχη και να δίνουν με τη δική τους γενναιότητα, το παράδειγμα της ανδρείας στους άλλους.

Τέσσερα χρόνια ή Σπάρτη έστειλε στρατούς και προσπαθούσε να νικήσει τους Θηβαίους. Οι Θηβαίοι τους απόκρουαν, και σιγά σιγά έπαιρναν το θάρρος να πολεμούν με τους Σπαρτιάτες. Στο διάστημα αυτό κυριέψαν και όλες τις πόλεις της Βοιωτίας.

3. Η μάχη στα Λεϋκτρα.

Ανάμεσα στα δυο βουνά, τον Κιθαιρώνα και τον Έλικώνα, ήταν μια μικρή πόλη, λίγο μεγαλύτερη από χωριό, τα Λεϋκτρα. Τα Λεϋκτρα αυτά δοξάστηκαν από τη μάχη που έγινε εκεί στα 371.

Το χρόνο αυτόν έκαμε έπιδρομή στη Βοιωτία ο βασιλέας της Σπάρτης Κλεόμβροτος με 10.000 όπλίτες κι έστησε το στρατόπεδό του ανάμεταξυ των δύο βουνών που είπαμε.

Οι Θηβαίοι αποφάσισαν να μην περιοριστούν αυτή τη φορά στην άμυνα, παρά να βγούν με σωστή πολεμική παράταξη να χτυπηθούν με τους Σπαρτιάτες. Είχαν στρατό 6.000 άντρες, μα το ίππικό τους ήταν άνωτερο από το έχθρικό.

Με το στρατό αυτόν παρατάχτηκαν αντίκρυ στους Σπαρτιάτες κοντά στα Λεϋκτρα.

Οι Σπαρτιάτες συνήθιζαν να παρατάσσουν το στρατό τους με βάθος 12 αντρών, δηλαδή έβαζαν τους στρατιώτες σε 12 σειρές, τη μία πίσω από την άλλη, σε όλο το μέτωπο. Ο Έπαμεινώνδας αποφάσισε να κάμει νέα παράταξη διαφορετική. Αντι να βάλει ίσιο στρατό σε

ὄλο τὸ μέτωπο, ἐπύκνωσε τὸ ἀριστερὸ ἄκρο μὲ βάρδος 50 ἄντρες. Καὶ στὸ ἀριστερὸ αὐτὸ τοποθέτησε καὶ τὸν ἱερὸ λόχο, πού τὸ ἐδιοικοῦσε ὁ Πελοπίδας. Ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ, πού ἦταν τὸ πυκνότερο, ἄρχιζε ἡ παράταξη νὰ λιγοστεύη πρὸς τὸ κέντρο, καὶ νὰ λιγοστεύη ἀκόμη περισσότερο στὸ δεξιὸ ἄκρο.

Ὁ τρόπος αὐτὸς πού μεταχειρίστηκε γιὰ τὴν παράταξη ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἔδινε ὅλη τὴ δύναμη τοῦ στρατοῦ στὸ ἓνα ἄκρο, καὶ ἀπὸ τὸ σχῆμα πού ἔπαιρνε ἡ παράταξη ὠνομάστηκε *λοξή φάλαγγα*.

Ὅταν πλησίασαν οἱ δυὸ στρατοί, τὸ ἀριστερὸ τῶν Θηβαίων, πυκνὸ καθὼς ἦταν, ἔπεσε μὲ ὄλο του τὸν ὄγκο ἐπάνω στὸ δεξιὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιάτες ταράχτηκαν ἀμέσως. Σὲ λίγο ὁ βασιλέας τους πέφτει νεκρὸς, καὶ οἱ Θηβαῖοι ὀρμοῦν μέσα στὴν παράταξή τους καὶ θερίζουν ἀλύπητα. Συγχισμένοι τώρα οἱ Σπαρτιάτες φεύγουν πρὸς τὸ μέρος πού ἦταν τὸ στρατόπεδό τους, καὶ γλίτωσαν ὅσοι πρόφτασαν νὰ φύγουν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ μάχη ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Θηβαίους νὰ τοὺς ἀφήσουν νὰ θάψουν τοὺς νεκρούς. Αὐτὸ ἦταν σημεῖο πὼς οἱ Σπαρτιάτες ἀναγνώριζαν πὼς εἶχαν νικηθῆ.

Σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἀκούστηκε μὲ ἔκπληξη ἡ εἶδηση αὐτή. Ἡ γνώμη πού εἶχαν ὡς τότε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες γιὰ τοὺς Σπαρτιάτες, πὼς δὲ νικοῦνται ποτέ, ἄρχισε νὰ κλονίζεται.

4. Ὁ Ἐπαμεινῶδας στὴν Πελοπόννησο.

Νικητὲς ἀπὸ τὰ Λεῦκτρα οἱ Θηβαῖοι δὲν περιορίστηκαν στὴ δόξα τους αὐτή. Ἦθελαν νὰ χτυπήσουν τοὺς ἐχθρούς των, δηλαδὴ τοὺς Σπαρτιάτες, στὴν ἴδια τὴν πατρίδα τους.

Τὸ χειμῶνα λοιπὸν τοῦ 370 ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων μὲ ἀρχηγούς τὸν Ἐπαμεινῶδα καὶ τὸν Πελοπίδα ἔρχε-

ται στήν Πελοπόννησο, προχωρεῖ στή Λακωνική καί φτάνει ἔξω ἀπὸ τῆ Σπάρτη.

Ἡ Σπάρτη ἦταν ἀτείχιστη. Τὴν ὑπερόσπιζαν ὄμως οἱ στρατιῶτες τῆς μὲ τὸ γέρο Ἀγησίλαο ἀρχηγό, καὶ οἱ Θηβαῖοι δὲν τόλμησαν νὰ τὴν προσβάλουν.

Στρέφουν ἀπὸ κεῖ στὸ Ἔλος καὶ τὸ Γύθειο, κυριεύουν ὄλες τὶς ἀτείχιστες πόλεις πὺ βρῆκαν στὸ δρόμο τους, καίνε τὸ ναύσταθμο τῶν Σπαρτιατῶν, ἔπειτα γυρίζουν στήν Μεσσηνία, τὴν ἐλευθερώνουν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ χτίζουν κοντὰ στήν παλιὰ ἀκρόπολη τῆς Ἰθώμης τὴ Μεσσήνη.

Ἀπὸ τότε ἡ Μεσσηνία ἔμεινε κράτος ἀνεξάρτητο, γιατί οἱ Σπαρτιάτες δὲ μπόρεσαν πιά νὰ τὴν ὑποτάξουν.

Ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων, ἔπειτα ἀπὸ τὰ κατορθώματα αὐτά, γύρισε στή Βοιωτία, χωρὶς νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ κανεὶς.

Ἡ ἐπιρροή τῶν Θηβαίων ἀπλώθηκε τότε σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δυὸ μεγάλοι στρατηγοὶ τους, ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας, ὀδηγοῦν τὶς νικηφόρες φάλαγγές τους ἀπὸ τὴ Μακεδονία ὡς τὴ Λακωνική καὶ παίρνουν ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδας.

5. Ἡ μάχη στή Μαντινεία.

Οἱ Θηβαῖοι δὲν κράτησαν πολὺν καιρὸ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδας. Ἀπὸ τὸ 369 οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντας πόσο γρήγορα αὔξανε ἡ δύναμη τῶν Θηβαίων, ἔκαμεν συμμαχία μὲ τοὺς Σπαρτιάτες.

Τότε ἡ Θήβα εἶχε πάθει καὶ ἓνα μεγάλο ἀτύχημα. Σὲ μιὰ ἐκστρατεία πὺ ἔγινε στή Θεσσαλία σκοτώθηκε ὁ Πελοπίδας. Καὶ δὲν ἔφτανε αὐτό, μὰ καὶ πολλοὶ σύμμαχοί τους στήν Πελοπόννησο ἄρχισαν νὰ τοὺς φεύγουν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἄρχισε νὰ βλέπῃ πὺς ἡ Πελοπόννησος δὲν θὰ ὑπόφερε γιὰ πολὺν καιρὸ τὴν ἡγεμονία τῶν Θηβαίων.

Πῆρε λοιπὸν τὴν ἀπόφαση νὰ χτυπήσῃ, γιὰ τετάρτη

φορά, τὴν Πελοπόννησο καὶ τὸ 326 μὲ 30.000 στρατὸ φτάνει στὴ Μαντίνεια, ὅπου ἦταν στρατοπεδευμένοι οἱ Σπαρτιάτες μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἄλλους τῶν συμμάχους. ἕως 20.000 ἄντρες.

Καθὼς στὰ Λεῦκτρα, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ Ἐπαμεινώνδας σχημάτισε ἀμέσως τὴ λοξὴ φάλαγγα καὶ νίκησε τοὺς ἐχθρούς του. Ἀλλὰ στὴ μάχη ἀπάνω ἕνα ἀκόντιο καρφώνεται στὸ στήθος τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Οἱ πολεμιστὲς ποὺ ἦταν γύρω του τὸν ἐσῆκωσαν ἀμέσως καὶ μὲ τὸ σίδερο ἀκόμη καρφωμένο στὸ στήθος του, τὸν μετέφεραν στὸ στρατόπεδο. Ἐκεῖ οἱ γιατροὶ εἶπαν πὼς ὁ πληγωμένος ἀρχηγὸς δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ σωθῆ, γιατί ἅμα βγάλουν τὸ σίδερο ἀπὸ τὴν πληγὴ θὰ πεθάνῃ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας τότε ρώτησε ἂν ἡ ἀσπίδα του σώθηκε καὶ ἂν οἱ Θηβαῖοι νίκησαν. Ὅταν τὸν ἐβεβαίωσαν γι' αὐτά, πρόσταξε τοὺς στρατιῶτες του νὰ τραβήξουν τὸ σίδερο ἀπὸ τὴν πληγὴ. Οἱ φίλοι καταλυπημένοι τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔκλαιαν καὶ ἔλεγαν «πεθαίνεις ἄτεκνος, Ἐπαμεινώνδα».

— Ὅχι, τοὺς εἶπε ἐκεῖνος. Ἀφήνω δυὸ θυγατέρες· τίς μάχες τῶν Λεῦκτρων καὶ τῆς Μαντίνειας.

Ἡ νίκη τῆς Μαντίνειας δὲν ὠφέλησε τοὺς Θηβαίους γιατί εἶχαν χάσει τὸν ἀρχηγό τους. Ἐκαμαν εἰρήνη μὲ τὸν ὄρο νὰ μείνῃ ἀνεξάρτητὴ ἡ Μεσηνία. Αὐτὸ μόνο ἔμεινε ἀπὸ ὄλο τὸ μεγάλο ἔργο ποὺ ἔκαμαν οἱ δυὸ στρατηγοί, ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας.

Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβαίων εἶχε τελειώσει καὶ ἡ Θήβα ξαναγύρισε στὴ δευτερώτερη πάλι θέση της. Τώρα ὅμως καὶ ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Σπάρτη ἦταν τόσο ἐξαντλημένες, ὥστε δὲν μποροῦσε πιά καμμιά ἀπὸ αὐτὲς νὰ ἔχῃ τὴν ἡγεμονία στὴν Ἑλλάδα. Ἦρθε τώρα ἡ σειρὰ μιᾶς ἄλλης ἐλληνικῆς χώρας, ποὺ ὡς τώρα δὲν εἶχε ἀναμιχθῆ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα. Ἡ χώρα αὐτὴ ἦταν ἡ Μακεδονία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1. Οἱ Μακεδόνες.

Σὰν Ἕλληνες πού ἦταν καὶ οἱ Μακεδόνες εἶχαν τὴν ἴδια γλῶσσα καὶ τὰ ἴδια ἔθιμα μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες. Στὴν ἀρχὴ οἱ Μακεδόνες ἦταν χωρισμένοι σὲ πολλὲς φυλὲς καὶ κάθε πόλη τους ἦταν ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως μιὰ οἰκογένεια βασιλικὴ πού ἔλεγε πὼς εἶχε τὴν καταγωγὴ της ἀπὸ τὸν παλιὸ ἥρωα, τὸν Ἡρακλῆ, ἔνωσε ὅλες τὶς φυλὲς τῶν Μακεδόνων κι' ἔκαμε ἓνα κράτος, ἀρκετὰ μεγάλο, τὴ Μακεδονία.

Ὅπως εἶδαμε παραπάνω, ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο πού ἔκαμε ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Δαρεῖος μὲ τοὺς Σκύθες, οἱ Πέρσες εἶχαν ὑποτάξει τὴν Μακεδονία. Στους Περσικοὺς πολέμους λοιπὸν οἱ Μακεδόνες, ἀναγκάστηκαν, χωρὶς νὰ θέλουν νὰ βοηθήσουν τοὺς Πέρσες μὲ τὸ βασιλεὺς τους Ἀλέξανδρο. Ἀφοῦ ἔπαθε ὅμως ὁ Ξέρξης τὴ γνωστὴ καταστροφὴ, οἱ Μακεδόνες ξαναβροῦσαν τὴν ἐλευθερίαν τους καὶ ἔδιωξαν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὴ χώρα τους.

Ἐπειτα στὴ Μακεδονία ἔγιναν πολλὲς ταραχὲς καὶ φόνοι καὶ πόλεμοι ἐμφύλιοι ποῖος νὰ πάρη τὸ θρόνο τὸ βασιλικό, ὥσπου στὸ 359 πῆρε στὰ χέρια τὴ βασιλείαν ὁ Φίλιππος ὁ Β΄.

2. Ὁ Φίλιππος Β΄.

Ὁ Φίλιππος ἔγινε βασιλεὺς σὲ ἡλικία 22 χρονῶν. Μικρότερος ἀκόμη, ὅταν ἦταν 15 χρονῶν, τὸν εἶχε πάρει ὁμηρὸ ὁ Πελοπίδας πού εἶχε ἀναμειχθῆ τότε στὶς ἐσωτερικὲς φιλονικίες τῶν Μακεδόνων, καὶ τὸν ἔφερε στὴ Θήβα.

Στὴν πόλη αὐτὴ ἔμεινε ὁ Φίλιππος τρία χρόνια καὶ

βρῆκε τὸν καιρὸν νὰ γνωρίσῃ καλὰ τὶς ἑλληνικὰς πόλεις.
Ὁ Φίλιππος εἶχε αἰσθήματα εὐγενικά, ἀγαποῦσε τὰ
γράμματα καὶ τὶς τέχνες καὶ πρὸ παθητικὰ ἀκόμη τὸ κυ-
νήγι καὶ τὴν ἵππασίαν. Στὸν πόλεμον τὸν ἐθαύμαζαν ὅλοι
γιὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀντοχὴν του. Στὸν καιρὸν τῆς εἰ-

Εἰκ. 26. Ὁ Φίλιππος

ρήνης ἦταν εὐχάριστος σὲ ὅλους μὲ τοὺς καλοὺς του τρό-
πους καὶ τὴν εὐχάριστη συνομιλία του.

Μόλις ἔγινε βασιλέας ὁ Φίλιππος νίκησε καὶ ὑπόταξε
τοὺς γείτονές του Παίονες καὶ Ἰλλυριοὺς. Ἐπειτα ἄρχι-
σε νὰ ὀργανώσῃ τὸ στρατό του. Ὡς τότε οἱ περισσότε-
ροι στρατοὶ ἦταν ἀπὸ μισθοφόρους. Ὁ Φίλιππος ἔκαμε
στρατὸ ἀπὸ ὑπηκόους.

Στὸ ἵππικὸν κατὰταξε τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸ λαὸν στὸ
πεζικόν. Ἐδωσε σὲ ὅλους τὰ ἴδια ὄπλα καὶ αὐτὸς πρῶτος
ἔβαλε σ' ἐφαρμογὴ τὸ μακρὸν ἀκόντιον, ἓνα ἀκόντιον ποῦ
εἶχε μᾶκρος 6 1)2 μέτρα καὶ τὸ ὠνόμαζαν σ ἄ ρ ι σ σ α.

3. Πόλεμος με τοὺς Ἀθηναίους.

Ἀφοῦ τελείωσε ὁ Φίλιππος τὴν ὀργάνωση τοῦ στρατοῦ του ἀποφάσισε νὰ ἀπλώσῃ τὴν κυριαρχία του στὰ παράλια τῆς χώρας του. Στὰ παράλια ὅμως ἐκεῖνα ἦταν ἑλληνικὲς πόλεις ποὺ εἶχαν συμμαχία με τοὺς Ἀθηναίους. Ἔτσι ἤρθε σὲ σύγκρουση με τοὺς Ἀθηναίους.

Οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ κήρυξαν τὸν πόλεμο, τὸν ἄφησαν ὅμως νὰ κυριέψῃ ὅλες τὶς παράλιες πόλεις τῆς Μακεδονίας. Στὴν Ἀθήνα οἱ ρήτορες, καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ περίφημος Δημοσθένης, προσπάθησαν νὰ ἐρεθίσουν τὸ λαὸ γιὰ νὰ πολεμήσῃ με τὸ Φίλιππο. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως με τὰ καταστραμμένα οἰκονομικά τους δὲ μπορούσαν πιά νὰ συντηροῦν μισθοφορικούς στρατούς, οἱ ἴδιοι δὲν εἶχαν ὄρεξη νὰ πολεμοῦν, κι' ἔτσι οἱ πατριωτικὲς προσπάθειες τοῦ Δημοσθένη δὲν πέτυχαν.

4. Ὁ ἱερὸς πόλεμος

Ἀφοῦ τέλειωσε τὴν κατάκτηση τῆς Μακεδονίας ὁ Φίλιππος σκέφτηκε νὰ προχωρήσῃ στὴ νότια Ἑλλάδα. Τὴν εὐκαιρία αὐτὴ τὴν ἔδωσε ἕνας νέος ἐμφύλιος πόλεμος ποὺ ἄρχισε τότε στὴν Ἑλλάδα, ὁ λεγόμενος ἱερὸς πόλεμος.

Τὰ χρόνια ἐκεῖνα οἱ Φωκεῖς καλλιέργησαν μερικὰ μέρη ποὺ ἦταν ἀφιερωμένα στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Αὐτὸ θεωρήθηκε ἱεροσυλία. Οἱ Θηβαῖοι ποὺ μισοῦσαν τοὺς Φωκεῖς, κατώρθωσαν νὰ πείσουν τὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο νὰ τοὺς καταδικάσῃ γιὰ τὴν ἱεροσυλία αὐτὴ καὶ νὰ τοὺς κηρύξῃ τὸν ἱερὸ πόλεμο (354).

Τὸν πόλεμο αὐτὸν τὸν ἀνάθεσε στοὺς Θηβαίους, στοὺς Λοκροὺς καὶ στοὺς Θεσσαλοὺς.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅμως βοηθοῦσαν τοὺς Φωκεῖς, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Σπαρτιάτες καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι.

Ἐννιά ὀλόκληρα χρόνια κράτησε ὁ πόλεμος αὐτός.

Στὸ τέλος οἱ Θηβαῖοι κουρασμένοι, ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὸ Φίλιππο.

Τὴν ἀφορμὴ αὐτὴν ἄρπαξε ἀμέσως ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Παίρνει τὸ στρατό του ἀπὸ τὴ Μακεδονία, κατεβαίνει στὴ Θεσσαλία, περνᾷ τὶς Θερμοπύλες, μπαίνει στὴ Φωκίδα καὶ τὴν κυριεύει.

Ἐπειτα προσκάλεσε σὲ συνεδρίαση τὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο καὶ αὐτὸ ἔβγαλε αὐτὲς τὶς ἀποφάσεις :

1) Οἱ πόλεις ὅλες πού κατοικοῦσαν οἱ Φωκεῖς νὰ καταστραφῶν καὶ οἱ κάτοικοί τους νὰ σκορπιστοῦν στὰ χωριά.

2) Νὰ πληρώνουν κάθε χρόνο οἱ Φωκεῖς 50 τάλαντα στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

3) Τοὺς ψήφους πού εἶχαν στὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο οἱ Φωκεῖς νὰ τοὺς ἔχη τώρα ὁ Φίλιππος.

Μὲ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ τὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο τὸ πῆρε στὰ χέρια του ὁ Φίλιππος.

5. Ἡ μάχη στὴ Χαιρώνεια.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια νέος ἱερὸς πόλεμος κηρύχτηκε, γιὰτὶ οἱ Ἀμφισσεῖς καλλιέργησαν καὶ αὐτοὶ χωράφια τοῦ μαντείου.

Τὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο προσκάλεσε τὸ Φίλιππο νὰ κάμῃ τὸν πόλεμο αὐτόν.

Χωρὶς ἀργοπορία ὁ Φίλιππος κατεβαίνει μὲ τὸ στρατό του στὴ Φωκίδα, στέλνει λίγο στρατὸ στὴν Ἀμφισσα, καὶ αὐτὸς μὲ τὸ περισσότερο μέρος τοῦ στρατοῦ του φτάνει στὴν Ἐλάτεια (τὸ σημερινὸ Δραχμάνι) καὶ πιάνει τὸ δρόμο πού ὠδηγοῦσε στὴ Βοιωτία. Τοῦτο ἦταν μεγάλος κίντυνος καὶ γιὰ τοὺς Θηβαίους, πού ὑποστήριζαν τὴν Ἀμφισσα καὶ γιὰ τοὺς Ἀθηναίους, πού βρισκόνταν σὲ πόλεμο μὲ τὸ Φίλιππο.

Μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Δημοσθένη, οἱ Ἀθηναῖοι συνεννοήθηκαν μὲ τοὺς Θηβαίους γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸν κοινὸ ἐχθρό.

Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Φίλιππος μῆκε στὴ Βοιωτία καὶ στρατοπέδευσε στὴ Χαιρώνεια μὲ 30 χιλιάδες πεζοὺς καὶ 2 χιλιάδες ἵππεις.

Στὸ μέρος αὐτὸ ἔφτασε σὲ λίγο καὶ ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων, τῶν Θηβαίων καὶ μερικῶν συμμάχων τους, ἕως 40 χιλιάδες πολεμιστές. Στὸν ἀριθμὸ καὶ οἱ δυὸ στρατοὶ ἦταν ἴσιοι. Καὶ οἱ δυὸ ἐπίσης εἶχαν γενναίους πολεμιστές. Μὰ οἱ Μακεδόνες στρατηγοὶ ἦταν ἀνώτεροι. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἦταν τότε καὶ ὁ γιὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος.

Οἱ σύμμαχοι νικῆθηκαν στὴ μάχη. Οἱ νέοι ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸν ἱερὸ λόχο τῶν Θηβαίων, ἔπεσαν ὅλοι στὴ θέση ποὺ τοὺς τοποθέτησαν. Ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους 1000 σκοτώθηκαν καὶ 200 πιάστηκαν αἰχμάλωτοι. Οἱ ἄλλοι σώθηκαν μὲ τὴ φυγὴ καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς ὁ Δημοσθένης ποὺ πολέμησε σὰν ἀπλὸς στρατιώτης (338).

Στὸ μέρος ποὺ ἔγινεν ἡ μάχη ἔστησαν ἀργότερα οἱ Θηβαῖοι ἓνα μαρμαρένιο λεοντάρι, γιὰ νὰ θυμίζῃ τὴ θυσία καὶ τὴν ἀντρεία ἐκείνων ποὺ σκοτώθηκαν γιὰ τὴν πατρίδα. Τὸ μνημεῖο αὐτὸ ὑπάρχει ἀκόμη σήμερον στὴ θέση του.

6. Τὰ σχέδια καὶ ὁ θάνατος τοῦ Φιλίππου.

Ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας φάνηκε καθαρὰ τὶ σχεδιάζε ὁ Φίλιππος. Τὸ σχέδιό του ἦταν μεγάλο, καὶ ἂν πρόφταινε νὰ γίνῃ, θὰ ὠφελοῦσε ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Φίλιππος σκέφτηκε νὰ ὑποτάξῃ καὶ νὰ ἐνώσῃ κάτω ἀπὸ τὸ θρόνο του ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἔπειτα ἔτσι ἐνωμένους τοὺς Ἕλληνας νὰ τοὺς φέρῃ στὴν Ἀσία καὶ νὰ κυριέψῃ ὅλο τὸ περσικὸ κράτος καὶ νὰ ἀπλώσῃ τὴν Ἑλλάδα ὡς τὰ βᾶθη τῆς Ἀσίας.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς στοὺς Θηβαίους ἔδειξε πολλὴ αὐστηρότητα. Ἐβαλε μακεδονικὴ φρουρὰ στὴν Καδμεία καὶ ἄφισε νὰ ξαναγυρίσουν οἱ ἐξόριστοι.

Μαλακώτερος φάνηκε στοὺς Ἀθηναίους. Ἐλευθέ-

ρωσε τούς αιχμαλώτους των χωρὶς νὰ πάρη λύτρα καὶ ἔκλεισε μὲ αὐτοὺς εἰρήνη. Ἐπειτα κάλεσε ὁ Φίλιππος ὅλες τὶς ἑλληνικὰς πόλεις νὰ κάνουν συνέδριο στὴν Κόρινθο. Ἐκεῖ ἀναγνωρίστηκαν ὅλες οἱ πόλεις ἀνεξάρτητες καὶ ὁ Φίλιππος γενικὸς ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Πέρσες.

Ἔτσι ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδας ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὴ Σπάρτη, τὴ Θήβα, ἦρθε στὰ χέρια τῆς Μακεδονίας.

Ἀφοῦ τέλειωσε τὸ συνέδριο πού ἔγινε στὴν Κόρινθο, ὁ Φίλιππος γύρισε στὴ Μακεδονία γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ στρατό του γιὰ τὴν Περσία. Ἡ μοῖρα του ὅμως δὲν τὸν ἄφησε νὰ ζήσει περισσότερο. Ἐνας ἀξιωματικὸς του, ὁ Πausanίας πού εἶχε ἀφορμὰς προσωπικὰς μαζί του, τὸν ἐδολοφόνησε στὰ 336. Τὸ μεγάλο του σχέδιο σταμάτησε ὁ θάνατός του. Δὲν τὸ ματαίωσε ὅμως. Τὸ τέλειωσε ὁ γιός του Ἀλέξανδρος, πού τὸν διαδέχτηκε στὸ θρόνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄.

Ἡ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

1. Ὁ Ἀλέξανδρος.

Μόλις 20 χρονῶν ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος ὅταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο τοῦ πατέρα του. Ἦταν ὠραῖος νέος μὲ λευκὸ δέρμα, μὲ μάτια φωτερά, μὲ μαλλιά ξανθὰ καὶ κατσαρὰ καὶ μὲ τὸ κεφάλι λίγο γεμμένο πρὸς τὸν ἀριστερό του ὤμο.

Σὰν ὅλους τοὺς εὐγενεῖς νέους τῆς Μακεδονίας ὁ Ἀλέξανδρος ἔμαθε ἐνωρὶς τὴν ἵππασία καὶ στὴν ἡλικία πού ἔγινε βασιλέας ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ φημισμένους καβαλάρηδες. Καὶ αὐτὸ τὸ ἄλογό του, ὁ Βουκεφάλας ἔμεινε περίφημο στὴν ἱστορία γιὰ τὰ κατορθώματα πού εἶχε κάμει μὲ αὐτὸ ὁ κύριός του. Τὸ ἄλογο αὐτὸ δὲ μπόρεσε

κανείς ἄλλος νὰ τὸ ἡμερώσῃ, παρὰ μόνο ὁ Ἄλεξανδρος τὸ κατόρθωσε.

Λένε πὼς ὅταν ὁ Ἄλεξανδρος, μικρὸς ἀκόμη ἔκαμε

Εἰκ. 27. Ὁ Ἄλέξανδρος.

τὸ κατόρθωμα αὐτό, τὸν ἀγκάλιασε ὁ πατέρας του καὶ τοῦ εἶπε :

— Ζήτη, παιδί μου, ἄλλο βασίλειο, τὸ δικό μου δὲν εἶνε ἀρκετὰ μεγάλο γιὰ σένα.

Ἐχτὸς ἀπὸ τὰ γυμνάσια καὶ τὴν πολεμικὴ τέχνη ὁ Ἄλέξανδρος μορφώθηκε σὰν τοὺς καλοὺς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἀγαποῦσε τὴν ποίηση καὶ τὴ μουσικὴ, καὶ τόσο λάτρευε τὸν Ὅμηρο, ὥστε τὴ νύχτα ποὺ κοιμόταν, εἶχε

κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του τὴν Ἰλιάδα, τὸ ἀθάνατο δηλαδὴ ποίημα τοῦ Ὀμήρου.

Πολὺ μικρὸς εἶχε ἓνα παιδαγωγὸ πού σύγκρινε τὸ μαθητὴ του μὲ τὸν Ἀχιλλέα. Στὸν Ἀλέξανδρο ἄρεσε ἡ παρομοίωση καὶ ἀπὸ τότε ὄνειροπολοῦσε καὶ αὐτὸς νὰ γίνῃ σὰν τὸν Ἀχιλλέα, γρήγορος στὸ δρόμο καὶ ἀτρόμητος στὸν πόλεμο.

Ὅταν ἔγινε 13 χρονῶν τοῦ ἔφερε ὁ πατέρας του γιὰ δάσκαλο τὸ μεγαλύτερο φιλόσοφο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν Ἀριστοτέλη. Αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἀγάπησε τόσο πολὺ, ὥστε καὶ ἀργότερα πού μεγάλωσε, ζητοῦσε πολὺς φορές τὶς συμβουλές του.

Στοὺς φίλους του ἦταν πιστὸς καὶ εἰλικρινῆς καὶ μὲ τὴν ἀγαθὴ καρδιά πού εἶχε, νόμιζε καὶ τοὺς ἄλλους σὰν τὸν ἑαυτό του, τοὺς μπιστευόταν ὅλους καὶ δὲν τοὺς ὑποπευόταν ποτέ.

Ἡ φιλοδοξία ἔκαιε τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὰ μικρά του χρόνια. Λένε πὼς κάποτε οἱ φίλοι του ἐπαινοῦσαν μπρὸς στὸν Ἀλέξανδρο τὰ κατορθώματα τοῦ Φιλίππου, τοῦ πατέρα του. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε μελαγχόλησε καὶ εἶπε :

— Ὅλα λοιπὸν θὰ τὰ κάμῃ ὁ πατέρας μου ; Δὲ θ' ἀφήσῃ τίποτε μεγάλο γιὰ νὰ τὸ κατορθώσω κι' ἐγώ ;

Στὸ σῶμα ἦταν πολὺ γερός. Ἡ στέρηση δὲν τὸν φόβιζε, οὔτε ὁ κόπος, οὔτε ὁ κίντυνος. Ἦταν ἐργατικὸς, ἐνεργητικὸς καὶ ἀκούραστος.

2. Ἀλέξανδρος στὴν Ἑλλάδα.

Ὅταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ περισσότεροι Ἕλληνες νόμιζαν πὼς δὲ θὰ ἔχη τὴν ἀξία τοῦ πατέρα του καὶ πολλὰς πόλεις ὑποταγμένες στὴ Μακεδονία, ἄρχισαν νὰ συλλογίζωνται τὴν ἀνεξαρτησία τους. Καὶ μέσα ὁμως στὴν ἴδια τὴν Μακεδονία εἶχε ἀντιπάλους πού ζητοῦσαν νὰ τοῦ πάρουν τὸ θρόνο.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλους ὁ Ἀλέξανδρος χτύπησε αὐτοὺς

πού τοῦ ζητοῦσαν τὸ θρόνο του καὶ τοὺς θανάτωσε ὄλους.

Ἔπειτα τὸ φθινόπωρο τοῦ 336 κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα.

Πῆγε γραμμῇ στὴν Κόρινθο καὶ κάλεσε σὲ συνέδριο ὄλους τοὺς Ἕλληνες.

Τὸ συνέδριο ἀναγνώρισε τὸν Ἀλέξανδρο, ὅπως καὶ τὸν πατέρα του, ἀρχιστράτηγο ὄλων τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὸν πόλεμο μὲ τὴν Περσία.

Λένε, πὼς ἐκεῖ στὴν Κόρινθο ζήτησε νὰ ἰδῇ τὸ φιλόσοφο Διογένη, πὺ δὲν εἶχε παρὰ ἓνα ροῦχο μόνο, κι' αὐτὸ τριμμένο καὶ σκισμένο, ἓνα δισάκι κι' ἓνα πιθάρι, πὺ τὸ μεταχειριζόταν γιὰ σπίτι του.

Σὰν πῆγε ὁ Ἀλέξανδρος κοντά του, ρώτησε τὸ Διογένη.

— Τι θέλεις, Διογένη, νὰ σοῦ δώσω ;

— Παραμέρισε ἀπὸ τὸν ἥλιο, τοῦ εἶπε ὁ Διογένης.

Ὁ Ἀλέξανδρος γέλασε μὲ τὴν ἀπάντηση, θαύμασε ὅμως καὶ τὴν ἀπλότητα καὶ ὀλιγάρκεια τοῦ φιλόσοφου. Στράφηκε τότε στοὺς φίλους του καὶ εἶπε :

— Ἄν δὲν ἤμουν Ἀλέξανδρος, θὰ ἤθελα νὰ εἶμαι Διογένης.

Ὅταν γύρισε στὴ Μακεδονία ὁ Ἀλέξανδρος, ἔκαμε ἐκστρατεία στὴ Θράκη. Τότε διαδόθηκε στὴν Ἑλλάδα πὺ στὴν ἐκστρατεία ἐκείνη σκοτώθηκε ὁ Ἀλέξανδρος.

Μερικὲς ἑλληνικὲς πόλεις πὺ πίστεψαν τὸ θάνατό του, ἄρχισαν νὰ κινιῶνται γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Ἐξόριστοι Θηβαῖοι γύρισαν στὴν πατρίδα τους καὶ πολιορκήσαν τὴ μακεδονικὴ φρουρά, πὺ ἦταν στὴν Καδμεία.

Ἐαφνικὰ ὅμως φτάνει μπρὸς στὴ Θήβα ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ στρατό του. Τὴν πολιορκεῖ καὶ σὲ τρεῖς μέρες τὴν παίρνει.

Ἡ ἐκδίκηση πὺ ἔκαμε τότε ὁ Ἀλέξανδρος, γιὰ τὴν ἀποστασία τους στοὺς Θηβαίους ἦταν τρομερῆ. 600 Θηβαῖοι θανατώθηκαν, 30 χιλιάδες πουλήθηκαν σκλάβοι

καὶ ἡ Θήβα ὅλη γκρεμίστηκε καὶ σκάφτηκαν ὅλα τὰ σπίτια ἐχτὸς ἀπὸ τοὺς ναοὺς.

Μόνο ἓνα σπίτι ἔδωσε διαταγὴ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μὴν πειραχθῆ, τὸ σπίτι τοῦ ποιητῆ Πινδάρου (335).

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἅμα τὰ ἔμαθαν αὐτά, ἔστειλαν ἀμέσως ἀντιπροσώπους γιὰ νὰ συγχαροῦν τὸν Ἀλέξανδρο.

3. Ὁ Ἀλέξανδρος στὴν Ἀσία.

Οἱ περισσότερες ἐτοιμασίαι γιὰ τὴν ἐκστρατεία τῆς Ἀσίας εἶχαν γίνει ἀπὸ τὸ Φίλιππο. Γι' αὐτὸ δὲν ἄργησε ὁ Ἀλέξανδρος. Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 334 ἄφησε ἀντιπρόσωπό του στὴ Μακεδονία τὸ στρατηγὸν Ἀντίπατρο καὶ ξεκινᾷ μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 5.000 ἵππους ἀπὸ τὴν Πέλλα τὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους του.

Ὁ μισὸς στρατὸς ἦταν ἀπὸ Μακεδόνες. Οἱ ἄλλοι ἦταν Ἕλληνες ἀπὸ διάφορες γῶρες καὶ μόνο Σπαρτιάτες δὲν πῆγαν.

Ὅταν ἔφτασαν στὴν παραλία τῆς Ἀσίας, ὁ Ἀλέξανδρος πέταξε τὸ ἀκόντιό του στὴ στεριά, γιὰ σημάδι πὼς θὰ κάμῃ δική του τὴ χώρα ἐκείνη καὶ βγῆκε πρῶτος.

Πῆγε ἀμέσως στὰ ἑρείπια τῆς Τροίας καὶ ἔθεσε στέφανο ἀπάνω στὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα, ἐνῶ ὁ πιστὸς του φίλος Ἡφαιστίωνας στεφάνωσε τὸ μνημα τοῦ Πατρόκλου.

Λένε πὼς ὅταν ἀκούμπησε τὸ στεφάνι στὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα, εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος στὸ μεγάλο νεκρὸ :

— Ἐσὺ ἦσουν εὐτυχής, γιὰτὶ βρέθηκε ὁ Ὅμηρος νὰ ψάλῃ τὰ κατορθώματά σου.

4. Ἡ μάχη τοῦ Γρανικοῦ (334).

Μόλις οἱ Πέρσες σατράπεις τῆς Μικρῆς Ἀσίας, ἔμαθαν πὼς ἔφτασε στὴν Ἀσία ὁ Ἀλέξανδρος, μάζεψαν ἀ-

μέσως τὸ στρατό τους πίσω ἀπὸ τὸ μικρὸ ποταμὸ Γρα-
νικό. Ὁ περσικὸς στρατὸς εἶχε 20.000 Πέρσες ἵππεις καὶ
20.000 Ἑλληνας μισθοφόρους πεζοὺς.

Ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἔμαθε αὐτὸ καὶ προχώρησε γρή-
γορα πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ὄταν ἔφτασε στὸν ποταμὸ, κόντευε
βράδυ καὶ ὁ στρατηγὸς Παρμενίωνας ἔδωσε γνώμη νὰ
μὴν ἐπιτεθοῦν ἀμέσως στοὺς Πέρσες, ποὺ ἦταν στὴν ἀντι-
κρινὴ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ παρὰ νὰ περιμένουν ὡς τὸ πρωῖ
γιὰ νὰ ξεκουραστῇ ὁ στρατός.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως δὲν τὸν ἄκουσε, παρὰ ὀρμᾶ
πρῶτος μέσα στὸ ποτάμι καὶ προστάζει τὸ στρατὸ νὰ τὸν
ἀκολουθήσῃ.

Στὴν ἀρχὴ οἱ στρατιῶτες του ἔβρισκαν δυσκολία,
γιατὶ τὸ μέρος ἦταν ἀνηφορικὸ καὶ γλυστροῦσαν, ἐνῶ οἱ
Πέρσες τοὺς χτυποῦσαν ἀπὸ πάνω μὲ τὰ ἀκόντια. Ἀλλὰ
σὲ λίγο κατορθώνουν νὰ βγοῦν ἀπάνω καὶ ἀρχίζει ἡ
μάχη.

Οἱ Πέρσες πολεμοῦσαν μὲ γενναιότητα. Παρὰ λίγο
μάλιστα στὴ μάχη νὰ σκοτωθῇ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος.
Ἕνας Πέρσης εὐγενῆς ἦταν ἔτοιμος νὰ τὸν χτυπήσῃ, μὰ
ὁ στρατηγὸς Κλεῖτος χτύπησε τὸν Πέρση στὸν ὦμο τοῦ
ἔκοψε τὸ χέρι καὶ ἔσωσε τὸν Ἀλέξανδρο.

Μὰ στὸ τέλος οἱ Πέρσες ἵππεις ἄρχισαν νὰ φεύγουν
καὶ νικημένοι τράβηξαν πρὸς τὴν πεδιάδα.

Ἔμειναν οἱ Ἑλληνας μισθοφόροι ποὺ δὲν εἶχαν προ-
φτάσει ἀκόμη νὰ πολεμήσουν. Αὐτοὺς τοὺς περικυκλώ-
νει ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τοὺς σφάζει ὅλους, ἐχτὸς ἀπὸ
2.000, ποὺ τοὺς ἔπιασε αἰχμαλώτους (334).

Ἀπὸ τὸ στρατό του ἔχασε ὁ Ἀλέξανδρος 85 ἵππεις
καὶ 30 πεζοὺς. Ἐδωσε διαταγὴ νὰ τοὺς θάψουν μὲ πολ-
λὰς τιμὰς καὶ πῆγε μόνος καὶ παρηγόρησε τοὺς λαβωμέ-
νους. Τοὺς Ἑλληνας ποὺ ἔπιασε αἰχμάλωτους τοὺς ἔστει-
λε στὴ Μακεδονία νὰ πουληθοῦν σκλάβοι, γιατί Ἑλληνας
αὐτοὶ ἐνώθησαν μὲ τοὺς βαρβάρους γιὰ νὰ πολεμήσουν
Ἑλληνας.

Στὴν Ἀθήνα ἔστειλε 300 ἀσπίδες ν' ἀφιερωθοῦν

στή θεά Ἀθηνά, μὲ μιὰ ἐπιγραφή πού ἔλεγε, πὼς τ' ἀφιερῶματα αὐτὰ τὰ στέλνει ὁ Ἀλέξανδρος ὁ γιὸς τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες ἐχτὸς ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, λάφυρα πού πῆραν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας.

5. Ὁ Ἀλέξανδρος κυριεύει τῆ Μ. Ἀσία.

Μὲ τὴ νίκη τοῦ Γρανικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαμε ἀμέσως δική του ὅλη τὴ Μικρὴ Ἀσία.

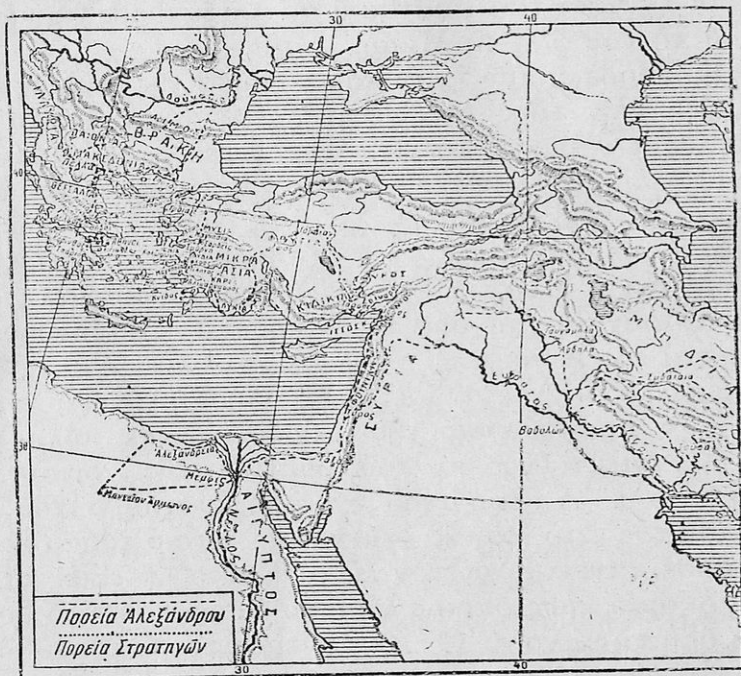
Οἱ Σάρδεις, πού ἦταν πρωτεύουσα τῆς Λυδίας ἀνοίξαν τὶς πύλες τοὺς στὸ νικητὴ. Στράφηκε ἔπειτα στὶς παράλιες ἑλληνικὲς πόλεις. Ἡ Ἔφεσος, ἡ Μαγνησία καὶ οἱ ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις δέχτηκαν τὸν Ἀλέξανδρο γιὰ ἐλευθερωτὴ. Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς χῶρες ὁ Ἀλέξανδρος ξανάφερε τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα τοὺς. Μόνο ἡ Μίλητος, καὶ ἡ Ἀλικαρνασσὸς θέλησαν ν' ἀντισταθοῦν μὰ γρήγορα τὶς νίκησε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ αὐτὲς καὶ τὶς κυρίεψε.

Ἐπειτα ὁ Ἀλέξανδρος προχώρησε στὴ Φρυγία καὶ πῆρε τὴν πρωτεύουσά της Γόρδιο. Στὴν πόλη αὐτὴ ἦταν ἓνα ἀμάξι ἐνὸς παλιοῦ βασιλέα τῆς Φρυγίας, τοῦ Γόρδιο. Ἀπάνω στὸ ζυγὸ τοῦ ἀμαξιοῦ αὐτοῦ ἦταν ἓνας κόμπος ἀπὸ σκοινὶ δεμένος μὲ τέτοιο τρόπο πού δὲ μποροῦσε κανένας νὰ τὸν λύσει. Καὶ εἶχε εἰπεῖ κάποτε ἓνας χρησμὸς πὼς ὅποιος λύσει τὸ Γόρδιο δεσμὸ θὰ κυριέψη ὅλη τὴν Ἀσία. Ὁ Ἀλέξανδρος προσπάθησε νὰ τὸν λύσει, μὰ δὲ μπόρεσε. Ἔσυρε τότε τὸ σπαθὶ του καὶ τὸν ἔκοψε. Αὐτὸ θεωρήθηκε σημεῖο πὼς μὲ τὸ σπαθὶ του θὰ πάρη ὅλη τὴν Ἀσία.

6. Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο (333).

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Γρανικοῦ, ὁ Δαρεῖος, ὁ βασιλέας τῶν Περσῶν σύναξε μεγάλο στρατὸ στὶς πεδιάδες πού εἶναι στὰ βόρεια τῆς Συρίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ὠδήγησε ἀμέσως πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα τὸ στρατό του καὶ τὸ καλοκαῖρι τοῦ 333 ἔφτασε στὴν Κιλικία.

Περώνοντας όμως από την Ταρσό αρρώστησε βαρεία, γιατί έπεσε ιδρωμένος στον ποταμό Κύνδο για λουτρό, κι' έπαθε από πυρετό. Στην αρρώστια του άπάνω, ο γιατρός του Φίλιππος του εΐχε έτοιμάσει ένα φάρμακο με την πεποίθηση πώς θα τον γιατρέψει. Ο Άλέξανδρος όμως εΐχε λάβει ένα γράμμα από τὸ φίλο του στρατηγὸ

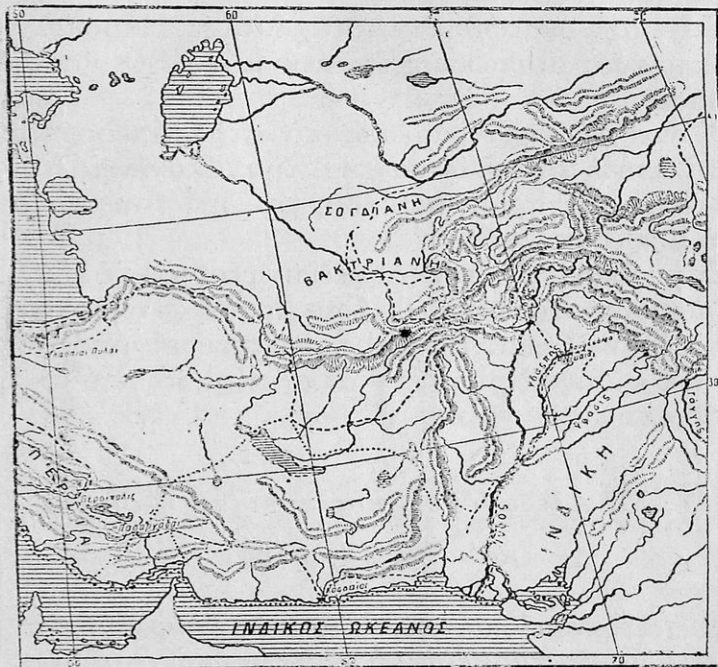
Εἰκ. 28. Ἡ Ἑλλάδα στὰ

Παρμενίωνα, πὸν τοῦ ἔγραφε νὰ μὴν ἐμπιστευέται στὸ γιατρό του, γιατί εΐχε πάρει χρήματα ἀπὸ τὸ Δαρεῖο γιὰ νὰ τὸν φαρμακώση. Μὰ ὁ Άλέξανδρος εΐχε μεγάλη πεποίθηση στὸ Φίλιππο.

Μὲ τὸ ἓνα χέρι πῆρε τὸ γιατρικὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔδωσε τὸ γράμμα τοῦ Παρμενίωνα στὸν Φίλιππο. Καὶ ἀληθινὰ ὁ Φίλιππος ἦταν ἀθῶος, γιατί σὲ λίγες μέρες ὁ Άλέξανδρος γιατρεύτηκε.

Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Δαρεῖος κουράστηκε νὰ περιμένη. Περνᾷ λοιπὸν τὰ βουνὰ τοῦ Ἄμανου καὶ κατεβαίνει κοντὰ στὴν παραλία τῆς Ἴσσοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἴδιο καιρὸ προχωροῦσε ἀπὸ τὴν παραλία γιὰ νὰ βρῆ τὸ Δαρεῖο. Ὅταν ἔμαθε ὅμως πὼς οἱ Πέρσες κατέβαιναν στὴν Ἴσσο, γύρισε πίσω καὶ τοὺς

χρόνια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

βρῆκε στρατοπεδευμένους στὴ στενὴ παραλία τῆς Ἴσσοῦ, κοντὰ στὸν ποταμὸ Πίναρο.

Ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου ἦταν φοβερὸς στὸν ἀριθμὸ. Εἶχε 600 χιλιάδες ἄνδρες. Τὸ πλῆθος ὅμως αὐτὸ δὲν τὸν ὠφέλησε, γιατί τὸ μέρος ἦταν στενὸ καὶ δὲ μπορούσε νὰ τοὺς παρατάξῃ ὅλους. Οἱ περισσότεροι δὲν κατώρθωσαν νὰ πολεμήσουν.

Ὁ Ἀλέξανδρος πέρασε τὸν ποταμὸ μὲ τὸ ἵππικό του

καὶ χτυπᾶ πρῶτο τὸ ἀριστερὸ μέρος τῶν Περσῶν. Ἔπειτ' ἀπὸ σύντομο ἀγῶνα τοὺς νικᾶ καὶ τοὺς ἀναγκάζει νὰ φύγουν. Ἐπειτα στρέφεται στὸ κέντρο. Ὁ Δαρεῖος ποὺ ἦταν ἐκεῖ φοβήθηκε καὶ προσπαθεῖ νὰ σωθῆ μὲ τὴ φυγή. Αὐτὸ ἔκαμε ὅλο τὸ στρατό του νὰ χάσῃ τὸ θάρρος του. Φεύγουν ὅλοι πίσω ἀπὸ τὸ βασιλεῖα τους νικημένοι (333).

Στὴ μάχη σκοτώθηκαν 100 χιλιάδες Πέρσες.

Ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες ἔπесαν μόνο 300 πεζοὶ καὶ 150 ἵππεις.

Οἱ νικητὲς πῆραν ἀμέσως τὸ στρατόπεδο τοῦ Δαρεῖου. Σ' αὐτὸ αἰχμαλώτισαν καὶ τὴν οἰκογένειά του ὅλη, τὴ μητέρα του, τὴ γυναῖκα του, τὶς δυὸ του θυγατέρες καὶ τὸ μικρὸ του γιό.

Στὴν οἰκογένεια τοῦ Δαρεῖου φέρθηκε ὁ Ἀλέξανδρος μὲ μεγαλοφροσύνη. Τὸ ἴδιο βράδυ ἔστειλε στὴ σκηνή τους ἕναν ἀξιωματικὸ καὶ τοὺς μῆνυσε γιὰ νὰ ἡσυχάσουν πὼς ὁ Δαρεῖος ζῆ. Τὴν ἄλλη μέρα πῆγε ὁ ἴδιος καὶ παρηγόρησε τὶς γυναῖκες.

7. Ὁ Ἀλέξανδρος κυριεύει τὴ Φοινίκη καὶ τὴν Αἴγυπτο.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἄφησε τὸ Δαρεῖο νὰ φεύγῃ καὶ προχώρησε ἀπὸ τὴν παραλία γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὴ Φοινίκη.

Ὅλες οἱ πόλεις τῆς Φοινίκης ὑποτάχτηκαν ἀμέσως στὸ Μακεδόνα νικητῆ. Μόνο δυὸ, ἡ Τύρος καὶ ἡ Γάζα, ἀντιστάθηκαν, μὰ ἔπειτα ἀπὸ πολιορκία τὶς πῆρε ὁ Ἀλέξανδρος κι' αὐτές.

Τότε προχώρησε στὴν Αἴγυπτο. Ἐκεῖ δὲν τοῦ ἀντιστάθηκε κανεὶς. Πῆρε τὴν πρωτεύουσά της Μέμφη, καὶ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Νείλου ποταμοῦ, ἐκεῖ ποὺ ἕνα μικρὸ νησάκι, ἡ Φάρος, σχημάτιζε καλὸ λιμάνι ἔχτισε καινούργια πόλη τὴν Ἀλεξάνδρεια.

Πῆγε ἔπειτα στὴν ἔρημο καὶ εἶδε τὸ παλιὸ μαντεῖο

τοῦ θεοῦ Ἄμμωνα. Τὸ μαντεῖο αὐτὸ τὸν ὠνόμασε γιὰ τοῦ Δία. Αὐτὸ ὠφέλησε πολὺ τὸν Ἀλέξανδρο, γιατί ἔκαμε τοὺς βαρβάρους νὰ ὑποταχτοῦν εὐκολώτερα σ' αὐτόν.

8. Ἡ μάχη τῶν Ἀρβήλων (331).

Ἀφοῦ κατάκτησε τὴ Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο καὶ ἔλαβε βοήθειες, πού τοῦ ἔστειλε ἀπὸ τὴ Μακεδονία ὁ Ἀντίπατρος, ὁ Ἀλέξανδρος προχώρησε στὰ ἀνατολικά καὶ χωρὶς νὰ βρῆ καμμιά ἀντίσταση, πέρασε τοὺς ποταμοὺς Εὐφράτη καὶ Τίγρη.

Ὁ Δαρεῖος στὸ διάστημα αὐτὸ ἔστειλε προτάσεις στὸν Ἀλέξανδρο γιὰ συμβιβασμό. Τοῦ πρότεινε νὰ τοῦ ἀφήσῃ ὅλη τὴ χώρα ὡς τὸν Εὐφράτη καὶ νὰ τοῦ στείλῃ πολλὰ χρήματα γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν οἰκογένειά του. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως δὲ δέχτηκε τίς προτάσεις του. Λένε πὼς ὁ Παρμενίωνας σὰν τάκουσε, τοῦ εἶπε :

— «Ἐγὼ ἂν ἤμουν Ἀλέξανδρος θὰ δεχόμουν».

— «Κι' ἐγὼ ἂν ἤμουν Παρμενίωνας», τοῦ εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἄμα ἔμαθε ὁ Δαρεῖος πὼς δὲ δέχεται τέτοιες προτάσεις ὁ Ἀλέξανδρος, ἐτοίμασε μεγαλύτερο στρατό, ἓνα ἑκατομμύριο πεζοὺς καὶ 40.000 ἵππεις, καὶ τοὺς ἔφερε στὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων, κοντὰ στὴν πόλη Ἀρβηλα. Ἐκεῖ στρατοπέδευσε μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ περιμένῃ τὸν Ἀλέξανδρο.

Ὁ Ἀλέξανδρος πῆγε νὰ τὸν συναντήσῃ μὲ 40.000 πεζοὺς καὶ 7.000 ἵππεις.

Σὰν πλησίασε τὸ περσικὸ στρατόπεδο, στάθηκε καὶ παρατηροῦσε μὲ τὸ σκοπὸ νὰ παρατάξῃ τὸ στρατό του τὴν ἄλλη μέρα καὶ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεση.

Ὁ Παρμενίωνας σὰν εἶδε τὸ ἀμέτρητο ἐκεῖνο πλῆθος τοῦ ἐχθροῦ, ἔδωσε γνώμη νὰ ἐπιτεθοῦν τὴ νύχτα, πού δὲ θὰ τὸ περίμεναν οἱ Πέρσες.

Μὰ ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἐσταμάτησε μὲ αὐτὰ τὰ λόγια :

— «Δὲν κλέβω τὴ νίκη».

Τὸ πρῶτὶ παράταξε τὸ στρατό του καὶ ἄρχισε τὴν ἐπίθεση.

Ἡ μάχη ἔγινε μὲ πείσμα φοβερὸ καὶ τρομερὴ ὀρμή.

Κι' ἐδῶ ὁμως, καθὼς καὶ στὴν Ἴσσο, ἡ δειλία τῶν Περσῶν δίνει τὴ νίκη στὸν Ἀλέξανδρο.

Μὲ κίντυνο νὰ περικυκλωθῆ ὤρμησε ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος στὸ κέντρο τοῦ ἐχθροῦ, πού ἦταν ὁ Δαρεῖος μὲ τοὺς αὐλικούς του. Οἱ Πέρσες πού ἦταν γύρω στὸ Δαρεῖο φοβήθηκαν στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ ἥρωα καὶ μὲ τὸ βασιλέα τους ἀρχίζουν νὰ φεύγουν.

Σὲ λίγο τὸ μαθαίνει ὅλος ὁ στρατὸς καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ. Ὅλες ἐκεῖνες οἱ χιλιάδες βιάζονται νὰ φύγουν γιὰ νὰ σωθοῦν καὶ μένουν οἱ Μακεδόνες νικητές, ἀφοῦ ἔχασαν 500 ἄνδρες καὶ 1000 ἄλογα. Ἀπὸ τοὺς Πέρσες σκοτώθηκαν 30.000 καὶ διπλάσιοι αἰχμαλωτίστηκαν. Οἱ ἄλλοι σκορπίστηκαν, ὅπου πρόφτασαν ὁ καθένας.

Ὁ περσικὸς στρατὸς εἶχε διαλυθῆ, καὶ ὁ μεγάλος βασιλέας τῆς Περσίας ἔφυγε στὴ Μηδία.

9. Ὁ Ἀλέξανδρος γίνεται κύριος ὅλου τοῦ περσικοῦ κράτους.

Ὁ Ἀλέξανδρος προχώρησε ἀμέσως στὶς τρεῖς πρωτεύουσες, τὶς μεγαλύτερες πόλεις τῆς Περσίας, στὴ Βαβυλῶνα, στὰ Σοῦσα καὶ στὴν Περσέπολη.

Ἀπειρους θησαυροὺς βρῆκε καὶ στὶς τρεῖς. Στὰ Σοῦσα βρῆκε καὶ τὰ χάλκινα ἀγάλματα τοῦ Ἀρμόδιου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονα, πού εἶχε πάρει ἄλλοτε ὁ Ξέρξης καὶ τὰ ἔστειλε πίσω στὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ τὴν Περσέπολη ὁ Ἀλέξανδρος πῆγε τὴν ἀνοίξη τοῦ 330 στὰ Ἐκβάτανα, τὴν πρωτεύουσα τῆς Μηδίας, γιὰ νὰ συλλάβῃ τὸ Δαρεῖο. Στὸ δρόμο ὁμως ἔμαθε πὼς ὁ Πέρσης σατράπης Βῆσσοις αἰχμαλώτισε τὸ Δαρεῖο γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλέας τῆς Περσίας καὶ πὼς πηγαίνει στὴ Βακτριανή.

Μὲ 500 μόνο ἰππεῖς τὸν κυνήγησε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ σὲ τρία μερόνυχτα τὸν ἔφτασε.

Γιὰ νὰ φύγη τότε γρηγορώτερα ὁ Βῆσσοσ σκοτώνει τὸ Δαρεῖο καὶ τρέχει.

Ὁ Ἀλέξανδρος πῆρε τὸ πτώμα τοῦ Δαρείου, τὸ ἔστειλε στὴν Περσέπολη καὶ παρήγγειλε νὰ τὸ θάψουν στοὺς τάφους τοὺς βασιλικούς.

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Δαρείου δὲν ἔμενε πιά στὴν Περσία ἄλλοσ βασιλέασ, παρὰ ὁ Ἀλέξανδρος. Οἱ περισσότεροι σατράπες τῆσ Ἀσίας τὸν ἀναγνώρισαν καὶ τὸν προσκύνησαν γιὰ βασιλέα τους. Ὁλη ἡ Περσία ἦταν δική του καὶ μόνο δυὸ βορεινὲσ ἐπαρχίεσ, ἡ Βακτριανὴ καὶ ἡ Σογδιανὴ ἔπρεπε ἀκόμη νὰ ὑποταχτοῦν.

Στὰ μέρη αὐτὰ ἔμενε ἕνασ λαὸσ ποὺ μποροῦσε νὰ κρατήσῃ τὴν ἀνεξαρτησία του, ὠχυρωμένος στὰ φρούρια ποὺ εἶχε ἀπάνω στὰ βουνά του. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ πολέμησε μὲ τὸ λαὸ αὐτὸν δυὸ χρόνια, τὸν νίκησε. Τότε ἔπιασε τὸ Βῆσσο καὶ τὸν παράδωσε στοὺσ συγγενεῖσ τοῦ Δαρείου. Ἐκεῖνοι ἀφοῦ τὸν ἐβασάνισαν σκληρὰ τὸν σκότωσαν.

Στὰ βορεινὰ ἐκεῖνα μέρη ὁ Ἀλέξανδρος πῆρε γυναῖκα του τὴν κόρη ἑνὸσ ὀπλαρχηγοῦ ἀπὸ τὴ Βακτριανή, τὴν ὠμορφη Ρωξάνη.

10. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκστρατεύει στὶσ Ἰνδίες.

Μὲ τὴν κατάκτηση τῆσ Περσίας ἔγινε φλογερώτερη ἡ φιλοδοξία τοῦ Ἀλεξάνδρου. Σκέφτηκε τότε νὰ κάμῃ ἐκστρατεία στὴν Ἰνδική, ποὺ ἦταν χώρα ἄγνωστη καὶ γι' αὐτὴν ὁ κόσμος διηγόταν πολλὰ γιὰ τὸν πλοῦτο της.

Ἐτοίμασε σιὰ 337 ἕνα στρατὸ ἀπὸ 120 χιλιάδεσ πεζοῦσ καὶ 15 χιλ. ἰππεῖσ τοὺσ περισσότερουσ βαρβάρουσ καὶ τὸν ἄλλο χρόνο πέρασε τὸν ποταμὸ Ἰνδό.

Ἐνασ ντόπιουσ βασιλέασ, ὁ Πῶροσ, προσπάθησε ν' ἀντισταθῇ. Γρήγορα ὁ Ἀλέξανδρος νίκησε τὸν Πῶρο καὶ

τὸν ἔπιασε αἰχμάλωτο. Λένε πὼς ὅταν ἔφεραν τὸν Πῶρο αἰχμάλωτο μὲρὸς στὸ νικητὴ του, ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ρώτησε :

— « Πῶς θέλεις νὰ σὲ μεταχειριστῶ ; »

— « Σὰ βασιλέα » τοῦ εἶπε ὁ Πῶρος.

Στὸν Ἀλέξανδρο ἄρσσε ἡ ἀπάντηση αὐτή, καὶ ὄχι μόνο τοῦ ἄφησε τὸ βασίλειό του, παρὰ τοῦ τὸ αὔξησε καὶ περισσότερο.

Πέρασε ἔπειτα μὲ τὸ στρατό του τὴν πεδιάδα τῶν πέντε ποταμῶν. Σὰν ἔφτασαν ὁμως στὸν Ὑφαση, τὸν τελευταῖο ἀπὸ τοὺς πέντε ποταμούς, οἱ Μακεδόνες στρατιῶτες ἀρνήθησαν νὰ προχωρήσουν. Ὅχιτῶ χρόνια πολέμουσαν καὶ 70 μέρες περπατοῦσαν μὲ ἀδιάκοπη βροχή. Τὰ ὄπλα τους ἦταν φθαρμένα καὶ τὰ ροῦχα τους κουρελιασμένα. Προσπάθησε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ τοὺς πείσῃ νὰ προχωρήσουν, μὰ στάθηκε ἀδύνατο. Τοὺς ἀπειλῆσε τότε πὼς θὰ προχωρήσῃ μόνος του μ' ἐθελοντές, καὶ περίμενε τρεῖς μέρες μὴν ἀλλάξῃ γνώμη ὁ στρατός. Οἱ Μακεδόνες ὁμως ἐπιμέναν. Τότε ἀναγκάστηκε νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἐκαμε 12 βωμούς καὶ τοὺς ἀφίερωσε στοὺς θεοὺς γιὰ μνημεῖα πού νὰ θυμίζουσι τὶς ἐκστρατεῖες του καὶ γύρισε στὸν ποταμὸ Ὑδάσπη (326). Ἐκεῖ κατεσκευάσε στόλο καὶ μ' ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ του μὲ τὰ καράβια ἐκεῖνα κατέβηκε τὸν ποταμὸ Ὑδάσπη. Ὁ ἄλλος στρατός ἀκολουθοῦσε ἀπὸ τὶς δυὸ ὄχτες τοῦ ποταμοῦ. Ἐτσι ἔφτασαν στὸ λεγόμενον δέλτα, δηλαδὴ στὶς ἐκβολές τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ.

Ἐκεῖ χωρίστηκεν ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὸ στόλο. Τὰ πλοῖα προχώρησαν ὡς τὸν Εὐφράτη. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ στρατὸ πῆγε ἀπὸ τὴν ἔρημο. Ἐκεῖ ὑπόφεραν πολλὰ ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα. Λένε πὼς κάποτε πού οἱ στρατιῶτες εἶχαν μείνει μέρες πολλὰς χωρὶς νερό, μερικοὶ ἀνακάλυψαν λίγο νερὸ καὶ τοῦ τὸ ἔφεραν μέσα σὲ μιὰ περικεφαλαία. Ὁ Ἀλέξανδρος ἂν καὶ διψασμένος τὸ ἔχυσε στὴ γῆ, γιὰτὶ δὲν ἤθελε νὰ πιῇ αὐτός, ἀφοῦ οἱ στρατιῶτες του διψοῦσαν.

11. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς στοὺς βαρβάρους

Ἀφοῦ γύρισε στὰ Σοῦσα ὁ Ἀλέξανδρος προσπάθησε νὰ συμπληρώσῃ τὸ μεγάλο του ἔργο. Δὲν ἔφτανε νὰ κάμῃ δική του τὴν Ἀσία, ἤθελε νὰ μεταδώσῃ στοὺς βαρβαρικοὺς ἐκείνους λαοὺς τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Ἦθελε μὲ ἄλλα λόγια, Ἕλληνες μαζὶ καὶ βαρβάρους νὰ τοὺς ἐνώσῃ σ' ἓνα μεγάλο ἔθνος.

Γι' αὐτὸ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ποὺ περνοῦσε ἔκανε ἀποικίες ἑλληνικὲς καὶ τὶς ὠργάνωνε καθὼς ἦταν καὶ οἱ ἑλληνικὲς πόλεις. Ἐκτίσσε 70 νέες πόλεις κ' ἔδωσε στὶς περισσότερες τ' ὄνομά του, τὶς ὠνόμασε δηλαδὴ Ἀλεξάνδρειες.

Ἐπειτα σὲ κάθε μέρος ποὺ σταματοῦσε, ἔκανε ἑλληνικὲς γιορτὲς καὶ πανηγύρια.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, πῆρε καὶ αὐτὸς πολλὲς συνήθειες ἀπὸ τὴν περσικὴ αὐλὴ γιὰ νὰ περιποιηθῇ τοὺς Πέρσες. Καὶ γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐνωση τῶν δύο κόσμων πιὸ στερεά, πῆρε νέα γυναῖκα, τὴν κόρη τοῦ Δαρείου Βαρσίνη, καὶ πάντρεψε τοὺς στρατηγούς του μὲ ἄλλες Περσίδες ποὺ εἶχαν καταγωγὴ ἀπὸ τὴ βασιλικὴ οἰκογένεια ἢ ἀπὸ τὴν περσικὴ ἀριστοκρατία. Οἱ γάμοι αὐτοὶ ἔγιναν μὲ τὶς περσικὲς συνήθειες, καὶ τὶς προῖκες σὲ ὅλα τὰ ζευγάρια τὶς ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἀκόμη παρεκίνησε 10.000 Μακεδόνες νὰ παντρευτοῦν μὲ ντόπιες γυναῖκες καὶ ἔδωσε σὲ ὅλους πλοῦσια δῶρα. Καὶ στὸ τέλος κατάρταξε στὸ στρατό του 30.000 Ἀσιάτες καὶ τοὺς ὥπλισε μὲ ὅπλα μακεδονικά.

12. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς γιορτὲς αὐτὲς ἔγιναν στὴν Περσία.

Ἀπὸ κεῖ πῆγε ὁ Ἀλέξανδρος στὰ Ἐκτάβανα.

Ἐκαμε καὶ σ' αὐτὴ τὴν πόλιν θυσιῆς, ἀγῶνες μουσικοὺς καὶ γυμναστικοὺς καὶ συμπόσια. Μὰ μέσα στὶς διασκεδάσεις αὐτὲς πέθανε ὁ Ἡφαιστίωνας, ὁ πιστὸς φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος λυπήθηκε βαρεῖα γι' αὐτὸ τὸ θάνατο καὶ ζήτησε παρηγοριὰ στὸ κρασί. Ἄρχισε ἀπὸ τότε νὰ πίνει πολὺ.

Σὲ λίγο καιρὸ πῆγε στὴ Βαβυλωνία. Ἐκεῖ συνάχτηκαν πρέσβεις ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν καὶ τοῦ ζήτησαν τὴ φιλία του.

Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ μιὰ ναυτικὴ ἐκστρατεία, φαίνεται γιὰ τὴν Ἀραβία. Μά, ἐνῶ ἐξακολουθοῦσαν οἱ ἐτοιμασίαι, ἔπειτα ἀπὸ ἓνα συμπόσιο ποὺ ἔκαμε πολλὴ κατάχρηση στὸ κρασί, ἔπεσε ἄρρωστος μὲ πυρετὸ βαρὺ. Ἐντεκα ἡμέρες πάλεψε τὸ γερό του σῶμα μὲ τὸν πυρετὸ. Στὸ τέλος ὁμως νικῆθηκε.

Τὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου του οἱ στρατιῶτες του ἔμαθαν πὼς κιντυνεύει καὶ ζήτησαν νὰ τὸν ἰδοῦν γιὰ ὑστερνὴ φορὰ. Πέρασαν ὅλοι μπροστὰ ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ ἐτοιμοθάνατου πιά ἀρχηγῶν των. Μὰ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ μποροῦσε πιά νὰ τοὺς μιλήσῃ. Μόνον μὲ τὰ μάτια προσπαθοῦσε νὰ τοὺς χαιρετίσῃ. Τὴν ἄλλη μέρα ξεψύχησε. Πέθανε τὸν Ἰούνιο τοῦ 328 καὶ ἦταν μόνο 33 χρόνων.

Τὸ ἔργο τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι καταπληκτικό. Δημιούργησε ἓνα κράτος ἀπέραντο. Ἐνα κράτος ποὺ ἄρχιζε ἀπὸ τὸ Δούναβη καὶ ἔφτανε ὡς τὸν Ἰνδὸ, ἀπὸ τὴ λίμνη τὴν Ἀραλικὴ ὡς τὴ Σαχάρα. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως δὲν ἦταν ἀπλὸς κατακτητὴς. Πῆγε στοὺς κόσμους τῶν βαρβάρων τὴν λάμψη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκαμε τὴν Ἀσία ἑλληνικὴ. Αὐτὸ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου ἔχει μεγάλη σημασία. Γι' αὐτὸ ἡ Ἱστορία σ' αὐτὸν προῶτο ἔδωσε τὸ ὄνομα «Μεγάλος».

13. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἄφησε διάδοχο, ἄξιο νὰ κυβερνήσῃ τόσο μεγάλο κράτος.

Ἡ οἰκογένειά του ἦταν : ἓνας βλάκας ἀδερφὸς ὁ Ἀρριδαῖος, ἡ μητέρα του Ὀλυμπιάδα καὶ οἱ δυὸ γυναῖ-

κες του Ρωξάνη και Βαρσίνη. Παιδί δὲν εἶχε ἀποχτήσει. Μόνον ἡ Ρωξάνη ἦταν ἔγκυος.

Ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς του ἀνώτεροι ἦταν οἱ ἑπτὰ σωματοφύλακες. Ἀπ' αὐτοὺς ὅλους καλύτερος φαινόταν ὁ Περδίκας. Σ' αὐτὸν τὶς τελευταῖες του μέρες ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε δώσει τὸ δαχτυλίδι του γιὰ νὰ βάλῃ σφραγίδα σὲ μερικὲς διαταγές.

Ἀρχισαν τότε φιλονικίες ποῖος θὰ γίνῃ διάδοχός του κι' ἔπειτα ἀπὸ συγκρούσεις μεταξὺ τοῦ στρατοῦ, οἱ στρατηγοὶ ἔκαμαν αὐτὴ τὴ συμφωνία.

Ἀναγνωρίστηκαν βασιλεῖς ὁ Ἀρριδαῖος καὶ τὸ παιδί πὺν θὰ γεννοῦσε ἡ Ρωξάνη. Ὁ Περδίκας ἔγινε ἐπιμελητὴς μ' ἐξουσία ἀπεριόριστη καὶ σφραγιδοφύλακας τοῦ κράτους. Οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔγιναν διοικητὲς στὶς ἐπαρχίες.

Σὲ λίγο ἡ Ρωξάνη γέννησε ἀγόρι, πὺν ὠνομάστηκε Ἀλέξανδρος. Ἔτσι φάνηκε πὺς θὰ διατηρηθῇ τὸ κράτος ἐνωμένο.

Δὲν ἔγινε ὅμως αὐτό. Οἱ στρατηγοί, πὺν καθένας ἔγινε γρήγορα ἀνεξάρτητος στὴν ἐπαρχία του, καὶ ἐτοίμασε δικό του στρατό, δὲν ἄργησαν νὰ χτυπηθοῦν ἀναμεταξύ τους, γιὰτὶ ὁ καθένας τους, ἤθελε νὰ μείνῃ μόνος ἀρχηγὸς σὲ ὅλο τὸ κράτος.

Εἴκοσι χρόνια βάσταξαν αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες. Στὸ διάστημα αὐτὸ χάθηκε ἀπὸ θανάτους ἢ ἀπὸ φόνους ὅλη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ἀδερφός του, ἡ μητέρα του, οἱ δυὸ χῆρες του καὶ τὸ παιδί του.

Ἐπειτ' ἀπὸ λίγα χρόνια (306) ὅσοι ἦσαν διοικητὲς στὶς σπουδαιότερες ἐπαρχίες πῆραν τὸν τίτλο τοῦ βασιλέα. Οἱ πόλεμοι ὅμως ἐξακολούθησαν ἀκόμη.

Τὸ 281 εἶχαν μείνει τρία μεγάλα κράτη. Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν, μὲ ὅλες τὶς κατακτήσεις πὺν εἶχε κάμει ὁ Ἀλέξανδρος στὴν Ἀσία, τὸ κράτος τῶν Πτολεμαίων στὴν Ἀσία, τὸ κράτος τῶν Πτολεμαίων στὴν Αἴγυπτο καὶ τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

1. Τὸ βασίλειο τῶν Πτολεμαίων.

Ἐνα ἀπὸ τὰ δοξασμένα βασίλεια στὴν ἱστορία εἶναι καὶ τὸ βασίλειο τῶν Πτολεμαίων στὴν Αἴγυπτο.

Ἰδρυτὴς τοῦ ἦταν ἓνας στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ Π τ ο λ ε μ α ῖ ο ς, ὁ γιὸς τοῦ Λάγου.

Αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του, ποὺ ὀνομάζονται Π τ ο λ ε μ α ῖ ο ι ἢ Λ α γ ῖ δ ε ς, βασίλευσαν στὴν Αἴγυπτο τρεῖς αἰῶνες, ὡς τὸ 31 π. Χ. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ χώρα τοὺς ἔφτασε σὲ μεγάλη ἀκμὴ.

Ἡ πρώτη φροντίδα τῶν Πτολεμαίων ἦταν νὰ ὀργανώσουν καλὰ τὸ κράτος τοὺς καὶ τὸ ἔκαμαν ἀληθινὰ τὸ πρῶτο ναυτικὸ καὶ ἐμπορικὸ κράτος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μὲ τὸ ἐμπόριο κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν μεγάλους θησαυροὺς καὶ ἡ πρωτεύουσα τοὺς Ἀλεξάνδρεια ἔγινε τότε ἡ μεγαλύτερη καὶ πλουσιώτερη πόλις τοῦ κόσμου.

Ἐπειτα φρόντισαν νὰ διασώσουν στὴν Αἴγυπτο τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Στὸ βασίλειό τοὺς ὁ στρατός, οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ ὅλη ἡ διοίκηση ἦταν Ἑλληνες. Καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Κράτους ἐκείνου ἦταν καθαρὰ ἑλληνικὴ.

Καὶ οἱ ντόπιοι ἀκόμη Αἰγύπτιοι ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ μαθαίνουν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα γιὰ νὰ μποροῦν νὰ συνεργάζονται μὲ τοὺς Ἑλληνες καὶ νὰ παίρνουν καὶ ἀξιώματα καὶ θέσεις.

Οἱ Πτολεμαῖοι ὅμως δὲν πείραξαν τοὺς ντόπιους οὔτε στὴ θρησκεία τοὺς οὔτε στὰ ἔθιμά τοὺς καὶ γι' αὐτὸ οἱ Αἰγύπτιοι συμπάθησαν τοὺς Ἑλληνες καὶ ἄρχισαν γρήγορα ν' ἀφομοιώνονται μὲ αὐτούς.

Ἐπειτα οἱ Πτολεμαῖοι φρόντισαν πολὺ γιὰ νὰ προοδέψουν οἱ ἐπιστῆμες καὶ οἱ τέχνες. Στὴν Ἀλεξάνδρεια ἔχτισαν πολλὰ καὶ μεγάλα μνημεῖα. Τὰ καλύτερα ἀπὸ αὐτὰ ἦταν τὸ Στάδιο, τὸ Γυμνάσιο, τὸ Θέατρο καὶ τὸ Μουσεῖο.

Τὸ Μουσεῖο αὐτὸ ἦταν μεγάλο μαρμάρινο χτίριο πὸν εἶχε συνέχεια μὲ τὰ βασιλικά παλάτια, καὶ τὸ ὠνόμασαν Μουσεῖο γιατί ἦταν ἀφιερωμένο στὶς Μοῦσες. Μέσα σ' αὐτὸ εἶχαν συναθροίσει κάθε τι πὸν μποροῦσε νὰ χρειαστῆ στοὺς σοφοὺς.

Ἦταν μέσα μιὰ τεράστια βιβλιοθήκη πὸν εἶχε 700 χιλιάδες τόμους χειρόγραφα.

Ἡ βιβλιοθήκη ὅμως αὐτή, καθὼς καὶ ὅλο τὸ Μουσεῖο, χάθηκαν σὲ μιὰ πυρκαϊά, πὸν ἔγινε στὰ 48 π. Χ.

Μέσα στὸ Μουσεῖο ἦταν ἀκόμη βοτανικὸς κήπος, θηριοτροφεῖο, ἀστεροσκοπεῖο καὶ ἀνατομεῖο.

Εἶχε ἀκόμη ἰδιαίτερες κατοικίες γιὰ τοὺς σοφοὺς, πὸν τοὺς συντηροῦσε μ' ἔξοδα τοῦ ὁ ἴδιος ὁ βασιλέας.

Ἐκεῖ οἱ σοφοὶ αὐτοὶ μελετοῦσαν οἱ ἴδιοι καὶ δίδασκαν τοὺς νέους.

Ἔτσι ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν ἦταν μόνον ἡ πλουσιώτερη πόλη τοῦ κόσμου, παρὰ ἦταν καὶ ἡ πόλη τῶν σοφῶν, ἡ πόλη πὸν καλλιεργοῦσε τὰ γράμματα, τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὶς τέχνες.

2. Τὸ βασίλειο τῶν Σελευκιδῶν.

Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν διαδόχων μεταξύ τους ὅλη σχεδὸν ἡ Ἀσία βρῖσκεται στὴν ἐξουσία ἐνὸς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους στρατιγούς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Σελεύκου.

Στὸ ἀπέραντο αὐτὸ κράτος, πρωτεύουσα, ὅσο ζοῦσε ὁ Σέλευκος, ἦταν ἡ Σελεύχεια, πὸν τὴν εἶχε χτίσει ὁ ἴδιος στὸν Τίγρη ποταμὸ, κοντὰ στὴ Βαβυλῶνα. Ἄμα πέθανε ὁ Σέλευκος, οἱ διάδοχοί του ἔκαμαν πρωτεύουσα τὴν Ἀντιόχεια, πόλη πὸν τὴν εἶχε χτίσει καὶ αὐτὴ ὁ Σέλευκος κοντὰ στὸν ποταμὸ Ὀρόντα στὰ βόρεια τῆς Συρίας. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σελεύκου ὠνομάστηκαν Σελευκίδες καὶ τὸ μεγάλο κράτος τοὺς ἔμεινε στὴν ἱστορία μὲ τὸ ὄνομα βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν.

Τὸ κράτος αὐτὸ εἶχε πολὺ μεγάλη ἔκταση καὶ λαοὺς

πού είχαν μεγάλες διαφορές ἀναμεταξύ τους. Γι αὐτὸ δὲ μπόρεσε νὰ γίνῃ ἓνα ἔθνος, γιατί κάθε λαὸς εἶχε τὴ δική του γλῶσσα, τὰ δικά του ἔθιμα καὶ τὰ δικά του αἰσθημάτα, καὶ κάθε ἐπαρχία ἦταν διαφορετικὴ καὶ ἀπομονωμένη ἀπὸ τὶς ἄλλες. Μόνο ὁ στρατὸς ἦταν παντοῦ ὁμοίος, γιατί ἦταν ὅλος ἀπὸ Ἑλληνες. Ἡ αἰτία αὐτὴ ἔκαμε τὸ βασίλειο τῶν Σελευκιδῶν καὶ δὲ μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὴν ἔκτασή του παρὰ περιορίστηκε γρήγορα μόνο στὴ Συρία καὶ στὴ Μεσοποταμία.

Στὶς δυὸ αὐτὲς χῶρες οἱ Σελευκίδες ἔκαμαν πολλὰς πόλεις πού κατοικοῦσαν Ἑλληνες ἢ ἐξελληνισμένοι Ἰουδαῖοι καὶ Ἀσιάτες, καὶ γι' αὐτὸ στὰ μέρη ἐκεῖνα ἀνθῆσε γιὰ πολλὰ χρόνια ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Οἱ ἄλλες ἐπαρχίες λίγο λίγο χώρισαν ἀπὸ τὸ βασίλειο τῶν Σελευκιδῶν καὶ ἔγιναν χωριστὰ κράτη.

Τὰ κράτη αὐτὰ ἦταν τὰ ἑλληνικὰ βασίλεια τῆς Περγᾶμου, τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Βακτριανῆς, πού εἶχαν ὅλα βασίλεις Ἑλληνες. Ἀκόμη τότε ἔγιναν τὰ βασίλεια τῶν Πάρθων, τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἀρμενίας.

Ἀπὸ τὰ βασίλεια αὐτὰ τὸ πιὸ περίφημο ἦταν τῆς Περγᾶμου, γιατί οἱ βασίλεις ἐκεῖ ἔκαμαν μεγάλη προστασία στὰ γράμματα καὶ στὶς τέχνες. Ἡ βιβλιοθήκη πού ἦταν στὴν Πέργαμο, ἦταν πολὺ μεγάλη καὶ ἐρχόταν δεύτερη, ἔπειτα ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βασίλεια αὐτά, καὶ οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μικρῆς Ἀσίας ἔγιναν σχεδὸν ἀνεξάρτητες καὶ εἶχαν τὴν ἐλευθερία τους. Τρεῖς ἀπὸ τὶς πόλεις αὐτές, τὸ Βυζάντιο, ἡ Κύζικος καὶ ἡ Ρόδος, ἔξ αἰτίας τὸ ναυτικὸ τους καὶ τὸ ἐμπόριο ἔφτασαν σὲ μεγάλη ἀκμὴ. ✚

3. Τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας

Στὴ Μακεδονία ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς ἐμφύλιους πολέμους ἔμεινε βασιλέας ὁ Ἀντίγονος ὁ Γονα-

τᾶς, ἔγγονος τοῦ Ἀντιγόνου, πού ἦταν ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους στρατηγούς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ἔγινε ἀρχηγὸς νέας Μακεδονικῆς δυναστείας, πού ὠνομάστηκε τῶν Ἀντιγονιδῶν.

Οἱ ἐκστρατεῖες πού εἶχε κάμει ὁ Ἀλέξανδρος κί ἔπειτα οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν διαδόχων εἶχαν ἀδυνατίσει πολὺ τὸ βασιλεῖο τῆς Μακεδονίας. Μὲ ὅλ' αὐτὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι δυνατὸ κράτος. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Μακεδονία εἶχε στὴν ἐξουσία του τὴ Θεσσαλία, τὴν Εὐβοία καὶ μερικὲς πόλεις ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο.

Καὶ οἱ ἄλλες ὅμως πόλεις τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδας καὶ ἡ Ἡπειρος, ἂν καὶ διατηροῦσαν τὴν αὐτονομία τους, εἶχαν πάντα κάποια ὑποταγὴ στοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας.

4. Ἡ Ἡπειρος καὶ ὁ Πύρρος.

Οἱ Ἡπειρωτῆς εἶχαν τὴν ἴδια καταγωγὴ, γλῶσσα καὶ θρησκεία μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ἀρρησαν ὅμως νὰ προσδέψουν. Καὶ ἡ Ἡπειρος ἦταν διαιρεμένη σὲ πολλὰ μικρὰ βασίλεια. Στὰ χρόνια ὅμως αὐτὰ οἱ βασιλεῖς μιᾶς φυλῆς, τῶν Μολοσσῶν, κατώρθωσαν νὰ νικήσουν τοὺς διαφόρους μικρογεγμένους καὶ συνένωσαν ὅλην τὴν Ἡπειρο σ' ἓνα κράτος.

Τὸν καιρὸ πού ἡ Μακεδονία ὑπόταξε ὅλες τὶς ἄλλες ἑλληνικὲς χῶρες, ἀναγκάστηκε καὶ ἡ Ἡπειρος νὰ ὑποταχθῆ. Ἀλλὰ ὅταν στὰ 296 πῆρε τὸ θρόνο τῆς Ἡπείρου ἓνας βασιλέας πού ἔγινε ἔπειτα περίφημος, ὁ Πύρρος, αὐτὸς κατώρθωσε νὰ κάμει τὴν πατρίδα του ἀνεξάρτητη.

Ὁ Πύρρος ἦταν μέγας στρατηγός, γενναῖος πολεμιστής, εὐγενικὸς στὴν καρδιά, φιλόανθρωπος καὶ συμπαιθητικὸς στὸ λαό. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἀνέβηκε στὸ θρόνο ἔκαμε πολλοὺς πολέμους καὶ μὲ αὐτοὺς κατώρθωσε νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος του, στὰ ἀνατολικά ὡς τὴν Ἰλλυρία καὶ στὰ νότια, ὡς τὴν Αἰτωλία, καὶ νίκησε πολλὰ φορὲς τοὺς μακεδονικοὺς στρατοὺς.

Ειχ. 29. 'Ο Πύργος

Μὲ τὰ κατορθώματα αὐτὰ καὶ μὲ τὸν Πύρρο βασιλέα φάνηκε γιὰ λίγο, πῶς ἡ Ἑπειρος θὰ ἔπαιρνε τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος, ὅπως πρωτύτερα ἡ Μακεδονία.

Ἄλλὰ ὁ Πύρρος μαζὶ μὲ τὰ πολλά του προτερήματα εἶχε καὶ τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴν ἔχη χαρακτήρα σταθερό. Ἀγαποῦσε πολὺ τὶς περιπέτειες καὶ τὶς ἐπικίντυνες ἐπιχειρήσεις.

Αὐτὸ τὸ ἰδίωμα τοῦ χαρακτήρα του τὸν ἔκαμε νὰ κινήσῃ πόλεμο μὲ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔφερε τὴν καταστροφὴ του.

5. Ἡ Ῥώμη.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ παρουσιάζεται στὴν ἱστορίᾳ μιὰ πόλις ἄγνωστη ὡς τότε, πού ἔγινε ἔπειταμεγάλῃ καὶ κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ καὶ νὰ κυβερνήσῃ ὅλο τὸν ἀρχαῖο κόσμον.

Ἡ πόλις αὐτὴ ἦταν ἡ Ῥώμη.

Στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο στὴν βορειοανατολικὴ ἄκρῃ μιᾶς χώρας τῆς, πού λεγόταν τότε Λάτιο, ἐκεῖ πού χύνεται ὁ ποταμὸς Τίβερης ὑπάρχει μιὰ μεγάλῃ πεδιάδα μὲ πολλοὺς λόφους. Σ' ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόφους, τὸν Παλατῖνο, κοντὰ στὸν ποταμὸ Τίβερη, ἔγινε τὸν ὄγδοο αἰῶνα π. Χ. μιὰ μικρὴ πόλις, πού ὠνομάστηκε Ῥώμη.

Μὲ τὸν καιρὸ ἡ μικρὴ Ῥώμη κατώρθωσε πρῶτα νὰ συνενώσῃ ἐκείνους πού κατοικοῦσαν σιτοὺς ἄλλους λόφους τοὺς γειτονικοὺς τῆς, καὶ ἀπὸ μικρὴ πού ἦταν ἄρχισε νὰ μεγαλώνῃ. Ἐπειτα πολέμησε μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ Λατίου καὶ κατώρθωσε νὰ τοὺς ὑποτάξῃ ὅλους. Τὸ κράτος τῆς τώρα ἀπλωνόταν σὲ ὅλη τὴν χώρα τοῦ Λατίου.

Ἀπὸ κεῖ ἄρχισε πολέμους μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς πού κατοικοῦσαν στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο καὶ δὲν ἄργησε νὰ τοὺς νικήσῃ καὶ νὰ πάρῃ ὅλη τὴ μέση Ἰταλία. Τότε οἱ Ῥωμαῖοι, πιδ δυναμωμένοι καὶ φιλόδοξοι ἔστρεψαν τὰ μάτια τους στὴν κάτω Ἰταλία.

6. Ὁ Πύρρος στήν Ἰταλία καί Σικελία.

Ἡ κάτω Ἰταλία ἦταν χώρα ἑλληνική, γιὰ τὸ οἱ πόλεις τῆς ἦταν ὅλες ἀποικίες τῶν Ἑλλήνων. Τόσο πολὺ ἑλληνική ἦταν, ὥστε τὴν ἔλεγαν τότε ἡ Μεγάλη Ἑλλάδα.

Πλουσιώτερη καὶ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀποικίες ἦταν ὁ Τάραντας. Οἱ κάτοικοί του εἶχαν πλουτίσει ἀπὸ τὸ ἐμπόριο, δὲν ἀγαποῦσαν ὁμῶς τοὺς πολέμους καὶ τοὺς ἄρρεσε ἡ ἥσυχη καὶ διασκεδαστικὴ ζωὴ. Ὅταν λοιπὸν εἶδαν πὼς κιντύνευαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ζήτησαν ἀπὸ τὸν Πύρρο, τὸ βασιλεῖα τῆς Ἡπείρου, πὺ εἶχε γίνει τότε γνωστὸς γιὰ τὰ πολεμικὰ του κατορθώματα, νὰ τοὺς βοηθήσῃ.

Ὁ Πύρρος θάρρεψε πὼς ἡ εὐκαιρία ἐκείνη ἦταν κατάλληλη γιὰ νὰ ἀπλώσῃ τὸ κράτος του ὡς τὴν Ἰταλία καὶ τὴ Σικελία, νὰ κάμῃ δηλαδὴ στὴ Δύση ἐκεῖνο πὺ ἔκαμε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος στήν Ἀνατολή. Χωρὶς χρονοτριβὲς στὶς ἀρχὲς τοῦ 280 ἔκαμε ἐκστρατεία ἀπὸ τὴ θάλασσα στὴν Ἰταλία μὲ 25.000 ἄντρες καὶ 20 ἐλέφαντες.

Τὸν πρῶτο χρόνο πὺ ἔφτασε στὴν Ἰταλία νίκησε σὲ μιὰ μάχη τοὺς Ρωμαίους καὶ πῆρε στὴν ἐξουσία του ὅλες τὶς πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας.

Τὸ δεύτερο χρόνο, σὲ ἄλλη μάχη νίκησε πάλι τοὺς Ρωμαίους. Καὶ στὶς δυὸ ὁμῶς αὐτὲς μάχες εἶχε χάσει πολλοὺς στρατιώτες. Γι' αὐτὸ καθὼς λένε, ἔπειτα ἀπὸ τὴ δεύτερη μάχη εἶπε :

« Ἄν νικήσωμε ἀκόμη σὲ μιὰ μάχη, χαθῆκαμε ».

Τότε κατάλαβε πὼς τὰ σχέδιά του γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἰταλία ἦταν δύσκολο νὰ γίνουν καὶ ζητοῦσε ἀφορμὴ νὰ φύγῃ, χωρὶς ὁμῶς καὶ νὰ χάσῃ τὴ στρατιωτικὴ του ὑπόληψη.

Τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ τοῦ τὴν ἔδωσε ἡ Σικελία. Ἡ Σικελία εἶναι ἓνα μεγάλο νησί κοντὰ στὴν Ἰταλία. Στὴ δυτικὴ τῆς ἄκρῃ κυριαρχοῦσαν ἀπὸ καιρὸ οἱ Καρχηδόνιοι, δηλαδὴ οἱ κάτοικοι μιᾶς ἀποικίας τῶν Φοινίκων, τῆς Καρχηδόνας, πὺ ἦταν στὰ παρῶλια τῆς Ἀφρικής, ἀντί-

κου στή Σικελία. Σὲ ὄλο τὸ ἄλλο νησί ἦταν ἀποικίες ἑλληνικές.

Τὸν καιρὸ πού ἔκαμε ὁ Εἰρξῆς τὴν ἐκστρατεία στὴν Ἑλλάδα, οἱ Καρχηδόνιοι εἶχαν ἐπιτεθῆ στοὺς Ἕλληνες τῆς Σικελίας, οἱ Ἕλληνες ὁμως τοὺς νίκησαν τότε στὴν πόλη Ἰμέρα.

Ἄλλὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας εἶχαν μεταξύ τους φιλονικίες καὶ πολέμους, οἱ Καρχηδόνιοι βρῆκαν εὐκαιρία ν' ἀπλώσουν περισσότερο τὸ κράτος τους στὴ Σικελία. Πῆραν τὸν Ἀκράγαντα καὶ πολιορκήσαν τὶς Συρακοῦσες.

Οἱ Συρακούσιοι ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὸν Πύρρο, πού ἦταν τότε στὴν Ἰταλία.

Ὁ Πύρρος καθὼς ζητοῦσε ἀφορμὴ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ἄκουσε πρόθυμα τὴν πρόσκλησή τους. Ἄφησε στὸν Τάραντα φρουρὰ καὶ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 278 πῆγε στὶς Συρακοῦσες.

Μόλις βγῆκε ὁ Πύρρος στὴ Σικελία ἄλλαξε ἡ κατάσταση ἐκεῖ. Ἐλευθέρωσε ἀμέσως τὶς Συρακοῦσες ἀπὸ τὴν πολιορκία, καὶ πῆρε ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις πού εἶχαν πάρει οἱ Καρχηδόνιοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λιλύβαιο. Ἐπειτα ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ στόλο γιὰ νὰ προσβάλλῃ καὶ τὸ Λιλύβαιο καὶ σχεδίαζε νὰ πάῃ στὴν Ἀφρική καὶ νὰ χτυπήσῃ τὴν Καρχηδόνα.

Ἄλλὰ μόλις ἔφυγε ὁ Πύρρος ἀπὸ τὴν Ἰταλία, οἱ Ρωμαῖοι ξαναπῆραν πάλι ὅλες τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Τάραντα, πού ἦταν φρουρὰ τοῦ Πύρρου. Οἱ Ἕλληνες τῆς Κάτω Ἰταλίας ἔστειλαν ἀμέσως μηνύματα καὶ παράπονα στὸν Πύρρο, γιὰ νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἀπροστάτευτους. Τότε αὐτὸς ὀφῆνει τὰ σχέδιά του καὶ μὲ 20.000 πεζοὺς καὶ 3.000 ἵππεις ξαναπερνᾷ στὴν Ἰταλία.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁμοῦς ὁ στρατὸς του δὲν εἶχε πιά τοὺς παλιοὺς καὶ δοκιμασμένους πολεμιστὲς. Ἐκεῖνοι εἶχαν χαθῆ στοὺς ἄλλους πολέμους καὶ τώρα οἱ στρατιῶτες τοῦ Πύρρου δὲν εἶχαν τὴν πείρα τὴν πολεμικὴ πού

χρειαζόταν. Ἐγινε μάχη καὶ ὁ Πύρρος νικήθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους.

Τότε ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσῃ στὴν Ἑπειρο, ἀφοῦ ἔκαμε τόσοι πολέμους χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα, γιατί μόλις ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἰταλία, οἱ Ρωμαῖοι πῆραν ἀμέσως καὶ τὸν Τάραντα καὶ ὅλη τὴν κάτω Ἰταλία.

7. Ὁ Πύρρος στὴ Μακεδονία καὶ στὴ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία του στὴν Ἰταλία ὁ Πύρρος δὲν ἤσυχασε. Σκέφτηκε νὰ καταχτήσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Μπαίνει πρῶτα στὴ Μακεδονία, νικᾷ τὸ βασιλεῖα τῆς τὸν Ἀντίγονο καὶ κάνει δική του τὴ Μακεδονία. Ὁ Ἀντίγονος κρατήθηκε μόνο σὲ μερικὲς παραθαλάσσιες πόλεις.

Πρὶν ὅμως στερεωθῆ στὴ Μακεδονία ὁ Πύρρος κάνει ἐκστρατεία στὴ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα. Ἀλλὰ σὲ μιὰ ἐπίθεση πού ἔκαμε στὸ Ἄργος σκοτώθηκε (272).

Τότε ὁ Ἀντίγονος τῆς Μακεδονίας ξαναπῆρε πάλι τὸ βασίλειό του.

8. Ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα στὸν 3. αἰῶνα π.Χ.

Στὰ χρόνια αὐτὰ ὅλες οἱ πόλεις στὴ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα ἔξακολουθοῦσαν νὰ ζοῦν ἐλεύθερες μὲ τοὺς παλιούς των νόμους. Σὲ λίγα μέρη μόνο, στὴ Χαλκίδα, στὴν Κόρινθο καὶ κάποτε στὴ Μουνιχία, ἦταν μακεδονικὲς φρουρές.

Σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς πόλεις ἦταν πάντοτε δυὸ κόμματα, οἱ δημοκρατικοὶ καὶ οἱ ὀλιγαρχικοί. Τὰ δυὸ αὐτὰ κόμματα διαιροῦσαν πάντοτε τὸν λαό, γιατί βρισκόνταν σὲ ἀκατάπαυτη φιλονικία γιὰ τὴν ἐξουσία. Τὶς περισσότερες φορὲς τὸ κόμμα πού νικοῦσε ἐξώριζε ἀπὸ τὴν πόλη τοὺς ἀντίθετους. Κι' ἐκεῖνοι πάλι περίμεναν

εὐκαιρία γὰρ νὰ γυρίσουν μὲ τὴ βία στὴν πατρίδα τους.

Οἱ φιλονικίες αὐτές, οἱ ἐπαναστάσεις, οἱ σφαγές καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι εἶχαν ἐξαντλήσει τὸν 3. αἰῶνα π.Χ. ὅλες τὶς πόλεις τὶς ἑλληνικές. Ἡ Σπάρτη μάλιστα, ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Θήβα, ποὺ εἶχαν ἄλλοτε τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδας, εἶχαν πέσει τώρα περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες.

9. Ἡ Αἰτωλικὴ καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πορουσιάστηκαν δυὸ λαοὶ ἑλληνικοί, κάπως δυνατοί, ποὺ δὲν εἶχαν φανῆ ὡς τότε στὴν ἱστορία, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Ἀχαιοί.

Οἱ δυὸ αὐτοὶ λαοὶ κατώρθωσαν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ (280) νὰ κάμουν δυὸ γερὰς ὁμοσπονδίες, τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτεία καὶ τὴν Ἀχαϊκὴν.

Στὴν Αἰτωλικὴν ἦταν οἱ κάτοικοι τῆς Αἰτωλίας καὶ ὅλοι σχεδὸν ποὺ κατοικοῦσαν στὴν κεντρικὴ Ἑλλάδα.

Στὴν Ἀχαϊκὴν πάλι ἦταν ὅλη σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Σπάρτη.

Ἡ Ἀχαϊκὴ μάλιστα συμπολιτεία ἔφτασε σὲ μεγάλη ἀκμὴ, ὅταν ἔγινε ἀρχηγὸς τῆς ὁ Ἄρατος ἀπὸ τὴν Σικυῶνα. Ὁ Ἄρατος ἔκαμε τὸ σχέδιο νὰ ἐνώσῃ σ' ἓνα κράτος ὅλες τὶς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ νὰ πάψουν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Καὶ ἀληθινὰ κατώρθωσε νὰ ἐνωθοῦν οἱ δυὸ συμπολιτεῖες καὶ νὰ διώξουν τὶς μακεδονικὰς φρουράς.

Τὸ ἔργο ὁμῶς τοῦ Ἀράτου καταστράφηκε ἀπὸ τὴν ἀντιζηλία τῆς Σπάρτης.

10. Ἄγης καὶ Κλεομένης.

Καθὼς εἶπαμε, ἡ Σπάρτη ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πολὺ ἐξαντλημένη. Οἱ παλαιοὶ τῆς νόμοι εἶχαν καταργηθῆ. Τὰ χτήματα εἶχαν μαζευτῆ σὲ 100 μόνο οἰκογένειες, ποὺ κυβερνοῦσαν τὴν πόλη. Ὅλοι, οἱ ἄλλοι κάτοικοι τῆς Σπάρτης οὔτε ἰδιοκτησία εἶχαν, οὔτε στὴν ἀρχὴ μποροῦσαν νὰ λάβουν μέρος. Αὐτὸ τοὺς ἔκανε νὰ εἶναι

δυσάρεστημένοι. Ἡ παλαιὰ πειθαρχία εἶχε ξεχαστῆ καὶ ἡ ζωὴ μέσα στὴ Σπάρτη ἦταν ἀπόλεμη καὶ παραλυμένη.

Ἐνας βασιλέας τότε (244) ὁ Ἄγης σκέφτηκε νὰ φέρῃ κάποια διόρθωση στὸ κακὸ αὐτό. Ζήτησε νὰ λειτουργήσουν πάλι οἱ νόμοι οἱ παλαιοὶ καὶ νὰ μοιραστοῦν τὰ χτήματα σὲ ὅλους τοὺς κατοίκους. Οἱ πλούσιοι ὅμως ποὺ εἶχαν τὶς ιδιοκτησίες, πῆραν μὲ τὸ μέρος τους τὸν ἄλλο βασιλέα τῆς Σπάρτης (καθὼς εἶπαμε στὴ Σπάρτη ἦταν πάντοτε δύο βασιλεῖς) τὸ Λεωνίδα, ἀντιστάθηκαν στὰ σχέδια τοῦ Ἄγης καὶ στὸ τέλος τὸν ἐσκότωσαν.

Τὰ σχέδια ὅμως τοῦ Ἄγης δὲν ἄργησαν νὰ ἐφαρμοστοῦν. Γὰ ἐπραγματοποίησε ἀργότερα ὁ γιὸς τοῦ Λεωνίδα Κλεομένης, ποὺ ἔγινε βασιλέας, ἀφοῦ πέθανε ὁ πατέρας του.

Ὁ Κλεομένης εἶχε πάρει γυναίκα του τὴ χήρα τοῦ Ἄγης, τὴν ὠραία καὶ ἐνάρετη Ἀγιάτη. Αὐτὴ κατώρθωσε νὰ βάλῃ στὴν ψυχὴ τοῦ δεύτερου συζύγου τῆς ὅλες τὶς ιδέες τοῦ πρώτου.

Ὁ Κλεομένης ἔκαμε στρατὸ ἀπὸ μισθοφόρους, ἔπιασε ξαφνικὰ καὶ σκότωσε τοὺς ἐφόρους, ἐξώρισε 80 ἐπίσημους Σπαρτιάτες, μοίρασε τὰ χτήματα σὲ ὅλους τοὺς κατοίκους καὶ ξανάφερε τοὺς νόμους τοὺς παλιούς, τὰ συσσίτια, τὸν τρόπο τῆς ζωῆς γιὰ τοὺς πολίτες, καὶ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια.

Τὸ παράδειγμα τῆς Σπάρτης ἐρέθισε καὶ τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ποὺ ἦταν στὴν Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία. Ὅσοι στὰ μέρη αὐτὰ δὲν εἶχαν χτήματα, οἱ φτωχοὶ καὶ οἱ ἐργατικοί, ἔκαμαν ἐπανάσταση καὶ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὸν Κλεομένη. Ὁ Κλεομένης μὲ τοὺς Σπαρτιάτες πῆγε καὶ τοὺς βοήθησε. Νίκησε τοὺς στρατοὺς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας καὶ πῆρε τοὺς συμμάχους τῆς.

Τότε ὁ Ἄρατος ἀναγκάστηκε νὰ ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ τὸ βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονο Β'.

Ὁ Ἀντίγονος ἦρθε στὴν Ἑλλάδα μὲ στρατό. Ὁ Κλεομένης ἀντιστάθηκε δυὸ χρόνια. Στὸ τέλος ὅμως νι-

κήθηκε καὶ ἔφυγε στὴν Αἴγυπτο (221). Ἐκεῖ μόλις ἔφτασε, ἔδωσε διαταγὴ ὁ βασιλέας τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸν ἐσκότωσαν.

Τὸ ὄνειρο ὅμως ποὺ εἶχε ὁ Ἄρατος νὰ πάψουν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες σ' ἓνα κράτος, ματαιώθηκε. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξακολούθησαν καὶ ἔκαμαν τὴν Ἑλλάδα τόσο ἀδύνατη, ὥστε νὰ ἔρθουν σὲ λίγο οἱ Ρωμαῖοι καὶ νὰ τὴν ὑποτάξουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

1. Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μετ' τὸ Φίλιππο τῆς Μακεδονίας.

Ἀφοῦ οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν δική τους ὅλη τὴν Ἰταλία, ἄρχισαν νὰ ἐπιθυμοῦν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησο.

Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ποὺ χῶριζαν τοὺς Ἕλληνες, τοὺς ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν καὶ κήρυξαν τὸν πόλεμον στὸ βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Φίλιππο (200).

Δυὸ χρόνια κράτησε ὁ πόλεμος ἐκεῖνος καὶ στὸ τέλος οἱ Ρωμαῖοι νίκησαν τὸ Φίλιππο στὶς Κυνὸς Κεφαλές, κοντὰ στὰ Φάρσαλα. Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Κόιντος Φλαμινῖνος τὸν ἀνάγκασε νὰ ὑπογράψῃ εἰρήνην μετὰ αὐτοὺς τοὺς ὅρους :

1) Νὰ παραδώσῃ στοὺς Ρωμαίους ὅλο τὸν πολεμικὸν του στόλον.

2) Ν' ἀφήσῃ ὅσες χῶρες εἶχε ἔξω ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ

3) Νὰ μὴν κἀνῃ μόνος του οὔτε συμμαχία οὔτε πόλεμον, πρὶν τοῦ δώσουν τὴν ἄδεια οἱ Ρωμαῖοι.

Ὅταν ἔμαθαν αὐτὰ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἄρχισαν νὰ συλλογίζωνται πῶς θὰ φερθῆ σ' αὐτοὺς ὁ Ρωμαῖος νικητής.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιορτάζονταν στὴ Κόρινθο τὰ Ἴσθμια.

Στους ἀγῶνες αὐτοὺς πῆγε ὁ Φλαμινῖνος κι' ἐμπρὸς σὲ ὄλο τὸ πλῆθος διακήρυξε πὼς ἡ Ρώμη ἀφήνει ἐλεύθερους τοὺς Ἕλληνες νὰ ζοῦν μὲ τοὺς δικούς των νόμους, χωρὶς φρουρὰ ρωμαϊκὴ καὶ χωρὶς καμμιά φορολογία.

Οἱ Ἕλληνες χάρηκαν πολὺ, ἐξητωκραύγασαν τὸ Φλαμινῖνο καὶ τοῦ ἔκαμαν πολλὰς περικοπίσεις καὶ τιμές.

Ἡ ἐλευθερία ὅμως ποὺ τοὺς ἄφησε ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς δὲν κράτησε πολὺ. Μὲ τίς φιλονικίες τους πάλι οἱ Ἕλληνες ἀνάγκασαν τὴ Ρώμη νὰ τοὺς ὑποτάξει.

2. Οἱ Ρωμαῖοι πολεμοῦν μὲ τὸν Ἀντίοχο τῆς Συρίας.

Στὴ Συρία ἦταν βασιλεὺς ἀπὸ τὰ 223 ὁ Ἀντίοχος Γ'. Αὐτὸς ἀφοῦ ἔβαλε κάποια τάξη στὸ δικό του κράτος, θέλησε νὰ ὑποτάξει καὶ τίς ἑλληνικὲς πόλεις ποὺ ἦταν στὰ παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας.

Οἱ πόλεις αὐτὲς ζήτησαν τότε βοήθεια ἀπὸ τὴ Ρώμη.

Οἱ Ρωμαῖοι στὴν ἀρχὴ ἔστειλαν μήνυμα στὸν Ἀντίοχο καὶ διαμαρτυρήθηκαν γιὰ αὐτὸ ποὺ λογάριαζε νὰ κάμη. Ὁ Ἀντίοχος ὅμως δὲν ἔδωσε προσοχὴ σ' αὐτὴ τὴ διαμαρτυρία καὶ ἄρχισε νὰ κυριεύῃ τίς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης.

Ἀπὸ τίς ἐπιτυχίες αὐτὲς ὁ Ἀντίοχος πῆρε τόσο θάρρος, ὥστε στὸ τέλος κήρυξε τὸν πόλεμο καὶ στοὺς Ρωμαίους. Ἔστειλε στρατὸ στὴ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα γιὰ νὰ σηκώσῃ τοὺς Ἕλληνες καὶ νὰ ἐπαναστατήσουν. Ὁ στρατός του ὅμως νικῆθηκε στὶς Θερμοπύλες ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσῃ στὴ Μικρὴ Ἀσία.

Μὰ οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐννοοῦσαν νὰ τὸν ἀφήσουν ἀτιμώρητο. Ἔστειλαν καὶ στὴν Ἀσία στρατὸ καὶ σὲ μιὰ μάχη κοντὰ στὴ Μαγνησία τὸν ἐνίκησαν κι' ἐκεῖ.

Ὁ Ἀντίοχος τότε ἀναγκάστηκε νὰ κλείσῃ εἰρήνην καὶ ν' ἀφήσῃ στοὺς Ρωμαίους τὴ Θρακικὴ Χερσόνησο καὶ τὴ Μικρὴ Ἀσία.

Τις χῶρες αὐτὲς δὲν τις κράτησαν οἱ Ῥωμαῖοι. Ἄφησαν ὅλες τις πόλεις τις ἑλληνικὲς ἐλεύθερες. Στους Ῥοδίτες ἔδωσαν τὴ Λυκία καὶ τὴν Καρία. Τὴν ὑπόλοιπὴ Μικρὴ Ἀσία καὶ τὴ Θρακικὴ Χερσόνησο ἔδωσαν στὸ φίλο τους βασιλέα τῆς Περσείας.

3. Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὸν Περσέα.

Στὴ Μακεδονία βασιλεψε ἀκόμη ὁ Φίλιππος καὶ πάντοτε σχεδίαζε κρυφὰ νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Ῥωμαίους. Πέθανε ὁμως στὸ διάστημα αὐτὸ καὶ πῆρε τὸ θρόνο ὁ γιὸς του Περσέας.

Ὁ νέος βασιλέας εἶχε ἀνατραφῆ στὰ ἄτυχα ἐκεῖνα χρόνια πού οἱ Ῥωμαῖοι εἶχαν ταπεινώσει τὸν πατέρα του. Γι' αὐτὸ μισοῦσε πολὺ τοὺς Ῥωμαίους. Μόλις ἀνέβηκε στὸ θρόνο, ἔξακολούθησε τις ἐτοιμασίες τοῦ πατέρα του, ἐτοίμασε ὅπλα, βρῆκε χρήματα καὶ ἐτοίμασε ἀρκετὸ στρατό.

Ἀπὸ τὴν Πέργαμο ὁ βασιλέας Εὐμένης εἰδοποίησε τοὺς Ῥωμαίους γιὰ τις ἐτοιμασίες τοῦ Περσέα. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀμέσως (172) τοῦ κήρυξαν τὸν πόλεμο.

Ὁ στρατὸς τους μετὰ στρατηγὸ τὸν Αἰμίλιο Παῦλο ἔφτασε μετὰ καιρὸ στὴ Μακεδονία, καὶ σὲ μιὰ μεγάλη μάχη κοντὰ στὴ Πύδνα (168) νίκησε τὸν Περσέα. Ὁλος ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς καταστράφηκε. Ὁ ἴδιος ὁ Περσέας προσπάθησε νὰ φύγῃ, μὰ δὲν τὸ κατόρθωσε καὶ παραδόθηκε στὸ νικητῆ.

Μὲ τὴ μάχη τῆς Πύδνας ὅλη ἡ Μακεδονία ὑποτάχθηκε ἀμέσως στοὺς Ῥωμαίους. Διαιρέθηκε σὲ τέσσερις χωριστὲς πολιτείες, πού ἦταν ὑποχρεωμένες νὰ πληρώνουν κάθε χρόνο φόρο στοὺς Ῥωμαίους.

Ἐπειτα ὁμως ἀπὸ λίγο καιρὸ, οἱ Μακεδόνες θέλησαν νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ τότε οἱ Ῥωμαῖοι πῆραν ὀλίγα χρόνια τὴ Μακεδονία καὶ τὴν ἔκαμαν ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ (149).

4. Οἱ Ρωμαῖοι ὑποδουλώνουν ὄλες τις Ἑλληνικὲς χῶρες.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Πύδνας οἱ Ρωμαῖοι ἄλλαξαν τρόπους στοὺς ἄλλους Ἑλληνες. Τοὺς φέρθηκαν τώρα μὲ σκληρότητα. Ὅσοι Ἑλληνες εἶχαν καταγγεληθῆ πὼς ἦταν φίλοι τῶν Μακεδόνων θανατώθηκαν ἢ ἐξωρίστηκαν.

Χίλιοι Ἀχαιοὶ μεταφέρθηκαν στὴν Ἰταλία γιὰ ὀμηροί. Ἀπ' αὐτοὺς ἔπειτα ἀπὸ 17 χρόνια γύρισαν στὴν Ἑλλάδα μόνο 300.

Μὲ ὅλα αὐτὰ οἱ φιλονικίες στὴ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα δὲν ἔπαυαν. Σὲ κάποια διαφορὰ πὺ εἶχαν οἱ Ἀχαιοὶ μὲ τοὺς Σπαρτιάτες, οἱ Σπαρτιάτες ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Κατέβαινε τότε ἀπὸ τὴ Μακεδονία μὲ στρατὸ ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Μέτελλος, κάνει μάχη στὴ Λοκρίδα μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς νικᾷ (148).

Οἱ Ἀχαιοὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴ τὴ μάχη, δοκίμασαν ν' ἀντισταθοῦν στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου, δὲν τὸ κατώρθωσαν ὅμως. Νικῆθηκαν καὶ πάλι κοντὰ στὴ Λευκόπετρα ἀπὸ ἄλλο Ρωμαῖο στρατηγὸ, τὸ Μόμμιο. Ὁ στρατηγὸς αὐτὸς πῆρε τὴν Κόρινθο καὶ ἄφησε τοὺς στρατιῶτες του νὰ τὴ λεηλατήσουν καὶ νὰ τὴν καταστρέψουν.

Τὴν ἴδια καταστροφὴ ἔπαθαν ἡ Θήβα καὶ ἡ Χαλκίδα, γιὰτὶ εἶχαν βοηθήσει τοὺς Ἀχαιοὺς. Οἱ ἄλλες πόλεις ὑποτάχτηκαν ἀμέσως κι' ἔτσι γλύτωσαν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ.

Στὰ 146 ὅλη ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα ἔγινε ἐπαρχία ρωμαϊκὴ μὲ τὸ ὄνομα Ἀχαιῖα.

Μὲ τὸν καιρὸ, στὰ 66 π. Χ. ὑποτάχτηκαν στοὺς Ρωμαίους τὸ βασίλειο τῆς Συρίας καὶ ὅλη ἡ Μικρὴ Ἀσία καὶ στὰ 31 π. Χ. ἡ Αἴγυπτος. Ἔτσι, ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς φιλονικίες ἔχασαν τὴν ἐλευθερίαν τους οἱ Ἑλληνες καὶ ὑποδουλώθηκαν ὄλες οἱ χῶρες οἱ ἑλληνικὲς στοὺς Ρωμαίους.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΕΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ

- 776 π. X. Πρώτη Ὀλυμπιάδα.
- 594 Ὁ Σόλωνας κάνει νόμους στὴν Ἀθήνα.
- 560—510 Ἡ τυραννία στὴν Ἀθήνα.
- 508 Ὁ Κλεισθένης κάνει τὸ πολίτευμα στὴν Ἀθήνα πρὸ δημοκρατικό.
- 500—494 Ἰωνικὴ ἐπανάσταση.
- 493 Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδόνιου.
- 490 Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα.
- 480 Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.
- 479 Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης.
- 478 Οἱ Ἀθηναῖοι τειχίζουσι τὴν πόλιν αὐτοὺς καὶ καταρτίζουσι τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ.
- 465 Νίκες τοῦ Κίμωνος ἐπὶ τῶν Εὐρουμέδοντα.
- 449 Περικλῆς.
- 431—404 Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
- 401 Κύρου ἀνάβασις.
- 399 Θάνατος τοῦ Σωκράτους.
- 396 Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου ἐπὶ τὴν Ἀσίαν.
- 383 Ὁ Φοιβίδης παίρνει τὴν Θήβαν.
- 379 Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὴν Θήβαν. Ἐπαμεινώνδας.
- 371 Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων.
- 362 Ἡ Μάχη τῆς Μαντινείας.
- 359 Ὁ Φίλιππος γίνεται βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
- 338 Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας.
- 336 Ὁ Ἀλέξανδρος γίνεται βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
- 334 Ἡ μάχη τοῦ Γρανικοῦ.

- 333 Ἡ μάχη τῆς Ἴσσοῦ.
331 Ἡ μάχη τῶν Ἀρβήλων.
327 Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκστρατεύει στὴν Ἰνδική.
323 Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.
306 Ὁ Ἀντίγονος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ γίνονται βασιλεῖς.
280 Ἐκστρατεία τοῦ Πύρρου στὴν Ἰταλία. Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία.
200—197 Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸ Φίλιππο τῆς Μακεδονίας.
192—189 Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸν Ἀντίοχο τῆς Συρίας.
171—168 Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸν Περσέα τῆς Μακεδονίας.
146 Οἱ Ρωμαῖοι ὑποτάσσουν τὴ νότια Ἑλλάδα.

Πίνακ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.

Ἡ Ἑλλάδα πρὶν ἀπὸ τοὺς περσικοὺς πολέμους.—1. Τὸ ἑλληνικὸ Ἔθνος.—2. Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.—3. Πῶς οἱ Ἕλληνες λάτρευαν τοὺς θεοὺς των.—4. Ἀμφικτιονίες.—5. Μαντεῖα.—6. Πανελλήνιοι ἀγῶνες.—7. Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.—8. Οἱ σπουδαιότερες ἑλληνικὲς πόλεις. 9.—Ἡ Σπάρτη (Οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς. Πῶς κυβερνιῶνταν οἱ Σπαρτιάτες. Οἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης).—10. Ἡ Ἀθήνα (οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς. Ὁ Κόδρος. Πῶς καταργήθηκε ἡ βασιλεία στὴν Ἀθήνα. Ὁ λαὸς καὶ ἡ ἀριστοκρατία. Πῶς καταργήθηκε ἡ ἀριστοκρατία. Ἡ τυραννία. Ἡ νέα δημοκρατία) σελ. 3—39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.—1. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρῆς Ἀσίας.—2. Ἰωνικὴ ἐπανάσταση.—3. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μαρδόνιου.—4. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δάτη καὶ τοῦ Ἀρταφέρνη. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα.—5. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλής.—6. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη (Προετοιμασίαι τῶν Περσῶν. Προετοιμασίαι τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν. Οἱ ναυμαχίαι τοῦ Ἀρτεμισίου. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας. Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν).—7. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης. σελ. 39—70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄.

Ἡ γεμονία τῶν Ἀθηναίων.—1. Τειχίζονται ἡ Ἀθήνα καὶ ὁ Πειραιάς.—2. Πανσανίας καὶ Θεμιστοκλής.—3. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων.—4. Πόλεμοι τοῦ Κίμωνος ἐναντίον τῶν Περσῶν.—5. Ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Περικλής.

—6. Ἡ Ἀθήνα στὸν καιρὸ τοῦ Περικλῆ.—7. Τὰ μνημεῖα τῆς Ἀθήνας.—8. Τὸ μεγάλο σχέδιο τοῦ Περικλῆ . . . σελ. 71—85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄.

Πελοποννησιακὸς πόλεμος.—1. Οἱ ἀφορμὲς τοῦ πολέμου.—2. Ἡ πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου.—3. Ἡ δεύτερα περίοδος τοῦ πολέμου.—4. Ἡ τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου. σελ. 85—93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄.

Ἡ γεμονία τῶν Σπαρτιατῶν.—1. Οἱ τριάντα τύρανοι.—2. Ἡ ἔκστρατεία τοῦ Κύρου.—3. Ὁ Ἀγησίλαος στὴν Ἀσία. σελ. 94—99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄.

Ἡ γεμονία τῶν Θηβαίων.—1. Οἱ Σπαρτιάτες στὴ Θήβα.—2. Ἡ Θήβα ἐλευθερώνεται. Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας.—3. Ἡ μάχη στὰ Λεῦκτρα.—4. Ὁ Ἐπαμεινώνδας στὴν Πελοπόννησο.—5. Ἡ μάχη στὴν Μαντίνεια. . . σελ. 99—105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄.

Ἡ γεμονία τῶν Μακεδόνων.—1. Οἱ Μακεδόνες.—2. Ὁ Φίλιππος Β΄.—3. Πόλεμος μὲ τοὺς Ἀθηναίους.—4. Ὁ ἱερὸς πόλεμος.—5. Ἡ μάχη στὴ Χαιρώνεια.—6. Τὰ σχέδια καὶ ὁ θάνατος τοῦ Φιλίππου σελ. 106—112

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄.

Ἡ Κοσμοκρατορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.—1. Ὁ Ἀλέξανδρος.—2. Ὁ Ἀλέξανδρος στὴν Ἑλλάδα.—3. Ὁ Ἀλέξανδρος στὴν Ἀσία.—4. Ἡ μάχη τοῦ Γρανικοῦ.—5. Ὁ Ἀλέξανδρος κυριεύει τὴ Μ. Ἀσία.—6. Ἡ

μάχη στήν Ἰσσό.—7. Ὁ Ἀλέξανδρος κυριεύει τὴ Φοινίκη καὶ τὴν Αἴγυπτο.—8. Ἡ μάχη τῶν Ἀρβήλων.—9. Ὁ Ἀλέξανδρος γίνεται κύριος ὅλου τοῦ Περσικοῦ κράτους.—10. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκστρατεύει στὶς Ἰνδίες.—11. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς στοὺς βαρβάρους.—12. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.—13. Διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου σελ. 112—132

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄.

Τὰ κράτη τῶν διαδόχων.—1. Τὸ βασίλειο τῶν Πτολεμαίων.—2. Τὸ βασίλειο τῶν Σελευκιδῶν.—3. Τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας.—4. Ἡ Ἡπειρος καὶ ὁ Πύρρος.—5. Ἡ Ρώμη.—6. Ὁ Πύρρος στήν Ἰταλία καὶ Σικελία.—7. Ὁ Πύρρος στή Μακεδονία καὶ τὴ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα.—8. Ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάδα στὸν 3. αἰῶνα π. Χ.—9. Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία.—10. Ἀγῆς καὶ Κλεομένης σελ. 133—146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄.

Οἱ Ρωμαῖοι ὑποτάσσουν τὴν Ἑλλάδα.—1. Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸν Φίλιππο τῆς Μακεδονίας.—2. Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸν Ἀντίοχο τῆς Συρίας.—3. Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸν Περσέα.—4. Οἱ Ρωμαῖοι ὑποδουλώνουν ὅλες τὶς ἑλληνικὰς χῶρας σελ. 146—151

Α. ΧΩΡΑΦΑ ΚΑΙ Σ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ

**ΠΛΗΡΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ**

**ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥΣ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΤΟΥ 1929**

1. Νέα έλληνική ιστορία, για την ΣΤ' τάξη.
 2. Ιστορία της ελληνικής αυτοκρατορίας, για την Ε' τάξη.
 3. Αρχαία ελληνική ιστορία, για την Δ' τάξη, γραμμένη σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου.
 4. Οι ήρωες των αρχαίων Έλλήνων, ιστορία για την Γ' τάξη, γραμμένη σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου.
-

024000027997

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 42 -- ΑΘΗΝΑΙ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ

- 1) *Ψία Π. Μηνιάτη — Γ. Α. Γιανικοπούλου.* Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.
- 2) *Δημ. Ἀρών.* Ἱστορία Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.
- 3) *Ἰωάννου Κολλάρου.* Γεωγραφικὸς Ἄτλας.
- 4) *Χρίστου Μπαρμπασιάθη.* Συλλογὴ Προβλημάτων, διὰ τὴν Ε' Δημοτικῶν.
- 5) » » » ΣΤ »
- 6) » » » Ε' καὶ ΣΤ' Δημοτικῶν.
- 7) *Ἐντιωνίου Χωραφᾶ.* Ἱστορία Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας διὰ τὴν Ε' Δημοτικῶν.
- 8) » » Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος, διὰ τὴν ΣΤ' Δημοτικῶν.